

# Ухиянт у Канаді — 2

Григорій Лещенко

*Документальна розповідь*

*Втеча від російсько-української війни — це не тільки перетин кордону. Іноді це просто перенесення своєї внутрішньої війни в іншу країну. Мій зять думав, що обхитрував долю: він вислизнув із рук ТЦК й опинився в Канаді, де асфальт рівний, а майбутнє здається гарантованим. Але він припустився фатальної помилки, характерної для багатьох ухиянтів від життя: він привіз із собою старі звички в новий світ. Доля таких емігрантів трагічна не лише тому, що вони поїхали з України. Трагедія в тому, що вони залишилися в старій клітці своїх страхів.*

Зміст

1. "Я і вбити можу!"
2. Погроза арештом за крадіжку сина
3. Маніпуляції дитиною
4. Зять зруйнував кар'єру дружини
5. Найсильніший той, хто вижив?
6. Застряв у ранньому дитинстві
7. 3-річна дитина в тілі 43-річного бугая
8. Ще один божевільний у Канаді?
9. Хто житиме з ненормальним?
10. Зарплата зятя — 6 тисяч доларів
11. 12-річна вистава про ідеального зятя
12. Материнське благословення на пекло
13. Людина-свисток
14. Канада не для конфліктних
15. Бізнес обману
16. Висмоктування життя через мовчання
17. Позолочений нуль
18. Наука давати хабарі
19. Павуки й мухи з конвертами
20. Зять занадто токсичний навіть для шахраїв
21. Шантаж
22. Сни в робочий час
23. Бійка на роботі
24. Відмовився допомогти ЗСУ
- 25. Зустріч із тими, хто не спав**
- 26. Горизонт без повернення**
27. Страх стає параноєю
28. Дім як поле бою

- 29.Сімейне пекло
- 30.Зять зрікся України, як мене зреклася рідна сестра
- 31.Зять і моя рідна сестра по одну сторону барикад
- 32.У всьому винен лише я сам
- 33.Заради крутості оплачує три порожні офіси в Києві
- 34.Шахрайство з орендою
- 35.Будиночки за ціною літаків
- 36.Бункерний зять
- 37.Шлюб ненавидить, але терпить заради квартир
- 38.Клоун
- 39.Ранковий сніданок зятя з присмаком вампіра
- 40.Кухня протистояння і кондитер у пеклі
- 41.Обжерливість зятя
- 42.Кредити на ресторани
- 43.Незастелене ліжко, немитий посуд
- 44.Собаки замість онуків
- 45.Сирота при живому батьку
- 46.Найбільша жертва терору зятя
- 47.Водянка
- 48.Подарунок Бога: Вождь червоношкірих
49. **"Діду, я тебе люблю!"**
- 50.Відібрав у сина цукерки й з'їв
- 51.Внук хоче другу сім'ю
- 52.Уроки насилля
- 53.Прірва між варварством і гуманізмом
- 54.Візит соціальної служби
- 55.Безперервний конвеєр штрафів
- 56.Примарний евакуатор
- 57.Обман на АЗС
- 58.Мирне небо
- 59.Смерть від голоду
- 60.Сеанс у психотерапевта
- 61.У полоні зятя
- 62.Як позбавитися тестя з тещею?
- 63.Гак під ребро
- 64.Смерть сестри дружини як свято
- 65.Кат обіцяє усиновити сиріт
- 66.Хабар за втечу з України
- 67.Купили kota в мішку
- 68.Людина-катастрофа
- 69.Мама зятя: Угода про життя

70.Мама боїться сина

71.Шлюбний зашморг, сплетений батьківською любов'ю

72.Правильний вибір моєї рідної сестри

**73.Крах патріархальної казки**

74.Племінниця дружини

75.Доля старшої доньки

76.Зять, ти гей?

77.Дивіденди від сварок

78.Сім'я в заручниках

79.В очікуванні розлучення

80.Шукатиму доньці другого чоловіка

Епілог. У кожного своя війна

**1."Я і вбити можу!"**

*Коли зброєю стає власна дитина,*

*чоловік перестає бути батьком і стає катом*

Найважчий і найтемніший час у нашому з дружиною житті після смерті молодшої доньки 5 жовтня 2025 року збігся з необхідністю повернення в Україну, щоб старша донька могла вийти на роботу в **Посольство США в Києві**.

Я і дружина виховали двох доньок, якими дуже пишаємося. Старша донька після закінчення кращого університету України працювала в офісах світових гігантів Coca-Cola та McDonald's, а перед війною почала будувати кар'єру в американському Посольстві в Україні — символі стабільності та успіху.

Після початку повномасштабної війни старша донька ще пів року попрацювала в Посольстві США в Польщі, а потім оформила відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку. Наприкінці 2022 року, за наполяганням чоловіка, який шукав у Канаді порятунку від мобілізації, вона — вагітна й виснажена невідомістю — разом зі мною перетнула океан, щоб потрапити до коханого.

У вересні 2025 року термін 3-річної відпустки закінчився і дочці потрібно повертатися до поважної праці в Посольстві США. Вона почала звертатися до Консула Посольства США в Україні з проханням на кілька тижнів відкласти її повернення на роботу, доки чоловік її не відпустить з Канади.

Консул Посольства США в Україні пішов назустріч співробітниці й тричі відкладав термін її виходу на роботу, за що ми всі йому дуже вдячні.

Мені іноді здається, що в день повномасштабного вторгнення мій зять не просто втік з України — він втратив розум. Страх за власну шкіру став для чоловіка релігією, яка витіснила і гідність, і здоровий глузд. Його страх розрісся, як пухлина. Зять весь час говорить і робить дурниці. Зять опинився в лещатах страху та обов'язку. Чоловік втік від війни за океан, але не знайшов спокою. Він весь час боїться, що представники Збройних Сил України вистежать його у тихій Канаді, викрадуть і кинуть у пекло фронту, де на нього чекає неминуча загибель. Він не просто боїться — він деградував до первісного інстинкту самозбереження. Кожен шелест листя за вікном здавався йому

кроками ТЦК, що якимось дивом перетнули океан.

Уже 3 роки я, як вирок, повторюю зятеві одне й те саме: — **Повертайся в Україну і захищай свою землю.**

Кожне моє слово б'є зятя немов струмом, доводячи до справжнього божевілья. Будинки в Канаді, які мали стати прихистком для нашої родини, перетворилися на мінне поле. Ми живемо під одним дахом, загорнуті в кокон крижаного мовчання, але повітря між нами іскрить від протистояння.

Щоб зробити хоч щось на зло дружині й нам, її батькам, та відчувати себе важливим, зять почав спеціально удавати, що, начебто, ніяк не може прийняти рішення чи відпускати нас в Україну чи ні. Щоб відчути владу, зять почав грати в диявольську гру "Так чи ні". Він насолоджувався кожною секундою вагань: відпускати дружину з дитиною в Україну чи тримати в заручниках? Мені на мить здалося, що старшій доньці таки вдалося його вмовити відпустити нас додому.

Зять навіть засяяв від щастя, уявляючи, як залишиться один у Канаді, щоб нарешті витратити всі зароблені гроші виключно на себе. Та тут у ситуацію втрутилася його мама і заборонила відпускати дружину в Україну, щоб не мати зайвий головний біль через пригоди сина в Канаді, коли він залишиться сам на сам з реальним життям.

Конфлікт у нашій сім'ї перейшов у нову фазу відкритої війни. Мама зятя пояснила сину, що він просто помре наодинці з Канадою, а батьки дружини готують втечу в Україну. Дійсно, я і дружина хотіли вирвати доньку з обіймів страху та повернути до Києва, до її честі та роботи в Посольстві США. Чоловік розуміє, що втрачає останній живий щит і скидає маску.

Його слова прозвучали в тиші кухні як постріл у спину:

— **Я і вбити можу!**

Ми з дружиною заціпеніли. Погроза, як ніж під ребрами. Тепер ми усвідомили: ми не просто рятуємо кар'єру старшої доньки — ми намагаємося вижити в одному домі з людиною, чий страх став смертоноснішим за ворожі кулі.

Я вже починаю звикати до зазирання в очі смерті. Невдовзі звикну до погроз про вбивство і стану фаталістом. **У Києві я** критикував своїх роботодавців за корупцію. Тоді роботодавець погрожував мені відрізати голову.

## **2.Погроза арештом за крадіжку сина**

*Найстрашніше — це влада,  
яку має над вами людина,  
що так і не навчилася любити  
нікого, крім себе*

У нас не було ні цента на купівлю авіабілетів для перельоту з Канади **до Польщі в місто Краків** та подальшого повернення в Україну. Гроші вирішили взяти з кредитної банківської картки. Ми побоялися купувати білети заздалегідь, бо чоловік старшої доньки, як будь-яка дика тварина, має прекрасний вроджений інстинкт самозбереження та відчуває найменші загрози для себе, постійно вихваляючись:

— У мене прекрасні інстинкт та інтуїція!

І в його твердженні є чимала частка правди.

З тваринними інстинктами у зятя все гаразд.

Він не людина, він — чистий інстинкт.

Я попросив свою маму і рідну сестру, щоб вони своїм авторитетом вплинули на дочку й порадили їй якомога швидше повертатися до Києва і не руйнувати свою кар'єру.

Я чув як моя мама говорила у слухавку своїй дочці:

— Коли ти збережеш роботу в Києві, то чоловік сам до тебе прибіжить, щоб жити за твої гроші, як це робив до війни.

Щоправда, моя рідна сестра, яка під час роботи у великих міжнародних компаніях звикла з обережністю брати на себе відповідальність, не була такою категоричною, як наша мама, і лише казала, щоб племінниця сама має приймати рішення.

Зять-ухилянт, який хитро вислизнув від служби в армії, так само хитро відчув наш намір вислизнути з його задушливих обіймів. Тому ми готували втечу як таємну операцію: квитки в останню секунду, миттєві збори, ривок через океан до Києва, до рідної цивілізації, до посади доньки в Посольстві США. Ми вирішили купити квитки на літак в день відльоту, відразу після того, як **о 5 годині** ранку зять поїде на роботу, де пробуде аж **до 7 години вечора**. За цей час потрібно буде зібрати речі, схопити документи й тікати літаком через океан в Польщу, а потім автобусом чи потягом їхати до Києва.

Найбільшу небезпеку ми бачили у тому, що зять не дав письмової завіреної у нотаріуса згоди на вивезення дитини з Канади, у необхідність якої нас постійно переконував. Розгублена старша донька телефонувала в авіаційну компанію, але в компанії їй ніхто до пуття нічого не сказав про необхідність мати такий дозвіл. У Консульстві України в Торонто нам телефоном сказали, що такий дозвіл взагалі не потрібен. Та канадські юристи написали, що хоча місцеве законодавство не зобов'язує мати такий документ для виїзду, але місцеві й іноземні прикордонники мають право вимагати підтвердження того, що дитина не вивозиться без відома іншого з батьків. Відсутність згоди може призвести до затримок або відмови у перетині кордону. **Дозвіл** не є обов'язковим, проте офіційно рекомендується. Завірений нотаріусом документ викликає менше питань в офіцерів прикордонної служби.

Тоді зять за порадою своєї мами виклав ще й новий козир.

Він попередив членів сім'ї: коли вони спробують втекти в Україну, то він звернеться до поліції з заявою, що у нього вкрали дитину, і нас усіх заарештують в аеропорту Кракова.

Зять відчував загрозу, як старий вовк чує запах пороку за милю, і крижаним тоном сказав дружині:

— Тільки спробуй вивезти сина. Тільки спробуй ступити в аеропорт. Я заявлю про викрадення. **Поліція заарештує тебе в першому ж аеропорту Європи як викрадачку.** Ти гнитимеш у в'язниці, а дитина залишиться зі мною.

Канадські юристи підтвердили, що вивезення дитини за кордон без згоди іншого з

батьків, якщо у того не відібрані батьківські права, кваліфікується як **міжнародне викрадення дитини** (Parental Child Abduction). Це кримінальний злочин за Кримінальним кодексом Канади. Якщо батько негайно звернеться до поліції та отримає ордер на арешт, дані матері можуть бути внесені до бази Інтерполу ("Red Notice"). Польща, як і Канада, є учасницею Гаазької конвенції про цивільноправові аспекти міжнародного викрадення дітей.

Це означає, що поліція Польщі зобов'язана затримати дитину для повернення в Канаду, а матір — для з'ясування обставин. Процес оголошення в міжнародний розшук зазвичай займає більше часу, ніж триває переліт Торонто — Краків. Проте, якщо батько діятиме миттєво, ризик затримання на паспортному контролі в ЄС є дуже високим. **Матері** справді загрожуватиме депортація до Канади під вартою, тривалий судовий процес та реальна втрата права на опіку над дитиною в майбутньому. Міжнародне викрадення — це серйозно. Виїзд у такій ситуації без офіційного дозволу суду Канади справді могло зруйнувати життя матері.

Зять використав дитину як інструмент контролю. Погроза бути заламаною в терміналі та обіцянка в'язниці паралізували волю моєї дочки страхом.

### **3.Маніпуляції дитиною**

*Є зброя, проти якої у будь-якої матері  
немає імунітету: батьківська увага*

Надломлена горем через смерть сестри, наша старша донька опинилася в епіцентрі нового жаху. Вона стала бранкою не лише обставин, а й маніакального контролю. Її чоловік, підбурюваний своєю матір'ю, звів навколо неї стіну, яку неможливо пробити. Дочка в повній розгубленості. Її голос тремтить:

— Мені треба в Київ. Моя кар'єра, моє ім'я... Посольство чекає. Це мій шанс виплисти з цього горя.

Зять робить крок вперед. Його обличчя спотворюється гримасою:

— Твій шанс — це квиток в один кінець для мене. Ти не поїдеш. Я і вбити можу, якщо спробуєш мене кинути тут самого!

Дружина відступає до стіни:

— Ти погрожуєш мені? Матері своєї дитини?

Маска турботливого чоловіка тріснула, оголивши вискал загнаного звіра. Кожна його погроза до дружини і батьків просякнута холодною жорстокістю. Дочка не знає, що робити. Дочка дуже переживає за смерть єдиної сестри, а на додачу ще й шокована погрозами чоловіка вбити її батьків. Вона опинилася в пастці. З одного боку — свіжа могила сестри та батьки, яким чоловік погрожує вбивством під їхнім же дахом. З іншого боку — професійний обов'язок і життя в Україні, яке вона так старанно будувала. Страх за батьків, жах перед в'язницею та неможливість покинути сина в руках людини, що втратила розум, доводять її до межі відчаю.

Дочці дуже шкода розлучати сина з батьком. Син дуже любить батька й цінує кожную хвилину проведену з татом.

У зятя був свій Генеральний штаб — його мама і найкращий друг дитинства. Вони

підказали йому що робити. Зять, який роками бачив сина лише кілька хвилин на день, та й то не завжди, раптом стає ідеальним татусем. Це блискуча вистава на кілька вечорів. Кілька годин ігор — і моя донька, засліплена надією, власноруч перекреслює своє майбутнє.

Чоловік після бесіди зі своєю матір'ю розпочав гру в щасливу родину як стратегічний маневр. Він щовечора не **5 хвилин** на день, як у попередні роки, а цілими вечорами пару днів підряд почав довго бавитися з дитиною. І цей фокус спрацьовує! Маніпуляція дитячим сміхом впливає на матір малюка. Жертва завжди вірить у диво. *Найстрашніші клітки будуються не із заліза, а з ілюзій, що кат може стати батьком. Зять віддав дитині кілька годин, щоб забрати у матері ціле життя.*

**Трирічний син** кілька годин з батьком був найщасливішою дитиною на світі! Звісно, я розумію, що після того, як чоловік знищить кар'єру дружини, то відразу його демонстрація батьківства закінчиться. Він перестане приділяти увагу сину та запиратиметься у своїй кімнаті й усі вечори гратиме зі своїми дурними друзями в онлайн-гру "**Танки**" та вихвалатиметься перед знайомими ідіотами з України своїм розкішним і багатим життям у Канаді. Донька обдурює себе й продовжує слабо вірити:

*"А може чоловік таки візьметься за розум і надалі приділятиме більше уваги своїй дитині".*

Надія жевріє ще й досі.

#### **4.Зять зруйнував кар'єру дружини**

*Вимкнути кар'єру матері*

*можна одним натисканням на*

*її материнський інстинкт*

Коли останній день відпустки згорів у вогні сімейного пекла, моя донька зробила свій найважчий вибір. Вона стояла біля вікна й дивиться на чужі канадські сосни, які здаються ґратами. Пальці, що так вправно друкували дипломатичні звіти, тепер не слухаються.

Тремтячими руками, задихаючись від сліз, вона набирає номер. Дочка наважується на *жертвний* телефонний дзвінок. Кожен гудок, як удар дзвона по її майбутньому. Цей дзвінок стає похороном її кар'єри.

— Посольство США... Слухаю вас, — відповідає далекий, діловий голос з іншого світу.

Вона дякує за гарне відношення, за роки довіри, за кожную спробу дипломатів піти їй назустріч та просить звільнити її з роботи. В її голосі бриніла смерть її професійних мрій.

Моя дочка закриває очі й відчуває на потилиці важкий погляд чоловіка, що стоїть у дверях.

Вона шепоче:

— Я... **Я не можу повернутися. Я мушу звільнитися.**

Моя донька кладе слухавку. У хаті — мертва тиша. Добровільне самогубство успішного майбутнього здійснилося. Кар'єра дочки в Посольстві США розлітається, як

кришталь під гусеницями віртуальних танків зятя. Повні валізи, заховані за шторою, здаються трунами нездійснених мрій.

Зять посміхається — це посмішка переможця, який щойно спалив чужий дім, щоб погрітися біля багаття.

Від такого її рішення чоловік на сьомому небі від щастя. Пообіцяв матусі не відпускати дружину з сином в Україну — і домігся свого:

— Я сказав! Щоб знали хто в домі хазяїн!

Нарешті він хоч у чомусь переміг! Він поставив усіх на місце! Хай навіть ця перемога і зруйнувала його плани останніх 3 років вигнати сім'ю в Україну і всі зароблені в Канаді гроші витратити лише на себе.

*Невдовзі ми вже чуємо звук повідомлення в месенджері — зять телефоном хвалиться друзям, що вламав жінку, і кидає знімок нової моделі танка у грі. Про дозвілля з малюком вже не може бути й мови. Зять аж підстрибує від щастя і думає:*

*"Я відчув це шкірою. Запах зібраних речей, надто тихі розмови на кухні. Вони думали, що я тупий? Я вижив там, де розумні вмирали, бо я відчуваю небезпеку за версту. Мені знадобилося всього 4 години поповзати по килиму з малим, щоб вона зламалася. Жінки такі передбачувані. Тепер вона — ніхто, просто додаток до мого успішного канадського життя, про яке я розкажу пацанам у Києві. Я вимкнув її кар'єру одним натисканням на її материнський інстинкт. Тепер можна знову в "Танки". Майстер-клас, пацани, майстер-клас".*

А моя старша донька цілий тиждень ходить у сльозах та щоночі плаче в подушку за зруйнованою кар'єрою.

Я дуже хвилююся за доньку. Моя дитина замість успішної кар'єри в Україні й шансу почати нове життя під обстрілами в Києві може отримати злидні, голод і депресію в Канаді. Якщо я і дружина помremo, то вона залишиться одна з дитиною і з ненормальним чоловіком.

Дочка віддала свою свободу та кар'єру в обмін на хитку тишу в домі, де страх зятя став законом, а погрози вбивством — повсякденністю. Він намагається через знищення кар'єри моєї старшої доньки випити її майбутнє до останньої краплі, щоб вона повністю від нього залежала і не стала успішнішою за нього, а коли він кине сім'ю, то, щоб їй після такого сімейного жахіття було страшно вдруге виходити заміж і вона стала матір'ю одиначкою та не зустрічалася ні з ким з чоловіків, як це зробила мама зятя після розлучення з його божевільним батьком.

Моя донька лишається в Канаді. Перелякана, розчавлена, але поруч із сином, у пастці, з якої немає виходу, доки страх продовжує керувати їхніми життями.

Нам, старим батькам, страшно слухати від розгніваного здоровенного зятя погрози нас убити. Це катування. Ми опинилися в ситуації, де страх став буденністю. Ми можемо звернутися до поліції, але цей крок стане фінансовим самогубством для родини. Тож нам лишається тільки одне — мовчки ковтати приниження і терпіти людину, чий розум поглинула параноя.

## **5. Найсильніший той, хто вижив?**

*Найстрашніша в'язниця — та,  
яку ви будете навколо себе зі страху*

На кухні світло від холодильника розрізає темряву, як мої слова, які я холодно, з відчаєм кажу зятю:

— Ти дивишся в дзеркало і бачиш там чоловіка? Чи тільки мішень, яка тікає? Повертайся в Україну. Досить ховатися за спідницю жінки, чию сестру ми щойно поховали. Захищай землю, яка тебе породила.

У зятя очі робляться дикими. Він зривається й кричить:

— Землю? Моя земля тут, під подошвою кросівок! Я не м'ясо! Ви хочете мене в труну загнати поруч із малою?

Я приблизно читаю в очах зятя його думки:

*"Вони не розуміють. Думають, я слабкий? Ні, я найсильніший, бо я вижив. Вони хочуть кинути мене в окопи. Дід хоче, щоб його дочка ходити в білій сорочці на роботу в американське посольство й отримала від держави за мою загибель під час бойових дій на фронті 355 тисяч доларів? Ні за що. Дружина — мій паспорт безпеки. Мій дипломатичний імунітет від смерті. Нехай ненавидить, нехай задихається, але вона стоятиме між мною і військовим квитком. Навіть якщо мені доведеться зламати її життя, щоб врятувати свою шкіру — я це зроблю. Світ великий, а я хочу дихати. Навіть якщо це повітря пахне боягузством".*

## **6. Застряв у ранньому дитинстві**

*Найважче наздогнати іграшки,  
які тобі не купили 40 років тому*

Вечірня Міссісага занурюється у сутінки, а я обережно з вулиці підходжу до вікна кімнати зятя, зазираю у щілину й завмираю. Я через вікно бачу як зять замкнувся у своїй кімнаті й грається іграшками внука. Спочатку мені здається, що він просто механічно пересуває іграшки, а сам щось думає своє. Та потім я розумію, що він усього себе посвятив грі й насолоджується забавою та навіть щось про себе промовляє. Зять губами імітує шум маленьких перегонових машинок. У дитинстві в зятя не було іграшок. То були страшні 90-ті роки. Його мама і бабуса часто голодували. Нині він грається іграшками, щоб не чути, як всередині нього плаче дитина. Поранений дорослий серед канадського добробуту намагається вилікувати злиденне дитинство 90-х, перетворюючи свою втечу від життя на нескінченну гру.

На дорогому канадському килимовому покритті розгортається грандіозна баталія. Весь простір заставлений коробками, конструкторами та іграшковим треком. 43-річний чоловік, який втік від реальної війни, зараз веде свою головну битву — за цяцьковий кубок.

Зять махає руками, як запеклий гравець. Він качається по підлозі, наче випущений із клітки звір і про себе кричить:

*"Швидше! Ще швидше! У моєму дитинстві не було навіть залізних машинок — тільки порожні пляшки та холодні батареї в обшарпаній квартирі. Мама плакала над*

порожнім гаманцем, а я мріяв про цей звук... Вр-р-рум! Тепер я маю все. Я заперся від світу, від банку, від обов'язків. Тут я не ухилинт, тут я — легенда. Тут я завжди приходжу першим, і ніхто не може мене зупинити".

Зять веде внутрішній репортаж із перегонів. Він повзає на колінах, його обличчя червоне, очі блищать нездоровим вогнем. Він штовхає маленьку червону "Феррарі", імітуючи виск гальм.

Зять, як спортивний коментатор, захлинається від азарту:

— І ось він, номер 7! Подивіться, що він робить! Він обходить Шумахера на внутрішньому радіусі! Зіткнення! Боже мій, "Мерседес" летить через огорожу, іскри всюди!

Зять одними лише видає звук вибуху:

— П-ш-ш-ш-ш!

І зять відразу продовжує репортаж:

— Але наш герой не зупиняється! Двигун реве на межі!

Він хапає машинку і підкидає її в повітря, ловлячи біля самої підлоги.

— Останнє коло! Пульс 200! Фініш! ТАК! ПЕРЕМОГА!

Зять важко дихає, лягає спиною на підлогу серед розкиданих пластикових коліс і закриває очі. На підлозі іграшкові машинки, як кольорові осколки незакінченого дитинства. Потім він повільно встає, вирівнюється й урочисто простягає руку до порожньої стіни, ніби приймаючи золоту нагороду на п'єдесталі самотності. Закінчилися ще одні його перегони за привидами дитинства.

Зять пошепки, зі сльозами в голосі каже:

— Дякую... Дякую всім. Я знав, що зможу. Я — перший. Мамо, дивись, я — перший...

Я теж дивлюся на це крізь скло і відчуваю, як мороз іде по шкірі. Він грається машинками, бо це єдина сфера, де він може бути героєм-переможцем, а не втікачем у сірій зоні Міссісаги.

Це не просто гулянка. Це агонія людини, яка купила собі всі іграшки світу, але так і не змогла купити собі спокійну совість. *Іноді перемога в грі — це остаточна поразка в житті.* Його іподром — це замкнене коло, з якого немає виходу, навіть якщо ти прийшов до фінішу першим. Спостерігаючи за ним крізь скло вікна, я бачу не просто свого зятя. Я бачу трагедію людини, яка вирвала себе з корінням, але не знайшла нового ґрунту.

Коли гасне світло в кімнаті зятя з іграшковим іподромом, залишається лише тиша. Зять засинає, обіймаючи примари своїх нездійснених перемог.

### **7.3-річна дитина в тілі 43-річного бугая**

*Дитинство — це єдина країна,*

*з якої не всім дано емігрувати*

Я **маю право вважати зятя ким завгодно** й називати його образливими словами, але він просто ще **дитина**, яка не визначилася який шлях обрати. Він пливе за течією і його життям керують обставини.

У дорослому віці зять зберігає риси характеру, поведінки та мислення, властиві дитячому віку. Зять уже чверть віку дорослий за паспортом, але не хоче дорослішати в душі. **Як і діти**, зять уникає відповідальність, весь час проявляє емоційну незрілість, егоцентризм, залежність від інших та поверхове ставлення до життя. Він очікує, що його проблеми вирішить хтось інший — батьки, друзі, держава. Він не здатен відповідати за власні вчинки. Зять важко переносить критику і схильний до миттєвих забаганок та покупок, які йому відразу стають непотрібними. Ні про яке планування сімейного бюджету чи хоч вихідних днів не може бути й мови.

**Весь світ для нього – це він сам.** Він чекає, що всі будуть турбуватися, жаліти й хвалити його просто за те, що він красивий і один такий на планеті. Він не вміє тримати емоції під контролем і вони повністю керують його поведінкою, що виглядає дуже дико і багатьом незрозуміло. Як і діти, він не здатен самостійно приймати рішення, а робить так, як йому скажуть мама чи друзі. Він схильний до капризів, ігнорує реальні труднощі та шукає винних у власних невдачах. Та всі його риси відповідають меншому віку.

Я думав, що зять застряв десь у 12-річному віці, але його 3-річний син поводить себе та робить такі самі вчинки та навіть часто говорить так само як і батько. Іноді я ловлю себе на думці, що 3-річний **внук** має більше власних думок, ніж його 43-річний батько.

То правильніше буде вважати зятя 3-річною дитиною?

Йому завжди буде 3 роки? Він назавжди вічна дитина?

Виходить **у моєї доньки не одна дитина, а дві.**

Його **зупинка психічного розвитку** і повернення в дитинство викликана страхом потрапити на фронт і загинути? Чи він завжди був дитиною, яка лише прикидалася дорослою?

## **8. Ще один божевільний у Канаді?**

*У найбільших містах Канади*

*божевільня є частиною міського пейзажу*

Зять правильно вибрав країну для втечі з України.

Канада стала для зятя ідеальним прихистком. У Канаді не лікують таких, як зять. Вулицями блукають люди, які кричить, проклинає та погрожує смертю перехожим. Але поки вони не торкнулися вас пальцем, закон безсилий. Поліція лише спостерігає. Поліція не має права затримати божевільних, якщо вони не торкаються людей. Бездіяльність поліції робить ситуацію безвихідною. Соціальна маска розсипається в еміграції від безсилля закону перед психологічним терором.

Канада, яку ми малювали у мріях як тиху гавань для нашої старості, виявилася скляною кліткою з хижакom. Тут, у стерильних стінах канадського будинку, закон має дивне викривлення: він захищає право божевільного бути божевільним, поки ніж не торкнеться плоті. Слова, крики, ментальний розстріл — для канадського копа це лише сімейні розбіжності.

Канада, яка мала стати порятунком для нас з дружиною, старих і немічних, перетворилася на місце, де божевільня захищене законом більше, ніж спокій літніх

людей. Канадське правосуддя стає спільником тирана. Зять усвідомлює, що в Канаді він не може кинутися на батьків дружини з кулаками, але може безкарно виливає свою ненависть на тестя й тещу, насолоджуючись їхньою безпорадністю. Зять ненавидить нас, батьків своєї дружини. Він прагне нашої смерті, бо в очах дідуся й бабусі бачить правдиве відображення своєї нікчемності. Я іноді вважаю його божевільним і хвилююся за свою старшу доньку та внука.

За вікном проїжджає поліційна машина з блимавками й навіть не пригальмовує. У цьому райському куточку світу можна повільно вбивати душу, не порушуючи жодного параграфа статуту. Канадська ніч тиха, але в цій тиші чути, як руйнується все, у що ми вірили.

### **9.Хто житиме з ненормальним?**

*Краще бути самотньою скелею,  
ніж частиною фундаменту,  
на якому кат будує свою в'язницю*

Тепер ми живемо в Канаді у стані крихкого перемир'я, де кожен подих і кожне слово може знову спровокувати напад люті в людини, яка знайшла в Канаді ідеальний захист для свого безумства. Я не дуже розумію як так сталося, що моя донька за 12 років спільного подружнього життя не розібралася з ким має справу. Кохання засліпило їй очі. Згадую подібну історію племінника моєї дружини.

Племінник моєї дружини – відомий київський хірург. Медичний диплом йому дався нелегко. Коли племінник закінчував університет, то помер його батько, який трудився заради того, щоб оплачувати навчання сина у медичному інституті. Батько помер від перенапруження на важкій роботі на будівництві. Коли після закінчення навчання племінник приїхав покоряти Київ, то кілька місяців жив у мене в службовій квартирі й після випивки якимось поділився своїми наївними планами вибитися в люди. Він хотів мати власну клініку в столиці й для цього збирався знайти наречену з дуже багатим приданим. Я тоді лише розсміявся і порадив не тратити даремно часу та шукати просту й надійну дружину, як у мене.

Проте бажання провінціала було настільки сильним, що Доля його невдовзі виконала, але, швидше за все, лише для того, щоб повеселитися та чомусь навчити красеня.

Коли племінник привів свою наречену-красуню в нашу скромну квартиру без ремонтів зі старезними меблями й печаткою бідності, то ми з дружиною тільки рота розкрили. Тендітна красуня була в дорогоцінностях і платті, як на королівських балах. Моя службова квартира знаходиться у будинку вишу, де я понад три десятиліття працював двірником. Коли наречена йшла подвір'ям академії, то студенти поприлипали до скла на вікнах аби краще розгледіти як суперзірка сідає у свій білий "Мерседес".

Батько нареченої – мафіозі й господар одного з районів Київської області, має багато сільськогосподарської землі, чи то п'яний згвалтував свою дитину, чи жорстоко бив її матір на очах у неї, але його донька дістала серйозну психіатричну травму і потребує постійного спостереження психіатрів. Батько нарешті схаменувся, став

високопоставленим чиновником й почав переживати за здоров'я та майбутнє своєї дитини. Він дуже захотів видати її заміж, краще за лікаря. Хтось зі знайомих медиків і порадив мафіозі племінника своєї дружини.

Дружина великого бізнесмена й чиновника розповіла матері племінника, що у них грошей вистачить для забезпечення життя не лише її сина, а правнуків і навіть їх майбутніх нащадків. Та сім'ї грошового магната під силу подарувати зятю не одну, а кілька медичних клінік.

Чи племіннику не розповіли всієї правди, чи він спочатку дійсно закохався у модель, але коли хлопець усе зрозумів, то вже мав обручку на руці. Це було найграндіозніше весілля, на якому мені пощастило побувати. Точніше, весіль було три. Окреме весілля для друзів чиновника з різними соціальними статусами.

Та племінник на відміну від своєї закоханої в зятя доньки швидко розібрався з ким має справу і навідріз відмовився отримувати в подарунок медичну клініку й жити з божевільною дружиною, хоч у них і народилася донька. Він почав працювати на трьох роботах, майже не з'являвся в гуртожитку, ввійшов до клану медиків столиці, купив квартиру й авто.

Звісно, якщо моя старша донька зуміє піднятися у Канаді та достатньо заробляти для гідного життя, то їй ті чоловіки можливо взагалі не будуть потрібні. Саме так зробила моя рідна сестра та мама зятя – багаті самостійні жінки з Києва, які лише сміялися, коли їм натякали на необхідність вийти заміж.

## **10. Зарплата зятя — 6 тисяч доларів**

*Вони могли жити в казці,  
та він вибрав фільм жахів*

Наш вечір приниження у канадському будинку задушливий від невисловлених образ. На кухонному столі лежить банківський чек на 6 тисяч доларів. Для зятя це перепустка у світ, де немає докорів і старих батьків дружини, а лише неонові вивіски Торонто та запах салону нового автомобіля, про який він мріє.

**Моя дочка** сидить навпроти, бліда, але з прямою спиною. Три роки вона не брала до рук жодного чорного centa, знаючи, що в Посольстві в Києві її чекає не просто інтерв'ю, а розтин на детекторі брехні.

### **Зять насолоджується своїми думками:**

*"6 штук... Моїх штук. Я підмітав будівельний майданчик, я тягав цеглу, поки вона чесно сиділа вдома. Чому я маю ділити цей жирний шматок із її батьками? Чому я маю купувати памперси, коли можу купити статус? Вони хочуть в Україну? Нехай ідуть пішки. Я тут — король, а вони — мої утриманці".*

Зять повільно підсовує чек до себе, накриває його широкою долонею й замріяно каже своїй дочці:

— Знаєш, я сьогодні я зайшов до автосалону й посидів у салоні чорного дорогого позашляховика. Чорного, як моя душа, скаже твій батько. Але авто коштує рівно стільки, скільки я зароблю за рік, якщо перестану годувати цей ваш сімейний колгосп.

Дочка обережно і тихо шепче:

— Сину потрібне взуття на зиму. Ти обіцяв...

Зять вибухає сміхом, гострим, як лезо:

— Обіцяв? Обіцянки залишилися там, під бомбами. А тут — капіталізм. Дивись мені в очі! **Якщо ви мене виженете з дому, то я не дам вам ні цента.** Ці гроші — мої. Ви живете в моєму домі, їсте мій хліб. Якщо хочете більше — йдіть працюйте. Ах, точно... Ти ж у нас свята, боїшся детектора брехні!

Я не витримую і заступаюся за доньку:

— Вона не боїться правди. Це ти боїшся стати людиною. Ти тримаєш нас тут, як заручників, бо тобі подобається бачити наш страх.

Зять підходить до мене і його обличчя спотворене жорстокістю, а в очах хижацький блиск:

— Я тримаю вас, бо мені приємно знати: без мене ви — ніхто. Ваша совість не купить квиток додому. А мої гроші — куплять мені свободу від вас.

Та на мене його слова не діють:

— Свобода, куплена коштом голодних дітей, смердить трупами. Ти не в золотій клітці нас тримаєш. Ти сам зачинився в підвалі власної нікчемності.

Зять демонстративно дістає дорогий ніж, розрізає яблуко і з насолодою починає жувати, дивлячись на чек. Він відчуває себе богом маленького, злиденного всесвіту, де кожна його гримаса коштує родині нервового зриву. Він насолоджувався своєю владою — владою підсобного робітника, який уявив себе володарем доль.

У Канаді старша донька жила за законом і совістю. Згідно з законами під час відпустки для догляду за дитиною заборонено працювати й старша донька всі 3 роки не працювала в Канаді. Поки інші шукали шпарини в системі, пропонуючи їй працювати в тіні за готівку, вона залишалася непохитною. В посольських кабінетах брехня неприпустима. Дочка знала: один невірний крок і детектор брехні в Посольстві випалить її майбутнє дотла. Вона 3 роки не працювала, щоб не збрехати на детекторі брехні в Посольстві. Дочка ніколи не вміє обманювати й не збирається вчитися брехати навіть у скруті, тримаючи сім'ю на своїх заощадженнях та тяжких заробітках чоловіка.

*Донька тримає совість, як останній патрон у магазині — не для пострілу, а щоб не здатися. Я горджуся кришталевою чесністю доньки й дивуюся чорному, примітивному егоїзму зятя, який сприймає спільний сімейний бюджет як власну здобич. Поки одна душа гартується правдою, інша гние в променях власного самолюбства.*

Чоловік за час перебування в Канаді через знайомих влаштувався прибиральником-підсобником у найкращу будівну компанію і нині після вирахування всіх податків щомісяця отримує чистими на руки понад **6 тисяч доларів**. Для України це пристойні гроші, але для Канади – це дуже мало, коли за них доводиться утримувати сім'ю з 5 людей. Та коли зять витрачатиме **6 тисяч** доларів лише на себе, то в Канаді це вже вважається непоганими заробітками. 6 тисяч доларів стають для зятя особистою релігією. За них він купив собі ілюзію статусу.

Він уже бачив себе за кермом дорогого авто, у світлі вогнів дорогих ресторанів, де

немає місця ні дружині, ні дитині, ні старим тестю з тещею. Він і не думає висилати якісь гроші сім'ї в Україну. Збирається все витратити на себе, і весь час відкрито з насолодою та жорстокістю про це говорить:

— **Я не вишлю вам ні цента**

Його божевілля підживлюється мрією залишитися одному в Канаді, витрачаючи все лише на власну втіху. Він дивиться на сім'ю, як на зайвий багаж у своєму новому блискучому канадському житті. Чесність — це розкіш, яку зрадник завжди намагається обміняти на комфорт.

Та дружина й не чекала на його подачки. Її свобода пахла не канадськими доларами, а поверненням на службу. Вона знала: варто їй переступити поріг Посольства в Києві, і вона сама стане опорою для батьків та сина. Робота в Посольстві для жінки — це не просто кар'єра, а єдиний шлях до порятунку від тиранії чоловіка. Їй не потрібні його гроші — їй потрібне її життя, її гідність і її Україна.

Проте саме ці гроші, ці клятві 6 тисяч доларів, стали для зятя приводом влаштовувати тортури сумнівами, тримаючи в заручниках долю всієї родини. Його контроль через гроші стискає горло кожному члену родини. Зять вимагає покори за свої гроші. А ми просто мріємо вирватися з його золотої клітки назад додому в Україну.

### **11.12-річна вистава про ідеального зятя**

*Тільки сварка здатна розкрити*

*справжній характер людини*

Я сиджу у вітальні в кріслі, а зять стоїть наді мною, не торкаючись, але нависаючи, як грозова хмара і тихим, як пара, голосом шипить:

— Ви дивитесь на мене, наче я бруд на ваших черевиках? Думаєте, я не бачу? Ваша святість мене нудить. У Києві я терпів ваші візити, ваші поради... А тут — я господар. Ви тут ніхто. Старе м'ясо, яке заважає мені дихати.

Мій голос тремтить від образи, але він ще твердий:

— Ти 12 років душив мою доньку. Ти прикидався людиною, а виявився порожньою оболонкою. Тобі не нас страшно глянути в очі самому собі.

Зять вибухає сміхом, підходячи впритул, але тримаючи руки за спиною:

— Кличте поліцію! Давайте! Знаєте, що вони скажуть? "Він вас бив? Ні. Він погрожував зброєю? Ні". Вони розвернуться і підуть, а я залишуся. Я буду кричати вам в обличчя кожну ніч. Я буду бажати вам смерті щоранку. І закон мене обійме за це. Ви здохнете тут, у цій Канаді, від власного безсилля, а не від моїх рук.

А про себе зять, певне, думає:

*"Дивись на мене, старий. Дивись! Я бачу у твоїх очах слово "дезертир". Тобі хочеться, щоб я пішов під кулі, щоб ти міг пишатися зятем-героєм на цвинтарі? Не дочекаєшся. Я вибудував цю ілюзію в Києві цеглина за цеглиною. Я був ідеальним, бо ви були далеко. Тепер ви — моє персональне пекло. Ви нагадуєте мені про все, від чого я втік. Кожна ваша зморшка — це докір. Я випалю вас із цього дому своєю ненавистю. Поліція? Ха! Вони — мої охоронці. Поки я не пущу кров, я для них — законослухняний громадянин, а ви — просто галасливі емігранти".*

Лише за океаном, у задурлиивих стінах канадського будинку, я з жахом усвідомив: моя донька 14 років ділить ліжко й долю з чудовиськом, не знаючи, що під шкірою в нього — порожнеча. Я дивлюся на свою старшу доньку, яка колись так пишалася чоловіком. Тепер вона стоїть у кутку, обійнявши сина, і в її очах те саме заціпеніння, яке буває у жертв авіакатастроф.

У Києві старша донька після весілля жила з чоловіком окремо. Зять роками грав роль ідеального чоловіка, тримаючись на відстані, щоб не дати нам розгледіти свою гнилу суть. Ми майже не спілкувалися з зятем і знали чоловіка старшої доньки тільки з хорошого боку. Він ховався за спиною дружини, мов щур за тонкою фіранкою. У Києві зять був майстром ілюзій. Зять прикидався перед нами ледь не ідеальним та намагався з нами не спілкуватися, щоб ми не здогадалися який він насправді. Ми тоді думали, що він сором'язливий та скромний. Його ввічливість у Києві була як тонкий лід над прірвою. Любов зятя була холодним розрахунком: він, наче стерв'ятник, чекав нашої смерті, щоб загарбати нашу службову квартиру. Зять мав плани й щодо привласнення нерухомість самотньої київської тітки своєї дружини. Він не одружувався — він інвестував у спадок.

12 років у Києві він грав роль ідеального зятя. Це був шедевр акторської майстерності. Він тримав дистанцію, як майстерний фехтувальник, не підпускаючи нас до своєї душі, щоб ми не відчули смороду гнилі, що роз'їдала його зсередини. Тепер, коли кордони закриті, а ми замкнені під одним дахом, декорації впали. Те, що ми вважали пристойною людиною, виявилось порожнечою, заповненою жовчю. Він ненавидить нас не за те, що ми кажемо, а за те, що ми просто є — свідки його ганебної втечі, живі дзеркала, в яких він бачить не героя, а дрібного щура.

## **12. Материнське благословення на пекло**

*Добрими намірами*

*викладена дорога в ад*

Перший рік у Канаді був схожий на загоєння рани й починав нагадувати тихий рай, якби не війна. Ми з дружиною розчинялися в турботі про внука, намагаючись не чути відлуння вибухів у рідному Києві. Але цей крихкий мир був лише декорацією, яку одним рухом знесла поява матері зятя.

Вона прилетіла з Британії не з розрадою, а з ревізією. Вона побачила щасливих людей і привезла з собою 8 тисяч доларів нам для підстрахування. Мама пожаліла гроші й сина, який один утримував таку велику сім'ю. Їй стало шкода не сім'ю, а сина — свого золотого хлопчика, якому вперше в житті довелося працювати:

— Бідний мій хлопчику. Ти зовсім змарнів. Один тягнеш таку ораву... Хіба я для цього тебе ростила? Щоб ти в Канаді був прислугою для чужих людей? Ти тут головний. Пам'ятай, хто ти є, і не дозволяй їм вити з тебе мотузки. Ти не мусиш нікого терпіти у своєму домі.

Її слова оживили монстра в душі зятя:

*"Мама має рацію. Чому я маю вислуховувати їхні повчання про Україну і війну? Ці старі живуть у моєму домі, ходять в одязі, який я їм купив, їдять мій хліб і*

*дивляться на мене так, ніби я їм щось винен. 8 тисяч... Тепер я не залежу від їх настроїв. Тепер я маю право на власну лють. Я відчуваю, як усередині все кипить. Я більше не буду грати в хорошого зятя. Я влаштую їм таке пекло, що вони проситимуть про повернення під бомби, аби тільки не бачити мого обличчя. Мама дала мені дозвіл бути собою. А я — звір, якого вони так довго намагалися приборкати".*

У Києві мама роками плекала цей гриб. Вона вибудувала для сина ідеальну схему паразитування. Мати знайшла йому успішну дружину-донора, дозволила жити в одній зі своїх квартир і роками створювати лише видимість роботи та базікати, поки вона і дружина сплачувала всі рахунки. Мама створила ідеального споживача чужих життів.

Це була дзеркальна копія життя нашої молодшої доньки в Москві. Донька одружилася з росіянином ще перед початком війни між Росією й Україною. Тоді керівники України обнімалися і цілувалися з керманичами Росії. По телебаченню йшли лише російські передачі, які розхвалювали життя в Москві. Наша молодша донька попала під вплив російських глянцевого журналістів і почала мріяти про Принца на білому коні з Москви. Дочка в Москві перетворила матір на прислугу, марнуючи життя в очікуванні, що гроші чоловіка ніколи не скінчаться. Та все це після початку повномасштабної війни закінчилося її смертю і тим, що ми з дружиною стали найнещаснішими людьми на Землі.

Повномасштабна російсько-українська війна спалила схеми нашої молодшої доньки й мами зятя дотла. Зять і наша донька звикли жити коштом інших, і в обох ці плани зруйнувала війна. Дочка пішла у небуття, а зять — сказився. У Канаді його маніакальний план збагачення на чужому житті провалився. Тепер він змушений витрачати частину своєї зарплати на реальних людей, а не на власні забаганки. Це усвідомлення перетворило його на звіра.

Колись тихий ідеальний зять тепер бризкає слиною від люті, бо змушений утримувати тих, чия смерть він так терпляче планував. Він ненавидить цей дім, ненавидить дружину і її батьків, бо вони стали живою перешкодою між ним і його мрією про ресторани та дорогі авто. Його божевілля — це просто агонія паразита, який втрачає контроль над жертвою.

Що мама ще наговорила своєму сину в Канаді невідомо, але те, що вона прошепотіла сину на прощання, стало детонатором. Після її від'їзду в сім'ї в Канаді вже не було жодного щасливого дня. Дім у Канаді став пеклом. Після її від'їзду дім перестав бути домом. Він став ареною, де зять, відчувши за спиною материнський тил, почав методично знищувати кожного, хто нагадував йому про обов'язки й про правила життя в сім'ї та чужій країні.

Коли двері за матір'ю зятя зачинилися в літаку, який взяв курс на Лондон, у будинку стало нестерпно тихо. А потім пролунав перший крик зятя — не через справу, а просто так, від відчуття безкарності. Моя старша донька здригнулася, притискаючи до себе сина. Вона ще не знала, що ці 8 тисяч доларів стали платою за похорон їхньої сім'ї. Зять стояв посеред вітальні, розправивши плечі, і в його погляді вперше не було

сорому — лише чиста, нерозбавлена агресія. Тепер він був не просто ухилянтом від війни, він став катом для тих, хто його любив.

Зять наче зірвався з ланцюга.

Зять почав показувати який він є насправді: влаштовувати конфлікти й тримати всіх членів сім'ї у страшній напрузі. Його приховане роками "я" вирвалося назовні: він почав імітувати поведінку дешевого кримінальника, плутаючи примітивне хамство з чоловічою силою. Але за цією брутальною маскою ховалося тупе теля, чий інтелект завмер на рівні ображеного підлітка.

Хамство – це імітація сили слабкою людиною.

### **13.Людина-свисток**

*Найгучніший барабан*

*всередині завжди порожній*

Зять стоїть посеред гамірного бару в місті Берлінгтон, що неподалік Торонто, й тримає келих крафтового пива так, ніби це кубок переможця. Навколо нього зібралися знайомі — такі ж емігранти, спрагли до успіху. Зять торгує обличчям.

Він злегка мружиться і віщає:

— Скоро я запусну платформу, і ви всі забудете про свої будівництва. Розумієте, хлопці, Канада — це просто велика пісочниця. В Україні я керував потоками, про які тут і не чули. Нерухомість мами на Печерську й на Позняках — це лише верхівка айсберга.

*Він носить мамині статки в Києві, як орден на грудях, хоча сам лише тінь на чужому святі. Зять вивергає обіцянки, як несправний гейзер: багато галасу, пари та сірчаного запаху, але жодного тепла. Він думає:*

*"Слухайте, невдахи. Дивіться на мою ідеальну сорочку. Поки ви гнете спини, я створюю реальність словами. Головне — не дати їм замовкнути. Якщо настане тиша, вони почують, як у мене в кишені вітер гуде. Я — локомотив, я везу їх у казку... шкода тільки, що рейки закінчуються за порогом цього бару".*

Зятю подобається плести навколо знайомих мереживо порожнечі з нескінченних розмов, в яких немає жодного сенсу. **Його скляна велич, його** самовпевненість, розлітається на друзки від першого запитання про результат. **Його отруйна демагогія** спочатку солодка, але згодом убиває довіру.

Через місяць у тому самому барі за столом зять майже порожньо. Поруч лише старий знайомий ще з Києва, який влаштував зятя на роботу в компанію.

Знайомий намагається привести зятя до тями:

— Чувак, годі про Сенеку. Мені дзвонив бос. Каже, ти замість звіту з логістики надіслав йому есе про дух підприємництва. Ти знову посварився з бухгалтером?

Зять спалахує, як сірник:

— Цей бухгалтер — обмежена людина! Він не бачить стратегії. Я намагався пояснити йому інвестиційні ризики через призму філософії Хайдеггера, а він...

— А він виставив тебе за двері, чувак. Разом з твоєю призмою. Слухай, люди вже трубку не беруть, коли ти дзвониш. Ти годинами мелеш язиком про мамині мільйони, а

сам вчора просив у мене двадцятку на бензин. Ти не локомотив. Ти — свисток, чувак. Гучний, дратівливий свисток.

Зять тремтячим від жовчі голосом каже:

— Та що ти розумієш! Ви всі — гвинтики в системі! Я — вільний розум! Ви ще приповзете до мене, коли я...

Приятель не витримує й встає:

— Коли ти що? Коли знову втечеш? Прощай, чувак. У мене немає часу на твій фонтан порожнечі. У мене зміна о шостій.

Зять залишається один. Він стає тінню в телефонах знайомих. Зять гарячково гортає список контактів. Одинадцята вечора. Він натискає "викликати" на номер чергового знайомого. Як інтелектуальний паразит, зять хоче харчуватися чужими часом та увагою.

Голос чоловіка у слухавці спочатку не розуміє хто йому телефонує, але потім його, бездітного й самотнього, осяює і він ляпає перше, що приходить в голову, аби лише зять від нього відчепився:

— Вибач, я зайнятий. Дитина хворіє, і...

Зять схопився за його голос, як потопельник за соломинку:

— Послухай, це важливо! Я тут проаналізував ринок криптовалют і згадав одну цитату Марка Аврелія... Алло? Алло!

Та у слухавці вже лунають короткі гудки.

Зять дивиться на своє відображення у темному екрані смартфона. Обличчя все ще красиве, борода — доглянутою, але очі порожні, як його робочий нічний покинутий будівельний майданчик. Він стає соціальним прокаженим у країні, де цінують дію, а не декорації. Локомотив остаточно зупиняється в глухому куті, а пара зі свистка розчиняється в холодному канадському повітрі. Свисток ще працює, але локомотив виявляється без двигуна. Свисток стає символом особистої та професійної неспроможності зятя. Зять пробує торгувати валютою ілюзій, але такі фальшиві чеки успіху не всі хочуть переводити в готівку.

Нині майже всі знайомі зятя ігнорують його дзвінки.

Коли на екранах їх смартфонів блимає його ім'я, вони лише мовчки дивляться на телефон і кажуть:

— Знову він. Титанік бізнесу.

— Не бери. Годинами розповідатиме з ким і чому посварився. Це не людина, це чорна дірка. Куди не прийде — скрізь скандали.

Дзвінки зятя тепер летять у безодню автовідповідача. Він залишається в інформаційному вакуумі. Останній міст спалений не ворогом, а його власною пихою. Він сидить у своїй машині на стоянці біля колишньої роботи, стискаючи кермо до білих кісточок. Світ навколо нього стискається до розмірів його власної ненависті. Він ще не розуміє, що тепер, коли зовнішні жертви закінчилися, він повернеться додому, щоб остаточно зжерти тих, хто ще залишався поруч.

Зять дуже красивий і солідний.

Зять уміє справляти перше прекрасне враження.

Зять **обдурив** усіх своїх знайомих та справив на них прекрасне враження, а декого навіть зачарував. У відносинах з усіма людьми зять завжди проходить шлях від успішного **маніпулятора до ізгоя**.

У Канаді зять спочатку почувався як риба у воді, продаючи свою головну валюту — ілюзію успіху. Його язик, змащений роками неробства в Києві, плекав мереживо з "проектів", "інвестицій" та "зв'язків". Розумними фразами, красивою зовнішністю, вихованістю та нескінченною балаканиною він **забиває всім баки**. Він розповідає їм про свої великі успіхи в бізнесі в Україні й про свою маму, яка має багато нерухомості в Києві та грошей у банку. Друзі сподіваються, що зять стане успішним бізнесменом у Канаді та допоможе їм заробляти більше грошей або покращить їхнє життя. Друзі слухають його, затамувавши подих і бачать в ньому локомотив, що витягне їх до канадської мрії. Вони ще не знають, що цей локомотив не має двигуна, лише гучний свисток.

Крах настає стрімко. Коли замість бізнес-стратегій зять починає генерувати лише скандали та жовч, друзі прозрівають. Він виявляється не генієм, а зацикленим на собі невдахою. Коли зять починає з усіма **конфліктувати на роботі і вдома**, то друзі розуміють, що зять тупий невдаха-базікало й нічим їм не допоможе, а невдовзі ще й сам проситиме у них допомоги. Знайомі **розбігаються від зятя**, як від прокаженого. *Вони розбігаються від нього, як від корабля, що тоне і замість сигналу SOS транслює рекламу круїзу.* На них перестають діяти його фонтани порожніх слів. Зять може годинами говорити з ними телефоном, але у людей свої проблеми, вони не можуть скільки часу присвячувати порожнім балачкам.

Найбільше друзів і знайомих зятя бісить прохання Людини-свистка позичити йому гроші в борг. У Канаді взагалі нормальні люди не позичають гроші один в одного. Тут так не заведено. Якщо в Канаді потрібні гроші, то беруть кредит у банку.

А через сварки взагалі неможливо нічого добитися в Канаді. Друзі починають **злитися** на зятя за те, що він прикидався перед ними нормальною людиною, а вони повірили в його обман та те, що він допоможе їм розбагатіти або даруватиме їм дорогі подарунки. Друзі припиняють спілкуватися з патологічним базікою і не відповідають на його телефонні дзвінки.

Зять **не дружить з фінансами** й комерцією, інколи здається, що не може додати два плюс два й у нього не все в порядку з мізками. Не дуже зрозуміло як йому вдавалося вести бізнес в Україні. Його краса та солідність виявилися лише вдалою обгорткою для порожнечі. Людей дивує контраст між зовнішньою солідністю зятя та його розумовою недорозвиненістю.

#### **14. Канада не для конфліктних**

*Якщо ви не вмієте посміхатися,  
то вам не варто відкривати магазин*

Я давно прийняв свою осінь свого життя, але не сподівався, що вона буде такою крижаною. Зять власноруч перетворив 3 найкращі роки своєї молодості на смердюче

болото конфліктів, отруюючи насамперед власну душу. За 3 роки він 90 відсотків своєї енергії витратив на сварки й ненависть. Зять компенсує свій страх агресивним гонором, конфліктує з усіма: від колег до сусідів.

Це якесь схоже на якесь прокляття! Зятю наче пороблено.

Своєю конфліктністю зять поотруював колодязі **довіри**, на риття яких він витратив багато часу. Його **репутація** розтанула, мов брудний сніг.

Зять потрапив на роботу на будівництво через свого кума. Кум був волонтером і у 2022 році допомагав українським біженцям. Він зустрічав мене і дочку, коли ми прилетіли до Канади. Тоді у зятя ще не було авто, яке йому пізніше купив його знайомий за 1 دلار. Зять спочатку попросив волонтера стати хрещеним батьком сина, а потім звернувся з проханням до кума порекомендувати його на роботу підсобником у кращу будівельну компанію Канади.

Нині кум крім основної роботи відкрив ще й власну справу. За **хабарі** він бере невеликі замовлення у компанії, в якій раніше працював. Заробітки в бізнесі значно більші, ніж зарплата бригадира. Зять сподівається, що кум запросить його працювати у свою компанію на вихідні дні. Зять планує і мене взяти з собою на заробітки у вихідні дні до кума. Зять навіть купив мені теплий робочий одяг.

Зять запитує мене:

— Ви згодні весь робочий день висіти у люльці на будівництві.

— Так.

— Ви згодні складати будівельні блоки?

— Так.

Аби зять запитав мене:

— Ви згодні полетіти на Місяць?

То я теж би відповів:

— Так.

Усі в сім'ї розуміють, що кум нізащо не візьме до себе на роботу зятя. Куму доведеться платити зятю зарплату не менше, ніж зять нині отримує підсобником – 35 доларів. Навіщо куму платити 35 доларів зятю, коли він без проблем знайде підсобника на **12-17 доларів**? У Канаді тіньовий бізнес побудований на обмані найманих співробітників, які зарплату отримують готівкою й не платять податків. Та і якщо зять навіть почне працювати в бізнесі кума, то це закінчиться скандалом. Кум просто припинить викликати зятя до себе на роботу. В тіньовому бізнесі Канади роботодавці не виганяють людей зі скандалами — найманим працівникам просто кажуть, що поки що немає роботи.

Щодо мене, то у мене немає ліцензії для роботи на будівництві. Наймання на будівельні роботи людей без спеціальної ліцензії – то серйозне правопорушення і кум не буде так ризикувати й ніколи мене не запросить на роботу. І я, і зять це прекрасно знаємо. Зять просто хотів спровокувати мене на чергову сварку, без яких йому нудно.

Звісно, зятю потрібно спробувати організувати власний будівельний бізнес і заробляти мільйони, як це роблять невеличкі компанії з кількох людей: за хабарі беруть

дрібні за мовлення у великих компаній і наймають дешеву робочу силу. Та зять ніколи в житті нікому напряду не давав хабаря, лише через посередників, а без хабарів і відкатів такий дрібний будівельний бізнес неможливий. Зять через розумову відсталість не здатен розібратися в будівництві й бухгалтерії. Йому доведеться наймати людей, але вони будуть йому мстити — дурити та працювати абияк, бо він дуже конфліктний. А то ще й спеціально підставлять його з будівельними нормативами чи нароблять помилок у бухгалтерії. Його майбутні працівники скаржитимуться на нього у різні служби та подаватимуть заяви в суд. У Канаді велика частина дрібного бізнесу працює за готівку і не сплачує податки. Дрібні бізнесмени не конфліктують з клієнтами і найманими працівниками й на них ніхто не скаржиться. Тому до них немає ніякого діла податковій службі та іншим органам, що перевіряють і контролюють.

Я розмовляв з канадськими бізнесменами. Вони набагато гірші за зятя й легко скоять будь-яку гидоту. У Торонто і Міссісазі зібралися веселі симпатичні злочинці з багатьох країн світу, але вони весь час посміхаються і демонструють приязність. Коли ви **не посміхаєтесь**, як зять, то вам не варто відкривати свій бізнес.

Та українці взагалі більш прямолінійні й емоційні, ніж канадці. У Канаді пряма агресія, крик або публічне з'ясування стосунків вважаються ознакою низького соціального інтелекту та поганого виховання. Я не бачив, щоб хтось сварився в черзі або на касі. Головний інструмент канадця — **пасивна агресія** та надмірна ввічливість. Канадське слово "вибачте" часто означає не провину, а "мені шкода, що це сталося" або навіть "ти мені заважаєш, але я не хочу сваритися".

Якщо зять починає поводитися конфліктно, канадці просто перестають виходити на зв'язок, не пояснюючи причин. Вони краще зникнуть, ніж скажуть йому у вічі, що він їм неприємний. У Канаді не заведено робити зауваження сусіду особисто. Тут відразу звертаються до поліції чи до органів, які контролюють.

Ми орендували будинок поруч із милим веселим скандалістом, який роками не платить орендної плати за житло. Власник житла, який проживає з ним на одному подвір'ї, щодня мило розмовляє зі скандалістом, а потім іде й телефоном скаржиться на нього поліції та пише заяви до суду.

Бути конфліктною людиною в Канаді — це **дорого і соціально збитково**. Конфліктних людей у Канаді не намагаються перевиховати — з ними просто припиняють мати справу.

## **15.Бізнес обману**

*Бізнес на відчаї -*

*найнадійніша інвестиція*

На сірому складі у промисловій зоні Міссісаги немає вивісок. Тут лише гул застарілого обладнання та запах дешевої кави. Зять зустрічається зі своїм знайомим ще по Києву. Нині стрий знайомий став Тіньовиком — власником нелегального клінінгового та ремонтного бізнесу. Він не платить податки, приховує доходи та постійно порушує закон.

Тіньовик виглядає впевнено: дорогий годинник на руці контрастує з брудними

робами його робітників, які вантажать інструмент неподалік.

Зять спостерігає за робітниками й думає:

*"Дивлюся на цих хлопців. Вони приїхали сюди за кращим життям, а опинилися в рабстві у свого ж. Жодної страховки, жодних податків. Якщо хтось впаде з драбини — його просто висадять біля лікарні й забудуть ім'я. Я втік від армії, щоб не бути гарматним м'ясом, але хіба вони тут не те саме? Тільки замість ворожих куль — жадібність цього землячка".*

Тіньовик затягується дорогою сигаретою, випускаючи дим у бік втомленого мексиканця, який тягне важку драбину, й каже:

— Бачиш їх? Це мої золоті антилопи. Плачу мінімалку кешем, ніяких чеків. Економлю на всьому: спецодяг купують самі, ланч-бокси — свої. Соцпакет? Мій соцпакет — це те, що я їх не здав імміграційній службі.

— Але це ж ризик. Один анонімний дзвінок, і твоя лавочка закриється. Як ти не боїшся?

Тіньовик хижо посміхається:

-Слухай, приятелю, Канада — це країна паперів. Поки папір чистий — ти святий. У соцмережах зараз пишуть тисячі схем, як кидати систему. Наприклад: береш людей на випробувальний термін, 2 тижні вони працюють безплатно за досвід, а потім кажеш, що вони не підійшли. І береш наступних.

— Це ж просто грабіж серед білого дня.

— Це бізнес. А знаєш, як з клієнтами? Береш завдаток на матеріали — тисяч п'ять. Купуєш найдешевший китайський непотріб, а по документах проводиш як преміум. Різниця — мені в кишеню. Або ще краще: починаєш ремонт, розвалюєш пів будинку і кажеш, що виникли непередбачені труднощі, ціна зросла вдвічі. Куди вони подінуться з розібраним дахом?

— Тобі не соромно? Ми ж усі тут в одному човні.

— В одному човні ми були на митниці. А тут кожен гребе під себе. Ти теж ухиляєшся від податків своєї країни, сидючи тут. Чим ти кращий? Я просто монетизую хаос, а ти в ньому ховаєшся.

Тіньовий господар кидає недопалок під ноги працівнику, який проходить повз. Зять відвертається. Він бачить у відображенні скла власне обличчя і розуміє: кордон між виживанням і підлістю в цій країні розмивається швидше, ніж канадський сніг під дощем.

## **16.Висмоктування життя через мовчання**

*Мовчання — це не завжди золото.*

*Іноді це колючий дріт,*

*яким кат обносить свою територію*

Наш канадський котедж зовні виглядає як мрія з рекламного проспекту, але всередині панує задушлива тиша склепу. Зять вже третій місяць не вимовляє до тещі ні слова. Він проходить повз неї на кухні, наче повз порожнє місце, обдаючи холодом свого презирства.

Це не випадковістю. Це облога. Його цинічна стратегія проста: зробити життя тещі настільки нестерпним, щоб вона сама благала про квиток назад у розбомблену Україну, коли закінчиться термін відпустки його дружини по догляду за дитиною.

Зять, аж, скрегоче зубами й думає:

*"Дивись на мене, стара. Мовчи. Твоє дихання коштує мені грошей. Кожна тарілка супу, яку ти з'їдаєш — це мій мінус у банку. Я зачинюся тут, у своєму всесвіті, за цими дверима. Я не буду бачити твоїх очей, не буду чути про допомогу. Моє мовчання — це мій щит. Мої гроші — це моя релігія. І я не дам вам жодного шансу їх торкнутися".*

Тісна кухня в Канаді. Сніданок. Зять проходить і повз мене, наче я — прозоре скло. Жодного погляду, жодного звуку. Тільки скрегіт стільця по підлозі розриває задушливу тишу.

Мій зять — професійний кат власної душі.

Якщо зять на когось сердиться, то з цією людиною зять не розмовляє роками. Зять майже не спілкується зі мною **3 роки, а з рідною бабусею зять не промовив жодного слова 20 років**. Нормальну людину може лише здивувати гнів зятя на мене і крижана невдячність до бабусі, яка його виховувала без батька, доки мама робила кар'єру і заробляла гроші. Він виростив у собі ненависть, як рідкісну екзотичну рослину, щодня поливаючи її жовчю. 20 років мовчання — це не просто образа, це професійно вибудована стіна, за якою він ховає свою порожнечу. Його мовчання - **це ще й цинічне дезертирство** — втеча від обов'язків у глухе мовчання. *Його мовчання схоже на глуху бетонну стіну, об яку щодня розбивалися надії нашої родини на спокій.*

Сила зятя - у злопам'ятності. Він десятиліттями носить в собі образу на окремих людей і пам'ятає кожне слово, яке йому не сподобалось. Його пам'ять, як капкан, а ненависть, як за давнена пухлина.

Це якась патологія!

Нормальні люди сваряться, але, часом, через годину не можуть згадати через що конфліктували та вже давно помирилися, а тут доросла людина роками з задоволенням мордує себе й інших, створює купу проблем на рівному місці й готова носити в собі образу до смерті. Я з таким ще не стикався і вже не знаю, що й думати.

Зять не просто свариться, він проводить демаркаційну лінію, за якою починається небуття. Це не просто характер, це патологічна здатність консервувати злість на десятиліття. Колись він кинув мені і моїй дружині в обличчя:

— Ви для мене ніхто.

Він не відкрив істину. Він лише підписав акт про власне сирітство при живих родичах. Ми перестали боротися. Його хамство більше не ранить — воно просто підтверджує, що перед нами порожнеча в людській подобі. Ми стали чужими в одному домі, розділені не океаном, а його випаленою совістю.

*Моя дружина тихо ставить тарілку перед зятем і каже:*

— Може, хоч кави вип'єш? Сьогодні свято, давай хоч привітаємо одне одного...

*Зять мовчки бере тарілку, не дивиться на тещу і починає їсти, втупившись у*

телефон.

*Я не витримую:*

— Не принижуйся. Для нього тут нікого немає. Він викреслив нас, як стару нотатку в блокноті. Ти бачиш? Він навіть не кліпнув.

*Зять підводиться, нарешті підіймає очі — холодні, як крига в Гудзоновій затоці:*

— Я ж сказав. Ви для мене — ніхто. Меблі. Пил. Не намагайтеся видати звуки, я все одно їх не чую. Ви самі приїхали до мене — тепер терпіть моє мовчання.

*Зять посміхається і думає:*

*"Мовчання — це моя суперсила. Це єдина зброя, яку вони не можуть зламати. Вони хочуть помиритися, хочуть знову лізти в мою голову, повчати, як мені жити в цій їхній Канаді? Дзуськи. Я викреслюю людей легше, ніж видаляю спам. Вони називають це совістю, а я називаю це слабкістю. Кожна сльоза бабусі — це мій тріумф. Я тримаю їх за горло на відстані тисячі кілометрів звідси, і цей тиск дає мені силу. Стара думає, що виростила людину, а вона вигодувала ката. Я не хочу її прощати — прощення безплатне, а мені потрібен дивіденд від її смерті. Я чекаю на звук розбитого скла в її грудях, щоб нарешті почути дзвін монет. Бабуся чекає 20 років доки я з нею привітаюся та скажу хоч одне слово — і ці почекають. Мені подобається бачити, як вони корчаться від моєї байдужості. Це краще за будь-яку бійку. Я господар цієї порожнечі. Я втік від війни, щоб створити свій власний вакуум, де ніхто і ніколи не зможе завдати мені болю, бо я нікого не підпускаю близько".*

*Зять, наче бур'ян, що душить тендітну розсаду.*

Він носить зацементовану ворожнечу, як священну реліквію. У нього чорна діра замість серця. Зять живиться ненавистю, як паливом.

Емоційна ампутація. Дипломатія глухої стіни спрацювала. Наші стосунки перетворилися на цвинтар неказаних слів. *Найгучніший крик у домі - це мовчання того, хто викреслив тебе зі списку живих. Образа — це отрута, яку ви п'єте самі, сподіваючись, що помре інший.*

## **17.Позолочений нуль**

*Він носить чужі думки,*

*як пошитий не на нього дорогий костюм:*

*плечі тиснуть, але вигляд солідний*

Офіс у Торонто пахне дорогою шкірою та кавою. Зять сидить навпроти канадських партнерів, поклавши ногу на ногу. Його борода підстрижена ідеально, а погляд випромінює ту саму оманливу глибину, яка колись спустошувала гаманці його дружини та матері в Україні.

Зять аристократично робить ковток кави й продовжує зачаровувати місцевих шахраїв:

— Знаєте, як казав Сенека: "Для того, хто не знає, до якого порту пливе, жоден вітер не буде попутним".

Звісно, зять не читав Сенеку. Він побачив цю фразу в Instagram за п'ять хвилин до зустрічі. **Звичка красти цитати** часто виручала зятя. І цього разу інтелектуальне

мародерство спрацювало. Канадці, вчорашні емігранти з Індії, власники невеликої логістичної фірми, завмерли. Вони шукали когось зі Східної Європи — білого, зухвалого, красивого, гнучкого, здатного заносити конверти в скляні хмарочоси корпорацій, де правлять євро американці.

### **Про себе зять думає:**

*"Дивіться на мене. Ковтайте мою наживку. Ви думаєте, я ваш ключ до великих грошей? Ви думаєте, я буду бруднити руки вашими хабарями? Я занадто гарний для цього бруду. Я — мозок. А ви — просто сходинки, якими я піднімуся вище, не витративши ні цента власних зусиль".*

Через тиждень на таємній вечері у напівтемному барі один із босів зятя, колишній мешканець Бомбея, підсовує зятю важку теку й дає важливе завдання:

— Слухай, мій друже. Ти хлопець розумний. Обличчя в тебе таке, що охоронці в міжнародній корпорації, з якою ми працюємо, самі двері відчинять. Ось документи і... бонус для їхнього менеджера з закупівель. Занесеш, усміхнешся, процитуєш свого Сенеку. Зрозумів?

**Зять так** торкається теки кінчиками пальців, наче це щось огидне:

— Ви пропонуєте мені роль кур'єра? Ви не зрозуміли мого масштабу. Етика бізнесу — це...

**Бос** перебиває мудреця:

— Етика — це коли контракт у нас в кишені! Просто зроби це. Ти ж казав, що в Україні розв'язував подібні питання.

Зять

— В Україні я створював світи. Я давав компаніям стратегічне бачення їхнього майбутнього.

Зять не пішов на зустріч. Він забрав гроші, просидів три години в елітному ресторані, поїдаючи лобстера коштом компанії, а потім повернувся і заявив, що менеджер корпорації зажадав удвічі більше. Його брехня була не продуманою схемою, а імпровізацією безумця.

Коли власники компанії з'ясували, що зять, цей **хабародавець із декоративним порцеляновим обличчям**, навіть не з'являвся в офісі партнерів, а замість налагодження стосунків надіслав менеджеру повідомлення з цитатою Ніцше про надлюдину, їх охопив холодний жах. Це не був махінатор. Це була некерована дитина-любитель цитат. *Його професіоналізм був схожий на декорацію в театрі — варто було торкнутися рукою, і вона падала, оголюючи цегляну стіну пустоти.*

**Я бачу зятя вдома після звільнення й не втримуюся та голосно кажу своїй дружині, щоб мене почули у всьому домі:**

— Знову не оцінили нашого генія? Чи знову чужі гроші пропали в його кишенях?

**Зять** кричить зі своєї кімнати, звертаючись до моєї доки, але теж так сильно, щоб було чути в усьому будинку:

— Вони плебеї! Вони хотіли перетворити мислителя на посильного! Канада — це країна рабів, які не розуміють польоту думки!

Потім зять знову падає на диван і відкриває нову книгу з цитатами. *Чому зять не розуміє, що цитати не замінять хліба, а розповіді про київські каштани не зігріють канадською зимою? Як і завжди, його бізнес закінчився, не встигнувши початися, залишивши по собі лише запах дорогого ресторану та кілька збанкрутілих надій тих, хто повірив у його красиву, але абсолютно порожню маску.*

У Канаді зять спробував грати у великі справи, як колись в Україні, де лише тринькав гроші дружини та матері. Коли зять як український біженець приїхав до Канади, то спочатку влаштовувався на роботу до кількох малих компаній своїх знайомих і мав непогані заробітки. Він зачаровував канадських роботодавців цитатами з розумних книг, видаючи їх за власні думки. Зять майстерно імітує інтелект, але всередині позбавлений будь-якого морального стрижня. Бізнесмени, засліплені його виглядом і мовою, сподівалися знайти в ньому спритного ділка для сірих схем.

Керівники охоче взяли зятя на роботу, бо думали, що він буде возити хабарі великим компаніям, які замовляють у них послуги або передають їм невеликі замовлення клієнтів. Вони мріяли, що цей красень стане спритним кур'єром для хабарів й налагодить гарні відносини з партнерами. Вони думали, що його красиве обличчя й добре підвішений язик допоможе їм відкривати двері в корпораціях і підживлюватиме коріння їхнього бізнесу фінансовим гноєм. *Найлегше ошукати того, хто замість людини хоче бачити власне відображення.*

## **18. Наука давати хабарі**

*Не підмажеш – не поїдеш*

Офіс власника будівельної фірми нагадує акваріум: скляні стіни, крізь які видно засніжені вулиці Торонто. Але всередині офісу панує задушлива тиша. Бос, чоловік з обличчям, посіченим зморшками, як стара карта доріг, повільно крутить у руках дорогий олівець.

Голос боса м'який, майже батьківський:

— Знаєш, синку, Канада — це не просто країна. Це велика машина. Якщо ти не змажеш шестерні, вона тебе перемеле. У мене на об'єктах хлопці... наші, українці. У кожного сім'я, діти. А замовлень — як води в пустелі.

Зять відчуває, як пітніють долоні:

— Я розумію. Але ж ми працюємо на совість.

Бос гірко посміхається:

— Совість у банк не перевести. Менеджери з корпорацій... вони як боги. Один їхній підпис — і мої люди мають роботу на рік. А немає підпису — і завтра твої друзі підуть на вулицю. Голодні. Ти ж не хочеш бачити їхні очі, коли вони не зможуть купити хліба?

Натяки власника були схожі на м'яку павутину, що непомітно обплітає горло. Зять уже починає розуміти до чого всі ці розмови. Совість зятя починає кричати, як поранена чайка над канадським озером:

*"Він обкладає мене цеглою своєї турботи. Кожне слово — як розчин, що застигає на моїх ногах. Він хоче, щоб я став його тінню. Кур'єром у світі, де тиснуть руки лише тоді, коли в них затиснута пачка купюр. Я втік від однієї війни, щоб*

*потрапити на іншу — брудну, де стріляють не кулями, а конвертами".*

Кордони моралі починають розчинятися в океанському тумані. Хазяїн нахиляється ближче. Він починає на лестогах і благородстві вибудовувати фундамент їхньої майбутньої співпраці. Його голос стає тихішим:

— Мені потрібен хтось свій. Хтось, хто вміє усміхатися цим богам, пити з ними віскі, ставати своїм хлопцем. Ти молодий, красивий, балакучий, ерудований, ти маєш харизму. Розвозь подяки, заводь друзів. Зробиш це — і я підніму зарплати всім. Ти врятуєш їх, розумієш? Станеш їхнім ангелом-охоронцем.

— Ви пропонуєте мені стати посередником у... хабарях?

Начальник різко випрямляється:

— Я пропоную тобі рятувати людей! А терміни... залиш їх для прокурорів, яких тут немає. Подумай про це. Або ми будуємо разом, або ти дивишся, як руйнуються життя твоїх земляків.

*"Ангел-охоронець із брудними руками... Чи не занадто висока ціна за спокій у цій чужій, холодній Канаді? Якщо я погоджуся, я назавжди залишуся там, на тому боці скла. Але якщо відмовлюся — чи зможу я дивитися в очі тим, хто чекає на роботу?"*

У Канаді немає побутової **корупції**, але, як і повсюди у світі, часто бізнес без хабарів майже неможливий. Коли у вас немає грошей чи розуму займатися бізнесом, то вам доведеться давати хабарі тим, хто може замовити у вас товари чи послуги. ЗМІ Канади не пишуть про корупцію. Існує неофіційна заборона журналістам писати про корупцію? Як і в минулому столітті в Радянському Союзі, нині в Канаді народ переконаний, що у них в країні немає корупції. *Прості люди не розуміють, що система — це не тільки правила з книг, а й руки, що зустрічаються під столом. Хабарі — це іноді мастило для справедливості ринку.*

### **19.Павуки й мухи з конвертами**

*В Канаді теж є зима,*

*але корупція тут гріє краще за вовну*

Господар розкішного офісу підходить до вікна й розглядає вогні Торонто, що мерехтять, наче розсипані діаманти. Він витягує пачку доларів-п'ятдесяток. Купюри яскраві, наче іграшкові гроші, але в його руках папір виглядає як справжня зброя.

Голос боса стає сухим, повчальним:

— Дивись на ці папірці. Це не просто гроші. Це паливо. У Торонто все виглядає стерильно: скло, бетон, усмішки. Але під цим бетоном течуть зовсім інші ріки. Великі компанії — це кити. Ми — рибки-прилипали. Щоб кит дозволив тобі плисти поруч, ти маєш його годувати.

— Але ж тут Канада... Тут закон, прозорість...

**Хазяїн** різко розвертається, уриваючи його сміхом:

— Закон — це для тих, хто стоїть у черзі за безплатним супом! У бізнесі є один закон: рух. Якщо менеджер корпорації не отримає свій бонус у бардачок авто, він просто не побачить твій мейл. Хабар — це святе діло, синку. Це як церковне приношення. Ти даєш радість менеджеру, а він дає роботу твоїм людям. Це коло життя.

Без цього двигун заглухне.

Зять не знає як реагувати й думає:

*"Його слова звучать як молитва у храмі розпусти. Він малює картину світу, де добро робиться через зло. Каже про радість людей, але я бачу лише ці купюри. Невже я переплив океан, щоб навчитися правильно засувати гроші в чужу кишеню? Невже бруд однаковий скрізь — і в кабінетах Києва, і в скляних вежах Торонто?"*

Керівник бере піджак і показує на внутрішню кишеню:

— Вчися, поки я живий. Ти ведеш його в ресторан. П'єте віскі, говорите про хокей, про родину. А потім, коли офіціант принесе рахунок, ти просто...

Бос спритно, майже фокусом, просовує конверт у складку піджака, що висить на стільці й продовжує:

— Просто залишаєш йому "забудькуватість". В кишеню, в бардачок, у шухляду столу — неважливо. Головне — легкість. Наче ти не закон порушуєш, а даруєш йому частинку сонця.

— А якщо він викличе поліцію?

Співрозмовник кладе руку Зятю на плече і стискає до болю:

— Менеджери великих фірм люблять гроші більше, ніж свою репутацію. Для них це додатковий заробіток, премія за їхню прихильність. У мене немає часу на ці танці, на пошук нових жадібних ротів у Торонто. Тепер це твоя сцена. Я даю тобі бюджет на дозвілля. Стейки, вино, дівчата, якщо треба. Будь йому братом, стань йому необхідним.

У переляканого зятя плутаються думки:

*"Він хоче зробити з мене професійного спокусника. Майстра корупційних лабіринтів. Я бачу, як він милується своєю теорією. Для нього я — всього лише свіжа кров, яку він впорскує в цю стару систему. Цікаво, чи можна залишитися чистим, якщо щодня занурювати руки в цей двигун бізнесу?"*

Та ні, любий зятю. Хабар схожий на ін'єкцію морфію — знімає біль безробіття, але викликає смертельну залежність. Хабарі не пахнуть, поки не починають роз'їдати душу.

## **20. Зять занадто токсичний навіть для шахраїв**

*Злодіям теж потрібна надійність,  
а він був лише луною власної брехні*

Офіс будівельної компанії занурюється в сутінки. Всі працівники пішли додому. Лише власник компанії ще совається в кріслі у своєму розкішному кабінеті й з жалем дивиться на заступника, який сидить напроти. На столі лежить тека з особистою справою мого зятя.

Заступник тихо, з огидою каже:

— Він не лис. Він — дефектний механізм. Він не передає конверти, гроші забирає собі та ще й читає лекції про те, який він успішний і ми повинні йому дякувати, що маємо честь з ним дихати одним повітрям. Менеджери у ярості. Вони чекали грошей у конверті, а отримали проповіді. Вони кажуть, що він дивиться на них так, ніби він — їхній суддя, а не партнер.

Бос важко зітхає:

— Я бачив у ньому харизму, а знайшов порожнечу. Він занадто гучний для тихих грошей. Він не створює зв'язки, він їх спалює. Його треба позбутися, поки він не привів за собою федералів.

Із зятя не вийшло корупційного посередника. Зять виявився не генієм і наведення корупційних мостів, а порожнім дзеркалом, що відбивало лише власну пиху. Тіньові бізнесмени швидко зжахнулися: перед ними був не махінатор, а непередбачуване божевілля.

Керівники швидко його розкусили й відчули нікчемність базіки навіть у кримінальних справах. Його почали боятися. Боси чекали на хитрого лиса, а побачили ненормального щура, який замість того, щоб нести конверт, почав диктувати свої умови. Боси радилися зі своїми заступниками про те, що робити з зятем. Дуже красивий і гарно говорить, але не вміє встановлювати міцних відносин з людьми. Його звільнили не за злочин, а за те, що він став небезпечним для самої системи — занадто голосним, занадто конфліктним, занадто порожнім.

Вони позбулися зятя, бо зрозуміли, що він непередбачуваний і здасть їх поліції швидше, ніж донесе конверт. Зять лише зітхає та думає:

*"Тупаки. Які ж вони всі обмежені тупаки! Ці друзі... Вони мали повзати на колінах за те, що я взагалі з ними розмовляв. Я малював їм світи, а вони злякалися першої ж сварки? А ці боси... Вони хотіли, щоб я був посильним? Щоб я, людина з таким інтелектом, возив конверти якимось товстосумам? Ні, я прийшов забирати все. Вони бояться мене, бо я бачу їхню суть. Я не здав би їх поліції... хоча, можливо, і здав би, якби це допомогло мені сісти в їхні крісла. Канада — це країна для посередностей, а я занадто великий для цієї маленької гри".*

## **21. Шантаж**

*Нікчемність,  
одягнена в дорогий костюм,  
залишається нікчемністю*

Я дивуюся везінню розумово відсталого зятя.

Доля постійно **допомагає** зятю і ставить його у такі умови, що він завжди займає найкращі позиції в життєвих іграх. Шкода, що він не здатен сповна використати шанси, які надають Небеса, а лише шкодить собі.

Перед звільненням у черговій будівельній компанії зять метається в системі, як скажений щур у лабіринті, кусаючи руки, що його годували. Він ще й починає конфліктувати з босами та колегами й погрожувати їм та шантажувати.

Керівник компанії по необережності дав зятю полагодити свій смартфон, а зять скопіював зі смартфона чорну бухгалтерію начальника, з якої виходить, що за рік керівник приховав від податкової служби Канади 2 мільйони доларів готівкою.

Зять сприйняв таке везіння як подарунок долі й уже в уяві почав будувати повітряні замки свого щасливого майбутнього:

*"Вони думають, що я — їхній посильний. Дурні. Я бачу їх наскрізь. Всі ці акули*

бізнесу — всього лише дрібні злочини в дорогих краватках. Чому я маю плазувати перед ними, якщо я можу ними керувати? У мене в кишені те, що коштує дорожче за їхні об'єкти. 2 мільйони прихованої готівки. Один клац — і керівник компанії змінить офіс на камеру. Тепер правила диктую я".

Зять заходить у кабінет свого найбільшого керівника без стуку. Він посміхається, але очі залишаються мертвими. Він кладе на стіл смартфон начальника.

— Я полагодив ваш телефон. І, знаєте, знайшов там дуже цікаву... поезію. Цифри, дати, готівка. 2 мільйони за рік — це серйозний внесок у ваше майбутнє. Але я хочу, щоб це стало і моїм майбутнім. Я хочу крісло віцепрезидента. Прямо зараз.

Голос начальника звучить небезпечно спокійно, наче йому щодня надходять подібні пропозиції:

— Ти вирішив, що знайшов золоту жилу? Ти вкрав моє життя і прийшов торгуватися?

— Я не вкрав, я інвестував свою мовчазність. Або я стаю босом, або завтра податкова почне рахувати ваші цеглини.

Це прозвучало круто. Зять відчув себе кіносуперменом:

*"Ось воно. Я відчуваю владу, вона солодка, як вино. Він боїться. Він має боятись. Я втік з України не для того, щоб бути на других ролях у цій холодній пустелі".*

*Шантаж — це зброя тих, хто не вміє домовлятися, але хоче володіти. Щур-шантажист на скляних ногах затіяв небезпечну гру. Він намагається стати левом і у дзеркалі хмарочоса втикає ніж погрозу у спину свого благодійника.*

Коли зять через кілька годин під'їжджає до нашого будинку, його вже чекають двоє. Вони не говорять про податки. Зять навіть не розуміє як вони так швидко опинилися в його авто. Один з бандитів притискає ствол пістолета до ребер зятя. Таке привітання красномовніше за будь-які цифри.

Головоріз втомленим голосом шепоче:

— Слухай сюди, директор. Завтра ти зникаєш з будівельної компанії. Жодних файлів, жодних дзвінків, жодних погроз. Якщо хоч одна цифра десь спливе — тебе знайдуть у фундаменті, збудованого компанією, яку ти мріяв очолити. Ти зрозумів, щуре?

Зять сидить і відчуває, як по ногах тече холодний піт. Вся його кінематографічна велич розсипається, як картковий будинок.

Заїкаючись зять каже:

— Я... Я все зрозумів.

## **22. Сні в робочий час**

*Найважча робота —*

*це щоденна битва*

*з власною нікчемністю*

Бригадир будівельників, кремезний чоловік з обличчям, посіченим вітрами, штовхає ногою купу порожніх мішків і з-під них, як загнаний звір, виповзає мій зять, кліпаючи заспаними очима. **Час істини для зятя настає під купою мішків**

### **Бригадир розводить руками, плює на бетон і каже:**

— Знову? Ти думаєш, я плачу тобі за перегляд снів, придурку? Ти тут підсобник, найнижча ланка, а не спляча красуня з казки.

У казці спляча красуня стала королевою, а мій зять скоро може стати безробітним з вовчим білетом.

### **Зять гарячково витирає обличчя й починає благати:**

— Містер, це останній раз! Присягаюся... Голова паморочилася. Більше не повториться, я все відпрацюю!

— Ти це казав вчора. І минулого тижня. Мені не потрібен баласт. Збирай манатки. Сьогодні твоя робота вже скінчилася.

### **Зять робить удає, що ледь не плаче, але про себе думає:**

*"Подивіться на нього. Цей вискочка думає, що він бог, бо має ключі від складу. Якби ми були в Києві, я б узяв гроші в мамі й купив його офіс та перетворив на туалет. А зараз... Зараз я мушу ковтати цей тон, що принижує, бо за порогом — порожнеча. Якщо він мене вижене, куди я піду? До кума під двері? Я ненавиджу цей бетон, цю Канаду і цей сором, що пече в грудях сильніше за сонце".*

Нині мій зять, цей великий бізнесмен з Києва, працює підсобним робітником на будівництві. Велика втеча зятя в нікуди привела його до мітли на будівельному майданчику. Його амбіції здулися, як пробите колесо на узбіччі чужого життя. Він опинився між фронтом і підсобкою. А колись у Києві його ранки починалися з аромату дорогої арабіки в центрі Києва та телефонних переговорів, де цифри мали вагу. Тепер його ранок — це сире повітря Онтаріо та їдкий пил гіпсокартону, що осідає на легенях, як попіл спаленого минулого. Великий бізнесмен перетворився на тінь у жилеті на **будівництві**. Його реальність тепер обмежена бетонними стінами канадської будови, де він — лише підсобник, найнижча ланка в харчовому ланцюжку еміграції. Його робота — збирати бруд за тими, на кого він у Києві дивився б зверху вниз. Бетонна пастка канадської мрії спрацювала.

Але найгірше не це. Найгірше — це непереборне бажання заплющити очі. Сон для нього став єдиною територією, де немає кордонів, ТЦК, боргів перед сумлінням та відчуття власної нікчемності. На роботі зять намагається кілька разів за день сховатися та хоч **15 хвилин** поспати. Він намагався залатати дірки в душі короткими снами. Зять спить, наче загнаний звір у норі, боячись денного світла.

Роботодавці можуть вигнати зятя з роботи за те, що спить в робочий час. Те, що зять спить на роботі, символізує його загальну неспроможність бути дорослою, відповідальною людиною.

### **23.Бійка на роботі**

*Можна втекти від війни,*

*але неможливо втекти від себе*

Страх і приниження зятя від розмови з бригадиром виливаються в агресію. Коли колега-мігрант відмовився згідно з чергою прибирати сміття, зять перестає контролювати себе й вибухає. Його удар по обличчю колеги — підлий і швидкий. Але

замість каяття він відчуває лише паніку за своє робоче місце.

Зять стоїть перед Кумом і важко дихає. Руки зятя тремтять, на кісточках пальців — кров колеги, з яким він не зміг домовитися про прибирання купу сміття.

Зять благає:

— Куме, ти мусиш це залагодити. Цей нахаба не хотів прибирати сміття. Я його просто трохи вчив життя. Поговори з ним. Залякай того хлопця, нехай не пише заяву. Ти ж тут бос. Скажи, щоб не смів нікуди жалітися, бо я його в асфальт закачаю.

**Кум дивиться на зятя з неприхованою огидою:**

— Ти хоч розумієш, що ти накоїв? Я тебе сюди за вуха притягнув, заклав своє ім'я. А ти поводишся як бидло з підворіття. Ти не Київ у 90-х, тут, у Канаді, закони працюють, а не бандитські поняття!

— Та які закони! Просто налякай його, щоб мовчав про бійку. Я не можу втратити цю роботу. Збреши бригадиру, що у мене всі рідні в Україні загинули і квартира згоріла. Бригадир – добра людина. Пожаліє. Куме, ну ми ж свої...

**А собі зять каже :**

*"Він дивиться на мене так, ніби я шматок лайна на його черевуку. Мій кум... колись він просив у мене поради, а тепер читає моралі. Мені плювати на того хлопця, якого я вдарив. Мені просто треба, щоб цей галас вщух. Я не ледар, я просто... Я просто не можу бути ніким. Коли я б'ю, я знову відчуваю, що я сильний. Але зараз я готовий повзати на колінах перед цим керівником, аби він закрив справу".*

Зять здається і каже:

— Добра, але це в останній раз. І при умові, що ти з'їдиш зі мною в реабілітаційний центр Торонто, куди нещодавно привезли на протезування важкопоранених бійців з України.

Зять киває й робить щасливі невинні чисті очі. Артист!

Кум заходить у каптерку до Бригадира й просити за зятя, час від часу відводячи очі, бо соромиться, що доводить брехати:

— Слухай. Про те, що він знову спав... І про ту штовханину біля сміття. Не виганяй його. Він дурень, я знаю. Але в нього там, в Україні, все згоріло, його рідні загинули. Психіка не витримує. Поговори з тим хлопцем, потерпілим. Я йому докину п'ять сотень зверху, щоб не писав заяву. Нехай це залишиться між нами.

**Бригадир розгублено знижує плечима:**

— Він баласт. Тягне нас усіх на дно. Тільки заради тебе я дам йому останній — справді останній — шанс. Але якщо він ще раз заплющить очі на зміні — вилетить з роботи швидше за пробку з шампанського.

**Зять підслуховує розмову кума з бригадиром під дверима:**

*"Врятували. Знову вислизнув. Яке ж це приниження — бути об'єктом жалості. Кум купує моє право бути рабом на цій будові. Хіба це те життя, заради якого я тікав через кордон? Я сплю, бо не хочу бачити цю реальність. Коли я сплю — я знову власник світу. Коли прокидаюся — я просто втомлений ухлянт, який боїться власної тіні".*

Ладіння і втрата людської гідності продовжується.

Кум стоїть на будівельному майданчику й дивиться на зятя, який знову куняє біля бетономішалки. Кум щойно залагодив черговий скандал, але тепер відчуває лише втому та фізичну огиду:

*"Я пам'ятаю його іншим. Ми мріяли про великі проекти, про майбутнє... А тепер я дивлюся на це створіння і не впізнаю в ньому чоловіка. Він просить мене залякати побиту ним людину, він благає протекції, як щур, що нашкодив. Я допоміг йому востаннє, але не з поваги, а щоб не ганьбити спільне минуле. Він вирішив бігати по світу? Нехай біжить. Але від себе не втечеш. Він думає, що обхитрував долю, але насправді він сам себе замурував у бетон. Для мене він більше не кум. Він — просто ще один підсобник, який рано чи пізно зламається під вагою власного страху. Мені все важче подавати йому руки, бо на моїй руці — мозолі від чесної праці, а на його — липкий піт боягузтва".*

Зять лишається живим фізично, але стає соціальним трупом для тих, хто його любив і поважав. Свобода зятя — це лише право бути ніким серед чужих людей.

#### **24. Відмовився допомогти ЗСУ**

Суботній ранок у передмісті Торонто. Біля супермаркету — намет із синьо-жовтим прапором. Зять швиденько витягає темні окуляри й хоче за ними сховати свої перелякані очі. Він намагається непоміченим проскочити повз намет, але жінка-волонтер з втомленим, але світлим обличчям має добре натреноване око й перепиняє його шлях та звертається до ухилинта й протягує руку:

— Доброго дня! Допоможіть нашим хлопцям на передову. Збираємо на дрони для бригади на передовій. Будь-яка сума важлива. Ви ж теж з України?

**Зять відчуває, як пітніють долоні, бо у нього, як на зло, повний гаманець справжніх грошових банкнот.**

**Зять ще з Києва має звичку за будь-якої нагоди витягувати гаманець, щоб знайомі бачили як багато у нього готівки. Якщо у нього немає валюти, то він напихає у гаманець пачку сувенірних копій доларів, які люди не можуть відрізнити від справжніх, бо не бачать на них напис "сувенір". Найцікавіше те, що сотні людей у Києві й Канаді бачили гаманець зятя з пачкою доларів, але у нього ще ні разу навіть не намагалися його вкрати.**

Зять бурмоче, ховаючи очі за окулярами:

— Е-е... Так. Але я зараз сам у скруті. Роботу ледь тримаю. Можливо, іншим разом.

**Волонтерка тихо, з сумною посмішкою заспокоює брехуна:**

— Розумію. Тут у кожного своя війна. Але там... Там у хлопців немає іншого разу. Просто знайте це.

**Зять киває і якомога швидше йде від волонтерки:**

*"Вона дивиться на мене, ніби намагається розгледіти крізь мої брендові окуляри душу. А там — пуста. Вона просить на дрони, а я вчора програв сотню в онлайн-казино, щоб забутись. Її слова про інший раз б'ють під дих сильніше, ніж мій кулак б'є колегу на будові. Мені хочеться крикнути їй, що я теж жертва, що я теж*

втратив бізнес... Але я знаю, що брешу. Я просто втік. І ці дрони могли б шукати таких, як я, у лісах біля кордону".

## **25. Зустріч із тими, хто не спав**

*Він думав, що обманув смерть,  
але насправді він просто обманув життя*

Кум приїжджає із зятем в реабілітаційний центр, куди привезли на протезування важкопоранених українських бійців. Кум хоче привести зятя до тяти й показати кому зараз справді важко. Кум сподівається на диво.

Військовослужбовці ЗСУ проходили та продовжують проходити лікування у Торонто. В Україні працюють місії, де канадські лікарі оперують поранених бійців. Частина складних випадків, які неможливо вирішити в Україні, скеровуються безпосередньо до провідних шпиталів **Торонто**. Українські військові зі складними ампутаціями отримують допомогу в спеціалізованих центрах Торонто. Наприклад, благодійні організації співпрацюють з канадськими клініками для встановлення високотехнологічних протезів.

У коридорі реабілітаційного центру кум і зять стикаються з молодим хлопцем на візку. У хлопця немає обох ніг, а замість правої руки — металевий шарнір. Попри це, він сміється, розмовляючи телефоном.

### **Поранений боєць помічає зятя й гукає:**

— О, вітаю, земляче! Теж допомагаєш? Чи, може, волонтериш тут? Приємно бачити наших, таких міцних, здорових. Нам би такі плечі там, під Бахмутом, ох би знадобилися!

### **Зять від несподіваної пропозиції ціпеніє:**

— Я... Я тут працюю. На будівництві.

Кум продовжує думку зятя:

— І сплю на роботі.

### **Онімільй від слів кума зять стає червоним, мов рак.**

**Та поранений боєць слова про сон сприймає як жарт і сміється, але потім враз його обличчя стає серйозним. Він тисне руку зятя єдиною вцілілою долонею, міцно, до болю:**

— Будівництво — це добре. Треба комусь і будувати, коли ми закінчимо руйнувати ворога. Але, дійсно, головне — не спи, друже. Бо коли ми там засинали — ми більше не прокидалися. Тримай стрій тут, у тилу.

### **Зять зворушено киває, а сам думає:**

*"Його рука... вона гаряча, жива, а моя — холодна і мертва, хоча на ній немає жодного шраму. Він називає мене міцним, а я відчуваю себе гнилою деревиною. Він не повірив, що я сплю в робочий час. Я сплю, бо боюсь бачити сни про те, як я міг би бути на його місці. Його сміх ріже мені вуха, як циркулярна пилка. Він — воїн без ніг, а я — дезертир із повним набором кінцівок, який не може вистояти навіть перед власним соромом. Я хочу вирвати руку і бігти, поки не закінчиться ця Канада, цей реабілітаційний центр і це моє нікчемне життя".*

Тепер кожен сон зятя може стати полем бою. Зять більше не бізнесмен і не робітник. Він — людина, що застрягла у сірій зоні власного сумління. Кожен гучний різкий звук на будові здається йому пострілом, а кожен погляд перехожого — повісткою, яку він так і не підписав. Його Канада стала не прихистком, а великою, чистою та дуже холодною кліткою.

## **26.Горизонт без повернення**

*Можна витягти людину з бруду,  
але не можна витягти бруд з людини*

Вечірнє Торонто спалахує мільйонами вогнів, але для зятя цей пейзаж — лише декорація до власного вигнання. Зять сидить у своєму старенькому авто й дивлячись на вогні вежі Сі-Ен Тауер, яка 30 років була найвищою спорудою у світі. Невже пік життя зятєм теж уже пройдено і попереду його не чекає нічого хорошого?

Поруч на сидінні лежить паспорт і зім'яті українські газети, які йому дали в реабілітаційному центрі. Зустрічі з волонтерами та бійцем не змінили його — вони лише остаточно випалили в ньому залишки минулого. Зустрічі ще відлунюють у голові зятя, але вони більше не викликають болю. Біль змінився холодною, кам'яною рішучістю.

### **Зять тихо промовляє сам до себе:**

— Ви називаєте це соромом? Нехай. Ви називаєте це зрадою? Мені байдуже. Я обрав життя. Нехай це життя підсобника, нехай я буду спати по кутках і терпіти стусани бригадирів, але я буду дихати.

Він повільно бере свій паспорт, відкриває сторінку з візою. У його очах — не каяття, а інстинкт звіра, який вирвався з капкана:

*"Україна для мене померла того дня, коли я перетнув кордон. Я більше не належу тій землі, де в повітрі пахне смертю та залізом. Якщо Канада виштовхне мене — я знайду іншу щілину. Аргентина, Австралія, загублені острови... я стану тінню, буду змінювати імена, мови, обличчя, але ніколи не повернуся до лав тих, хто готовий померти за ідею. Моя ідея — це я сам. Моя війна — це нескінченний марафон від ТЦК, від совісті, від минулого. Я буду бігти, доки вистачить сил, доки серце не зупиниться від страху чи втоми, але це буде моє серце, а не шматок м'яса в окопі. Я вибираю бути ніким у вільному світі, ніж героєм у сірій землі".*

Він дивиться на чорний слід на лобовому склі — такий самий, як і на його біографії. Зять чує звук повідомлення в телефоні від друга дитинства суботнього вечора зіграти в "танки". А чому б і ні? Він не вагається. Він їде далі в темряву, добровільно приймаючи свою долю вічного мандрівника без батьківщини.

Зять стає людиною-привидом. Його життя тепер — це не історія успіху, а інструкція з виживання. Він не втік від війни — він приніс її всередині себе і прирік на довічне ув'язнення в клітці власного страху.

## **27.Страх стає параноєю**

*Хто боїться кожної тіні,  
зрештою сам стає тінню*

Приймальне відділення лікарні в Міссісазі — це чистилище під люмінесцентними лампами. Зять сидить на пластиковому стільці, не зводячи очей з плями на передпліччі. Для всього світу це просто висохла крапля крові колеги-будівельника. Для нього — це біологічна бомба, що вже почала відлік. Він не чує стогонів людей поруч, не помічає закривавлених бинтів справжніх пацієнтів. Він чує лише шалене калатання власного серця й думає:

*"Вони всі дивляться на мене як на божевільного. Але вони не знають. Одна мікротріщина на шкірі — і все. СНІД, гепатит, невідомі бацили... Я втік від ракет не для того, щоб померти від випадкової подряпини якогось нехлюя. Життя таке крихке. Я маю перевіритися. Я маю отримати папірець, що я живий. Ці лікарі... вони спеціально тримають мене тут. Вони хочуть, щоб я здався і пішов. Але я не піду. Я буду вигризати своє право на безпеку".*

Через 5 годин очікування у двері заходить Колега — той самий нехлюй. На роботі його **кров** випадково потрапила на тіло зятя. Його рука замотана брудною ганчіркою, крізь яку проступає свіжа кров. Він бачить зятя й зупиняється, наче вкопаний.

Колега ошелешено каже:

— Ти що тут забув? Тебе що, теж зачепило арматурою?

Зять відсувається від Колеги і його голос тремтить:

— Не підходь близько! Твоя кров... Вона потрапила на мене. 10 годин тому.

Колега вибухає сміхом, який переходить у кашель:

— Ти серйозно? Ти 5 годин сидиш у цій черзі, бо на тебе крапнуло? Чоловіче, я здоровий як бик! Я приїхав тільки тому, що жінка з'їла мізки, мовляв, треба зашити, бо занесе заразу. А ти... Ти вважаєш мене прокаженим?

Зять червоніє від люті й сорому:

— Я нікому не довіряю! Особливо твоїм словам про здоров'я. У Канаді медицина дорога, але життя дорожче. Я зроблю всі тести: ВІЛ, сифіліс, гепатит А, В, С... Все! Я не дозволю випадку вбити мене.

Колега хитає головою:

— Ти вже мертвий, друже. Ти вбив себе страхом ще тоді, коли перетнув кордон. Ти не живеш, ти просто виживаєш між антисептиком і параноєю.

Зять не відповідає. Він боїться краплі крові колеги. А може зять насправді боїться, що його власна кров — не тієї якості, раз вона не проливається за Батьківщину.

Зять нарешті чує своє прізвище. Він заходить до кабінету з виразом обличчя мученика, готовий віддати літри власної крові, аби лише переконатися, що він усе ще чистий. Позаду залишається Колега, який морщиться від болю в рані, але дивиться на зятя з глибоким, щирим жалем.

Параноя зятя постійно розвивається.

Я лише дивуюся, як він трясеться над своїм здоров'ям.

Після 10 годин роботи зять поїхав до лікарні швидкої медичної допомоги. Лікарі не наважилися відмовити людині, яка схильна в усьому вбачати небезпеку чи неприємності, недовірлива, тривожна, підозріла. Його просто поставили в чергу

останнім і перед ним приймали людей з дійсно серйозними проблемами зі здоров'ям. Лікарі примусили зятя чекати в приймальному відділенні 6 годин. Медики думали, що він просто плюне й поїде додому. Та зять все одно їх дочавив і зробив усі потрібні аналізи, аби переконатися, що він не заразився.

## 28. Дім як поле бою

*Найважче воювати не з ворогом в окопі,  
а з дезертиром, який ділить з тобою хліб і дах*

Зятю щось перемкнуло в голові. Він вирішив зіграти в мародера у власному домі. Зять раптово вийшов зі своєї кімнати й попрямував до вітальні, де я читав онуку книгу. Його погляд зупинився на зарядці до мого смартфона, який він мені купив у злодіїв у Торонто ще в перший рік нашого перебування у Канаді. У ті спокійні часи зять був найщедрішою людиною на світі. Де він підхопив вірус **патологічної скупості**? Його хвороблива жадібність, що випалює в ньому людяність до тла.

У зятя голос нагадує скрегіт:

— А де смартфон? Це моє. Я забираю його у вас.

Я не підводжу очі:

— Десь малий ним грався. Він дивиться на ньому мультики. Глянь у кімнатах.

Зять зі злою усмішкою:

— А чи не лежить часом смартфон у лівій кишені ваших штанів?

Я засовую руку в кишеню і віддаю смартфон зятю. Заради приколу я притримую смартфон у своїй руці і зять спочатку ніяк не може його вирвати в мене. *Він виривав смартфон з моїх рук, наче стерв'ятник, що захищає шматок їжі від власних пташенят.*

Зять різко висмикує шнур зарядки з розетки, перекидаючи чашку:

— Мені плювати! Я плачу за це. Ви тут нічого не купили. Ви — тягар. Геть від моїх речей!

Я не витримую і підпускаю йому шпильки:

— Ти став схожим на дрібного крадія. Ти відбираєш у дитини і в мене навіть крихти тепла. Тобі не соромно? Як внук дивитиметься мультики?

Зять наближається до мене впритул з дикою люттю в очах:

— Сором — це для бідних. А я — вільна людина в вільній країні. Хочете мати телефон? Купуйте за свої гроші. Хочете розмовляти? Розмовляйте з канадським снігом за вікном. А ще краще — збирайте валізи. Я не буду годувати вас вічно.

Він іде й грюкає дверима так, що здригаються стіни. Дочка приходить з крамниці й застає матір у сльозах, коли та намагалася підняти розбиту чашку. Зять забарикадувався у своїй кімнаті й занурюється в синій екран монітора. Кімната, де він ховається від реального життя та обов'язків, стає його кіберокопом.

Він дезертує з фронту любові, з фронту відповідальності, з фронту людяності. Для нього 6 тисяч доларів зарплати стали стінами бункера, в якому він сподівається відсидітися, поки світ навколо нього руйнується. Він не просто наглядач — він і є в'язниця. І найстрашніше те, що ключі від цієї в'язниці лежать в його кишені, поряд із

чеком, за який він продав свою душу.

Зять перетворює канадський дім на камеру ув'язнення в тюрмі без ґрат. Він роздмухує сварку як димову завісу, щоб приховати свою патологічну скупість. Зачинившись у кімнаті, він дезертує з лав сім'ї, аби не купувати їжу, не шукати ще одну роботу, не допомагати по дому і не витратити жодного зайвого centa на батьків дружини. **Він створює димову завісу розбрату зі штучних конфліктів для прикриття егоїзму.**

Він опускається до найвищого ступеня ницості: починає відбирати назад колись подаровані нам речі, вириваючи їх у нас із рук.

Моя дружина завжди хвалить чоловіка своєї молодшої покійної доньки. На фоні сьогоденішнього домашнього пекла її слова звучать як болючий реквієм.

Вона згадує як втрачений рай роки, які провела з молодшою донькою:

— Там атмосфера в сім'ї була зовсім не така як у нас у Канаді. **Ми ніколи не бачили чоловіка молодшої доньки розгніваним. Він не приносив у дім бруд і ненависть. Він приходив додому відпочивати, а не катувати рідних.** Чоловік не псував нерви своїй дружині й мені, як це робить зять у Канаді.

Дім повинен бути місцем, де люди набираються сили. Вдома не потрібно носити маски й можна бути слабким. Вдома потрібно відпочивати, а не воювати. *Дім — це не там, де тебе терплять, а там, де твоя душа нарешті знімає обладунки.*

У Канаді ж наш дім став полем бою. Замість того щоб бути місцем, де скидають маски й набираються сили, він перетворився на лінію фронту.

Я відчуваю це щохвилини: ми не живемо, ми відбуваємо строк у тюрмі, де наглядач — наш власний зять. Коли ви змушені воювати там, де маєте любити, ваша фортеця стає вашою могилою. Ми опинилися в заручниках у людини, яка свідомо руйнує все святе заради хворобливого відчуття влади над тими, хто не може йому відповісти.

## **29.Сімейне пекло**

*Смерть нічого не вирішить,  
а лише погіршить ситуацію*

Я і дружина живемо в найменшій тісній захаращеній кімнатці. Ввечері в кімнатці напівтемрява, щоб внуку було легше спати у колисці. Я тримаю дитину і чую, як відчиняються вхідні двері. Моя дружина пошепки, притискаючи пальця до губ, каже:

— Тсс... Він приїхав. Зачини двері щільніше.

Я лише зітхаю, стискаючи кулаки до болю:

— Скільки ми ще будемо ховатися у власній хаті, наче злодії? Дитина боїться навіть плакати...

— Мовчи. Ти ж знаєш — йому потрібен лише привід. Він хоче, щоб ми зникли. Він п'є нашу напругу, як вино.

Вечір у Канаді тепер для мене і моєї коханої дружини має звук — це тінь зятя на порозі й низький гуркіт його старенького напівмертвого автомобіля, що розрізає тиху вулицю. Цей звук діє на нас, як сирени повітряної тривоги. Ми, двоє старих людей, які колись мали повагу і дім, тепер, мов зацьковані звірі, хапаємо внука під пахви й

**біжимо.** Наша схованка – остання фортеця нашого залишку гідності. Ми вчимося дихати беззвучно. Ми вчимося не існувати. Ми сидимо, затамувавши подих, боячись зайвим звуком розбудити звіра, що живе за стіною. Ми сидимо з онуком, як миші, боячись спровокувати зятя на сварку. **Коли потрібно піти в туалет, то інколи ходимо по будинку, як по мінному полю. Ми** безпорадні перед агресором і його побутовим терором.

Ми, старі люди, розуміємо, що тепер нарешті зять справжній. Він не прикидається, як в Україні. Зять не зображає з себе порядну та виховану людину. Він скинув маску благочестивого парафіянина. Лицемір уже не бреше, як переводив через дорогу інвалідів та подавав милостиню жебракам і ходив молитися до церкви за мир у всьому світі.

Його нова релігія — 6 тисяч доларів і мітла на будівництві. Кожна його дія кричить про вседозволеність:

**— Я заробляю ці гроші, тому вдома я — бог і закон!** Я робитиму й говоритиму, що хочу! Ось такий я. Хочете любити мене! Хочете ні!

Іноді ми з дружиною думаємо, що найлегше для нас у цій ситуації – померти. Але після нас може померти й старша донька. Тоді влада Канади відбере у зятя нашого внука на **усиновлення**, бо він же ненормальний і становить загрозу для своєї дитини, коли її залишити з ним наодинці. Станом на липень 2024 року відомо про 430 випадків вилучення дітей в українських біженців в різних країнах світу.

У Канаді діє Обов'язок повідомляти. Вчителі, лікарі та сусіди зобов'язані повідомити службу захисту дітей, якщо мають підозри щодо загрози дитині. Можливо зять і сам напише заяву на передачу дитини на усиновлення. У Канаді соціальна служба спокійно відноситься до відмови батьків від своїх дітей. У Канаді батьків не зобов'язують виховувати своїх дітей. На усиновлення стоять величезні черги. Зять будуть навіть жаліти, що у нього відібрали дитину.

### **30.Зять зрікся України, як мене зреклася рідна сестра**

*Батьківщина — це не територія,*

*це здатність мати совість.*

*Без совісті ви скрізь бездомні*

Зять говорить, що Україна – відтепер не його Батьківщина. Він каже, що йому не потрібна Україна і він **не збирається повертатися** до Києва. Певне, зять думає, що Російська Федерація захопить Україну, а значить потрібно вже забути про рідну землю й шукати нову Батьківщину. Він зрікається України, плює на рідну землю й заявляє:

-Якщо мене виженуть з Канади, то я готовий до кінця свого життя **бігати світом** по різних країнах, аби тільки не повертатися до Києва.

Я і дружина лише хапаємося за голови, вислуховуючи його тиради. Ми бачимо перед собою людину без коренів та без розуму, яка тягне за собою в безодню нашу доньку та онука. Горе не прийшло одне — воно оселилося в нашому домі під виглядом успішного емігранта.

Зречення зятя України стало ще одним **плювком на свіжу могилу** нашої молодшої

доньки, яка і померла від того, що втратила зв'язок з Батьківщиною.

Зять зрікся України як мене зреклася рідна сестра у найважчий для мене час після смерті моєї молодшої доньки. Можливо, сестра — пенсіонерка злякалася, що я в соціальних мережах вилаяв і розкритикував президента Російської Федерації Володимира Путіна. Моя налякана єдина улюблена 60-річна сестра має кілька квартир на Лівому березі Києва і чула, що всю Лівобережну Україну можуть захопити російські окупанти. Вона думає: якщо до неї у квартиру придуть російські військові, то згадають, що вона сестра ворога їхнього президента. Тоді вона скаже їм, що не спілкується з рідним братом і вони її не чіпатимуть.

Нині сестра всім розповідає, що не розмовляє з рідним братом. Можливо, вона не може сказати справжню причину розриву відносин з братом. Моя люба сестра каже, що вона зреклася брата через те, що я колись у соціальних мережах розповів про нашого батька, який за часів Радянського Союзу займався дрібними крадіжками на роботі.

Сестра розпинає мене за гріх, який у Радянському Союзі був релігією виживання. Моєю першою реакцією було щире, майже дитяче нерозуміння: як можна карати за правду про повітря, яким у ті далекі часи дихала вся країна? В СРСР мільйони людей щодня виносили й вивозили з заводів, полів та колгоспних комор усе: від гвіздка до тонн зерна. За часів Радянського Союзу люди масово займалися крадіжками на роботі. Масове дрібне розкрадання державної власності у 1960-1980-х роках - це загальновідомий соціальний феномен. Це історичний факт. У ті роки всі мої родичі крали на роботі. Не крали лише ті, хто на роботі не мав доступу до матеріальних цінностей. Це був спосіб життя. У ті далекі часи я працював журналістом і був знайомий з тисячами людей. Я не зустрічав жодну людину, яка мала можливість украсти і не крала. Злодійство на роботі було звичайною справою.

У бюджет Радянського Союзу закладали мільярди грошей з урахуванням, що їх розкрадуть будівники комунізму. Крадіжки на підприємствах була не злочином, а частиною неофіційного соціального пакета того часу, частиною генетичного коду виживання. Керівники часто заплющували очі на дрібні крадіжки, щоб утримати людей на роботі. Це сприймалося не як злочин, а як компенсація за низькі зарплати та дефіцит. Це була епоха мовчазної згоди: влада дозволяла людям нести з роботи все, що погано лежало, а люди за це мали славити комуністичну владу. Це був негласний договір з дияволом: держава робила удавала, що платить, а люди робили удавали, що не крадуть. Влада дозволяла народу бути злодіями, щоб вони не стали бунтівниками й були вірними червоним прапорам.

Чи врятує сестру **зречення** рідного брата?

Чи маю я право засуджувати людей, які трясуться від жаху під обстрілами в Києві або втрачають розум від страху в Канаді? Чи можна звинувачувати людину, якою опанував страх втратити свою нерухомість та гроші?

Чи можна докоряти 60-річній пенсіонерці за те, що вона просто хоче врятувати своє життя та життя нашої з неї 90-річної матері з батарейкою на серці, яку ми обоє любимо

найбільше за всіх людей на світі і якій ми завдячуємо всім, що маємо?

Якщо я роблю зауваження внуку, то він сердиться і каже:

— Діду, ти поганий. Я не буду розмовляти з тобою.

Зять і моя рідна сестра поводяться, як 3-річна дитина.

Безглуздо не спілкуватися з рідною вам людиною. І неважливо що трапилося між вами. Когось із вас в будь-який момент може не стати, як це трапилося з моєю молодшою донькою. Уявляєте? Назавжди. І нічого не повернеш.

### **31. Зять і моя рідна сестра по одну сторону барикад**

*Байдужість — це ніж, яким ми непомітно*

*підрізаємо крила тим, кого мали б захистити*

Смерть молодшої доньки стала дзеркалом, у якому я нарешті побачив своє справжнє обличчя.

Дуже болючим ударом для мене стала й поведінка моєї рідної сестри у цей страшний для мене час. Це мене дуже хвилює й примушує замислитися над своїм життям, яке раніше складалося з суцільних помилок та легковажності й пофігізму.

Я розгубив купу людей на своїй життєвій дорозі через свої книжкові правила та легковажність й перебування у вигаданому, а не в реальному світі. Найболючішими втратами в моєму житті стали смерть молодшої доньки та батька й розрив відносин з кращим університетським другом. Звісно, я нічого б не змінив, бо у Долі свої плани і її не хвилюють мої потуги, але я все ж картаю себе за те, що хоч не спробував і не боровся так, як слід, за життя молодшої доньки й батька та й за дружбу з найпоряднішим хлопцем на світі.

Смерть молодшої доньки зірвала всі декорації.

Тепер я стою посеред руїн свого життя, і цей холодний вітер — від подиху сестри, яка стала мені чужою. Моє життя, ніби **стара чернетка**, поцятковане помилками, які вже не витерти. Я розумію, що у зреченні мене рідної сестри та хамській поведінці зятя, більше моєї вини, ніж їхньої. Мій пофігізм став для них родючим ґрунтом.

Одна частинна мого розуму переконує мене, що зять взагалі не потрібно було й на гарматний постріл підпускати до старшої дочки. Аби я більше цікавився життям старшої доньки, то я ще в Києві міг розкусити зятя й якось ввічливо пояснити доньці з ким вона зв'язалася. Але друга частина мого розуму говорить про те, що тоді б моя старша донька не була щаслива 10 років перед війною. Я хочу забрати у своєї доньки 10 років щастя?

А рідну сестру потрібно було тримати за руку й любити. Просто любити. І все. І тоді ми з дружиною могли видати її заміж. Але чи була б сестра щаслива у шлюбі? Її зречення брата — це лише відлуння моєї власної порожнечі. Я власноруч вимостив дорогу до її самотності.

Тепер я уявляю як міг би сказати сестрі тремтячим голосом:

— Сестро... я знаю, зараз не час, але... Пробач мені. За все те, чого я не помічав. Я мав бути поруч раніше.

**А сестра могла** дивитися крізь мене скляними очима та й відповісти на запізніле

розкавання:

— Раніше? Раніше ти був зайнятий своїм важливим життям. Йди геть. Ти для мене завжди був чужим. Просто шумом.

Я заслужив і поведінку зятя, і поведінку сестри.

### **32. У всьому винен лише я сам**

*Наші стосунки були*

*як **дві паралельні вулиці**,*

*що ніколи не перетнуться,*

*хоч ми завжди були поруч*

Я більшість свого життя жив легко й безтурботно, особливо не вдаючись ні у своє життя, ні в життя тих людей, що були поруч. Я жив у своїх фантазіях та вигаданих книжкових світах, про які читав щодня. Я серйозно почав ставитися до життя, лише коли почалася російсько-українська війна і моя Батьківщина втратила Крим, а мої родичі на півострові почали сприймати мене як ворога, бо я не підтримав анексію Росією частини рідної землі.

Я все життя до війни кожного літа бував у Криму. Сонячний півострів став символом найкращих моїх часів і часів моєї сім'ї та спогадом про безліч незабутніх пригод. То було наче в іншому світі чи в кіно. Втрата Криму трохи витягла мене зі світу безтурботних фантазій. По наївності й недалекості я почав у всьому звинувачувати лише українську корупцію й у мене виникли проблеми із владою. Нападки на мене корупціонерів та несправедливість примусили по-іншому подивитися на життя довкола. Але я ще не бачив людей.

Нині я і сам дивуюся чому протягом життя я майже не звертав увагу на рідну сестру й майже не спілкувався з нею. Як так вийшло? Адже до закінчення школи я 17 років проживав разом з нею і батьками. Потім я всі наступні роки до повномасштабної війни жив з сестрою в одному місті й дихав одним повітрям. Моя рідна сестра багато років працювала у Києві в американській компанії біля Житнього ринку, який знаходиться за 15 хвилин повільної ходи від моєї службової квартири у виші біля Львівської площі.

Моя рідна сестра після смерті моєї дочки поклялася, що не буде більше спілкуватися зі мною:

— Ти — гнида!!! Смердюча!!! Прибери цю брехню, своє лайно з інтернету!!!! У тебе більше сестри немає. Спілкуйся тільки з мамою! Таке не пробачають! Це кінець!

Але за 60 років я так ні разу відверто й не спілкувався з сестрою. Наші розмови завжди були чисто формальні. Чому? У дитинстві я соромився спілкувати з сестрою, бо начитався дурних книжок і наслухався крутих ровесників, що справжні хлопці не повинні дружити з дівчатами. Я виміняв реальну сестру на вигаданих героїв, і тепер мої руки порожні. Ми часто шукаємо істину в товстих палітурках, переступаючи через живу душу, що плаче в сусідній кімнаті. Я жив, ніби у **скафандрі з друкованих сторінок**, куди не долітав крик сестри про допомогу.

Я ще й ревнував сестру до матері, бо мені здавалося, що мама повністю

перемкнулася на сестру й любить її більше, ніж мене. Дитячі ревності стали моїм прокляттям. Мої дитячі ревності переросли у прірву довжиною в життя. Ревності дитини — це отрута, що може діяти 60 років.

Мама і сестра постійно про щось секретничали й шушукалися, а зі мною мама за все життя так по душах і не поговорила. Мати збудувала навколо сестри кокон із секретів, у який мені не було входу. Я бачив їхні голови, нахилені одна до одної, чув цей вічний, приглушений шепіт мами й доньки, з якого виштовхали мою присутність. То була далека для мене планета жіночих секретів.

Я зачинився у гордості справжнього хлопця, навів дурними підлітковими правилами, і з кожним роком цей панцир ставав товщим. Я дозволив мамі перетворити сестру на свою тінь, бо мені було зручніше вірити, що сестра просто інша, що вона — частина того закритого материнського світу, де мені немає місця. Тепер, коли моя сестра дала присягу мовчання, я розумію: це не вона замовкла. Це я ніколи не починав говорити.

Мені здається, що ми могли б поговорити про це:

— Ви з мамою завжди шушукалися, а я відчував себе зайвим. Я думав, вам ніхто не потрібен.

— Ти читав свої книжки про героїв і лицарів. Ти вигадав собі наш світ секретів, щоб не бачити моїх сліз. Тобі було зручно бути непричетним.

— Я просто не хотів заважати. Мені здавалося, вона любить тебе більше...

— Не підходь більше. Моє мовчання — це єдине, що я можу тобі подарувати за всі ці роки твоїх фантазій.

Та хіба можна маму і сестру за це винити?

В усьому поганому, що сталося зі мною, винен лише я сам.

### **33.Заради крутості оплачує три порожні офіси в Києві**

*Чим більші хвастощі,*

*тим більше за них*

*доводиться платити*

Зять потонув у безкрайньому океані хвастощів.

Зять розмовляє телефоном, озираючись, чи не чують колеги на будівництві. Голос у нього владний, майже шляхетний:

— Так, так... Оплату оренди за київські офіси я вже переказав. Нехай стоять порожні. Мені потрібен простір для майбутніх проєктів. Гроші для мене не питання. Я звик до певного рівня.

Він бачить купу будівельного сміття, яку йому треба прибрати, і його обличчя спотворюється судомою ненависті.

Зять - дуже великий хвастун. Порожня оболонка, роздута від хвастощів. Вдень він — тінь на канадському будівництві, людина, що згрібає сміття під холодним вітром, відчуваючи кожною клітиною приниження своєї "винятковості". Але ввечері й у вихідні дні, у розмовах зі знайомими, він роздмухує щоки, перетворюючись на київського магната. Чотири роки він хизується тим, що платить за порожнечу — **три офісні**

**кімнати** в центрі Києва напроти Посольства Білорусії в Україні. В його офісах гуляє лише протяг і пил. Це його вітвар. Його спосіб сказати світові:

— Я не невдаха, я просто тимчасово збираю сміття. Мої офіси в Києві... Це мій останній зв'язок із реальністю, де я був кимось. Поки я плачу за ті порожні стіни, я — господар життя, а не прибиральник на канадському об'єкті.

Цей безглуздий жест — спроба купити собі статус багатія, який смітить грошима. Зять хоче, щоб його співрозмовники думали, що в Канаді він має багато грошей і не знає куди їх витратити. Офіс у Києві, який він не використовує, але за який платить, лише підкреслює абсурдність його пихи.

У дитинстві мати й бабуся не хвалили зятя. Вони лише лаяли його і били. Тож нині він хоче заслужити у людей слова подяки, але від цього його бажання страждають найближчі люди. Щоб заслужити похвалу у шахраїв, у яких ми винаймаємо житло, він сам робить ремонти або викликає друзів на допомогу.

Коли щось ламається в домі, то за законом питанням ремонту має займатися власник житла. У нас зламався холодильник і моя донька звернулася до власника будинку з проханням, щоб він викликав майстрів і розв'язав проблему. Щоб отримати похвалу від власника будинку зять виставив майстрів за двері й сам з товаришем зайнявся ремонтом холодильника. Хитрий власник попросив написати розписку, що вони відремонтували холодильник. Звісно, зять з товаришем нічого не відремонтували, але тепер власник каже, що вони самі пошкодили холодильник і мають купити новий.

За фасадом начебто успішного майстра з ремонту телефонів ховається дріб'язковий тиран, який перетворив життя сім'ї в Канаді на такий жах, що повернення під російські ракети в Київ здається нам райським спочинком. Там будуть обстріли й нетоплені кімнати та відключення електрики, але там не буде **його**. В Україні діду і бабусі не потрібно буде постійно мовчки терпіти страшного зятя.

#### **34. Шахрайство з орендою**

*Закон — це пастка для  
порядних і шпарина для підлих*

Паркан до паркану з нашим будинком стоїть ошатна колись вілла. Але зараз вона нагадує вулик, що гуде від прихованої небезпеки. Господар цього хаосу — мій знайомий балканець. Він не платить оренду вже третій рік і перетворив будинок на перевальну базу для крадених автовок та нічліжку для тіней без документів. Мій зять, роздратований черговою вимогою банку, виплескує свою лють на сусіда, але лише натикається на залізобетонний спокій хижака та думає:

*"Я тремчу над кожним долларом, боюсь кожного листа з банку, а цей тип просто плює системі в обличчя. Він живе в будинку за мільйон, не витративши ні цента. Поки я ховаюсь від ТЦК, він ховає в цьому підвалі десяток наркоторговців від поліції. Хто з нас більший ухиянт? Я — від війни, чи він — від самої цивілізації? Дивлюся на нього і відчуваю огиду, змішану з диким, отруйним захватом від його нахабства".*

Балканець стоїть на галявині перед будинком, закривши руки за спину. Він щойно закінчив читати півгодинну лекцію офіцерам поліції, які знову поїхали ні з чим.

*Солодка безкарність* бісить зятя і він цідить крізь зуби:

— Знову виставив їх за ворота? Ти хоч розумієш, що власник цього будинку скоро збанкрутує через тебе?

Балканець сміється, витираючи обличчя дорогою хусткою: — Друже, в Канаді власник — це просто гаманець на ніжках. Поки йде суд, я — король цієї території. Поліція? Вони без ордера навіть поріг не переступлять. Я цитую їм Хартію прав, і вони тануть, як морозиво на сонці.

Зять в темних тонах малює майбутнє сусіда:

— Але ж суд колись закінчиться. Твій бізнес на крадених тачках викриють. Як ти збираєшся жити далі? Хто тобі здасть хоч собачу будку з такою кредитною історією?

Сусід підморгує:

— О, ти мислиш як чесна людина, а це твоя слабкість. Вчора я познайомився з дівчиною. Вона щойно з Балкан, чиста, як перший сніг. Жодного штрафу, жодного боргу. Наступний контракт буде на її ім'я. Я заплачу за перший місяць — це мій вхідний квиток. А потім... Потім знову 2-3 роки безплатного раю.

І балканець робить жест рукою, наче закриває замок. *Чужа наївність — найкращий капітал для шахрая.*

Зять починає зображати з себе порядну людину:

— Ти просто використовуєш її. Ти паразитуєш на всьому, до чого торкаєшся.

— Це не паразитизм, хлопче. Це оптимізація витрат. Поки ти платиш банку відсотки за свої ресторани, мої гроші крутяться в справі. Вчися, поки я живий. У цьому світі виживає не той, хто дотримується правил, а той, хто вміє перетворювати їх на фарс.

Сварок вдома зятю було мало й він намагався сваритися з сусідом-балканцем, який орендував будинок і роками не платив його власнику-канадцю. Та балканець завжди нападки переводив у доброзичливу розмову. Ті гроші, що албанець мав сплачувати за оренду, він, за твердженнями чоловіків, які нелегально проживали в будинку, він вклав у бізнес з торгівлі краденими авто. Суд щодо несплати за оренду будинку йшов кілька років і балканець жив безплатно в будинку та у криміналі крутив гроші, які мав платити за оренду. Він ще й за невисоку платню поселив у будинку 10 одиноких чоловіків, заробітчан та торговців наркотиками. *Коли власність стає беззахисною, дім перетворюється на лігво.*

Власник будинку часто викликав поліцію, щоб правоохоронці виганяли з його нерухомості тих, хто незаконно тут жив. Та поліціанти нічого не могли зробити з кримінальним мурашником. Коли приїздила поліція, то нелегальні мешканці ховалися в будинку й поводитися тихо, як миші. Згідно з законом поліція не має права входити до будинку без рішення суду. Тож балканець, який орендував будинок, просто не пускав поліціантів у будинок, а вів з ними нескінченні розмови про Конституцію і закони, бо видавав себе за юриста. Поліціанти починали розуміти, що вони просто втрачають даремно час, прощалися, перепрошували й їхали далі на наступні виклики.

Балканець повертається до будинку. З вікна підвалу на мить визирає бліде обличчя

одного з його нелегальних квартирантів і миттєво зникає. Мешканці ховаються, наче таргани від світла.

Поліційна сирена затихає десь на сусідній вулиці, визнаючи поразку перед законом, який захищає тих, хто його зневажає.

### **35.Будиночки за ціною літаків**

*Ринок нерухомості — це казино,  
де власник завжди сподівається на дурня*

У суботу перед будинком №193 знову виставили плакат "День відкритих дверей". Цей 2-поверховий бетонний монстр за два мільйони доларів стоїть пустою вже кілька років. Він — пам'ятник поганому смаку: лабіринти коридорів, вікна, що дивляться в глухі стіни, і ціна, від якої зупиняється серце. Зять виходить на поріг нашого орендованого дому, тримаючи в руках горня кави, і спостерігає за черговим актом вистави та думає.

*"2 мільйони. За ці гроші в Україні можна було б відбудувати цілий квартал після обстрілів. А в Канаді це ціна за викривлений проєкт і запах свіжої фарби, що маскує плісняву. Рієлтор виглядає так, ніби він щойно виграв лотерею, але в його очах — відчай невдахи. Ми всі тут щось продаємо: він — цей непотріб, а я — свою совість за право жити в Міссісазі".*

Зять підходить до огорожі й бачить старого знайомого — п'ятого за рахунком рієлтора. Агент з нерухомості нервово поправляє гірлянду, яка залишилася ще з Різдва, хоча на дворі вже березень. Зять махає йому рукою і кричить:

— Що знову меблі вивезли? Минулої неділі тут стояв рояль, а сьогодні лише відлуння.

Рієлтор натягнуто посміхається:

— Стратегія змінилася. Тепер ми продаємо простір для фантазії. Люди хочуть бачити чистий аркуш. Гірлянди? Це створює атмосферу свята. Ви ж знаєте, покупці купують емоцію, а не бетон.

— Емоцію за 2 мільйони? В цьому будинку коридор веде в туалет, який відкривається прямо у вітальню. Це не емоція. Це діагноз архітектору. Чому такі ціни? Звідки вони беруться в країні, де стільки землі?

Рієлтор стишує голос, оглядаючись:

— Землі багато, але дозволів мало. Високі ціни вигідні всім, крім покупців. Банки отримують відсотки з космічних кредитів на 30 років. Місто отримує величезні податки на майно. Рієлтори — комісійні. Навіть уряд зацікавлений, щоб бульбашка не лопнула, бо на цій нерухомості тримається економіка Канади. Це велика пральна машина для грошей емігрантів.

— Тобто ви просто продаєте квитки в чергу до банку?

— Я продаю канадську мрію. А те, що вона всередині схожа на цей безглуздий проєкт — це вже деталі. Головне — правильний ракурс на фото в Instagram.

— В Україні ми боялися ракет. Тут я боюсь, що одного дня цей пил в очах людей осяде, і вони побачать, що платять мільйони за порожнечу.

Зять повертається до своєї орендованої частини будинку. Ріелтор знову вмикає різдвяні вогні. В сонячний день вони виглядають безглуздо і жалюгідно, наче макіяж на обличчі небіжчика...

Ми орендуємо житло в місті емігрантів Міссісага поруч з новим будинком, який його власник хоче продати за 2 мільйони доларів. На кожні вихідні приїждять потенційні покупці, але їх відлякує поганий проект. Будинок знаходиться в центрі Міссісаги. Будинок 2-поверховий, але має чомусь найгірший проект всередині від усіх подібних будинків поруч. Власник будинку-невдахи змінив 5 ріелторів.

Використовували різні фокуси, щоб обдурити покупців. Завозили орендовані розкішні меблі, але потім відвезли назад у фірму прокату. Обвішували будинок гірляндами на Різдво.

*Будинок — це не стіни, це спокій. Але як знайти спокій у храмі, побудованому абияк та ще й на жадібності?* Ринок нерухомості в Канаді — це суміш людського фальшу та розбитих ілюзій.

### **36. Бункерний зять**

*Дитячий плач б'ється об двері,  
за якими замість батька  
сидить самотній звір  
День народження внука.  
Усі за столом, крім зятя.*

Дитина тихо підходить до дверей кімнати батька, стукає шоколадною медаллю по фанері:

— Тату... Вийди. Ми торт розрізаємо. Я хочу, щоб ти подивився на мою машину...

З-за дверей чути голос, що переходить на крик:

— Пішов геть! Я сказав — не чіпай двері! Дайте мені в спокій! Всі! Дайте мені хоч годину пожити без вашого скиглення!

Хлопчик відступає, очі наповнюються сльозами. Теща підхоплює його на руки, притискаючи до себе.

А зять зітхає за дверима і думає:

*"Я зачинюся в цій кімнаті, бо тут я можу бути королем у своєму власному гної.  
Тільки не чіпайте мене. Не нагадуйте мені, що я — ніхто".*

Коли приходять свята, наш дім наповнюється запахами страв, але серце дому мертво. Зять замикається у своєму бункері. Він зрікається радості, як зрікся українського прапора.

Усі релігійні та державні свята в домі святкують без зятя. Свята в цьому домі перетворилися на акти жорстокості. Коли родина збирається на Великдень, Трійцю, День Незалежності, Різдво чи Новий рік, зять замикається у своїй кімнаті, наче в бункері ненависті, і нікому не відчиняє двері. Він замикається, як поранений власною гордістю звір у клітці, яку збудував сам. В атмосфері будинку відчувається його забарикадована лють.

Навіть у день народження власного сина, коли малюк шкрябає маленькими

пальчиками у двері, благаючи тата просто вийти й погратися з ним, з-за перепони лунає не привітання, а звіриний рик. Постійні сцени з сином під дверима остаточно позбавляє зятя будь-якого людського обличчя. Зять за зачиненими дверима **зрікається** навіть власної дитини заради ілюзії свободи та жадоби до спадку.

Свято в домі закінчилося, так і не почавшись. Старі люди мовчки прибирали зі столу недоторканий торт. За дверима бункера зятя було чути лише важке дихання і клацання клавіатури — він знову перевіряв банківські рахунки та фото київських квартир. Він жив майбутнім, де всі навколо помруть, залишивши йому простір для великого ледарства. Він не помічав, що вже зараз він такий же порожній, як кімнати його офісів у центрі Києва.

### **37.Шлюб ненавидить, але терпить заради квартир**

*Найважчі кайдани — це ті,  
що вилиті з обіцяного спадку*

Зять ненавидить цей шлюб, **проkliнає матір**, яка змусила його одружитися, і марить життям вільного ледаря. Зять мріє жити один і робити все, що хоче.

Він мріє, **щоб я його вигнав** з дому й провокує мене щодня. Я лише зціплюю зуби. Я змушений терпіти це чудовисько, бо без його грошей за оренду будинку сім'я опиниться на вулиці. Я дивлюся на старшу доньку з невимовним жалем: вона зв'язала життя з вампіром, який з'їдає їх живцем, мріючи про самотність і легкі гроші. Горе, що прийшло в цей дім, має конкретне обличчя — красиве, солідне й абсолютно мертво всередині.

Зять шепоче в слухавку таким ніжним тоном, що якби його голос почув режисер дубляжу фільмів, то обов'язково запросив для озвучування ніжних і тендітних закоханих персонажів. Зять розмовляє з мамою:

— Так, мамо... Я все роблю, як ти казала. Я терплю їх. Ти ж не забула про квартиру на Печерську? Я тут у пеклі заради нашого майбутнього. Тільки не віддавай нічого цій... Моїй дружині. Це все має бути моїм.

А про себе зять думає:

*"Як я ненавиджу їх усіх. Цю жінку, яку мені підсунули, як зручний матрац. Цю дитину, яка вічно чогось хоче. Мати... Вона думає, що купила мене цими обіцянками спадку. І вона права. Я буду плазувати, я буду цілувати її руки в телефоні, аби тільки отримати своє".*

Він не сміє розірвати ланцюг шлюбу, бо на іншому кінці — мати і її київська нерухомість. Мати йому чітко сказала:

— Втечеш з сім'ї - не отримаєш ні метра з моїх квартир і дач.

Він розуміє, що мати не жартує, а все віддасть молодшому брату, своєму улюбленцю. Тому зятю доводиться продавати свою душу за квадратні метри, які сподівається отримати після її смерті.

Зять продовжує плазувати перед матір'ю, мов тінь, в очікуванні її київських квартир, виміщаючи всю злобу на тих, хто поруч. **Спадщина** — це єдиний бог, якому він молиться, виміщаючи ненависть на живих.

Зять думає, що його рідні мама і бабуса зіпсували йому спокійне життя ледаря і базіки. Але зять не може посваритися з мамою, бо сподівається, що вона віддасть йому частину своїх грошей та нерухомість у Києві.

### **38.Клоун**

*На фоні дурня будь-яка*

*посередність виглядає інтелектуалом*

Зять п'є в ресторані дороге вино й отримує задоволення від гучного сміху багатих друзів. Зять розпинається й жестикулює:

— ...І я їй кажу: якщо твої старі ще раз на мене косо подивляться, я їх виставлю на мороз! У Канаді закон на моєму боці! Я тут господар!

Багатий знайомий обмінюється глузливим поглядом з товаришем і висловлює захоплення від крутості зятя:

— Ну ти і звір! Слухай, замов собі ще лобстера, ми пригощаємо. Розкажи ще, як ти тещу довів до сліз минулої неділі? Це ж краще за будь-яке кіно Netflix!

Зять розпливається в усмішці, заковтуючи наживку зневаги разом із дорогою їжею.

Зять — цей духовний самогубець — навіть не усвідомлює, що без жертвності дружини чи опіки матері він просто розчиниться в депресії під глузливий регіт своїх друзів. Друзі бояться зятя, але цікавляться його життям. Для них він не солідна людина, а небезпечний клоун, на фоні якого будь-яка посередність виглядає інтелектуалом. Зять веселить народ своїми дурними витівками й розважає багатіїв, мов дресована мавпа. Він — безплатний цирк для багатих знайомих, які спостерігають за його знущаннями зі старих батьків як за диким реаліті-шоу, що розважає їх у нудній Канаді. Друзі ставлять його на найнижчий ступінь ієрархії, попри його солідний вигляд.

У Канаді він знайшов собі нову роль — роль корисного дурника для слуху. Його солідний вигляд, дорогий піджак і поставлений голос стали частиною дикого атракціону для місцевих скоробагатьків. Вони запрошують його за свої столи не як рівного, а як безплатний цирк. Він розважає їх історіями про те, як він тримає в кулаку свою сім'ю, як знущається зі старих батьків дружини, не розуміючи, що в цей момент він опускається на саме дно людської ієрархії. Він — десерт до їхньої вечері, жива ілюстрація того, як низько може впасти людина.

### **39.Ранковий сніданок зятя з присмаком вампіра**

*Ми приїхали в Канаду до вовка,*

*якого помилково вважали пастухом*

Зять тільки но прокинувся і ще сонний сидить за столом, теща мовчки подає вечерю. Повітря густе від ненависті.

Зять відсуває виїдену тарілку і з огидою каже:

— Думаєте, я не знаю, що ви там шепочетеся? Про рідну землю, про священний обов'язок? Забудьте. Київ для мене — це просто точка на мапі, яку я викреслив. Там немає нічого, крім могил і повісток.

Теща ледь чути подає голос:

— Там твій дім... Там твої друзі...

Зять різко встає, перекидаючи стілець:

— Мій дім там, де я не здохну! Якщо Канада мене виставить — я буду щуром бігати по всьому світу. Я житиму в нетрях Африки, у нетрях Бразилії, але не повернуся до вашого проклятого Києва. Я краще буду вічним бродягою без імені, ніж вашим героєм на кладовищі. Зрозуміли?

Зять хоче ще сказати та лише махає рукою й думає:

*"Дивіться, як вони тремтять. Мені подобається цей страх. Він солодший за їхню їжу. Вони хочуть, щоб я пішов воювати за їхні ідеали? Нехай самі йдуть у свої окопи. Я перехитрив систему. Я перехитрив долю. Україна? Це слово викликає в мене лише нудоту. Це тягар, якого я позбувся. Я буду бігати по цій планеті, поки не зітру ноги, буду міняти паспорти і обличчя, але ніхто не змусить мене ризикувати своєю шкірою. Я зрікаюся всього. Я вільний. Навіть якщо ця свобода пахне смітником, це моя свобода".*

Теща стоїть біля мийки й дивиться на свої руки. Вони здаються їй чужими. Вона щойно нагодувала звіра, який плюнув у її коріння. У сусідній кімнаті за стіною чути приглушений плач внука – єдиної людини, яка ще тримала цей дім від повного розпаду. Зять виходить на вулицю, і в світлі ліхтаря його постать здається чорною дірою, яка поглинає світло. Він дійсно готовий бігти все життя – не від війни, а від того дзеркала, яке кожен українець носить у собі.

#### **40. Кухня протистояння і кондитер у пеклі**

*Немає гіршої невдячності,  
ніж плювати в руки, які тебе годують,  
коли сам ти не вартий і крихти*

Наша кухня продовжує бути територією мовчазної війни. Моя дружина, чії руки пам'ятали тисячі витончених десертів, викладає на стіл пиріг. Кожна складка тіста — витвір мистецтва, кожна крихта — її спроба залікувати рани сім'ї.

Зять сідає за стіл і навіть не знімає навушників. Він дивиться крізь тещу, наче вона прозора пара над окропом. Його погляд не помічає людини, але шукає привід для удару. Зять розпочинає бенкет дезертира й думає зі зловтіхою:

*"Готуй, готуй... Думаєш, твій цукор розтопить мою лютість? Ти хочеш бути потрібною, хочеш купувати нашу лояльність пирогами. А я покажу тобі, що твій талант — це сміття. Я випалю в тобі професіонала, щоб залишилася лише стара, нікчемна жінка, яка заважає мені жити в моєму канадському раю. Я наплюю тобі в душу".*

Зять ковтає їжу, наче забиває паливом бездушну машину, позбавлену рецепторів любові. Він відсуває тарілку з вишуканою стравою так різко, що соус хлюпає на білу скатертину й зі вдаваним обуренням каже:

— Це неможливо їсти. Ви що, цукор з сіллю переплутали, майстер дипломний? У забігайлівці на розі бургери за 5 доларів мають більше сенсу, ніж ця ваша висока кухня.

*Зять демонстративно знецінює багаторічну майстерність тещі. Він дивиться на шедеври кондитера, як варвар на античну статую — з бажанням розбити, бо сам не здатен створити.*

Голос тещі тремтить, але її зранене, тендітне скляне серце ще здатне віддзеркалювати істину. Вона стоїть рівно й каже:

— Це рецепт моєї бабусі. Я готувала це, коли ми ще були вдома... Коли була надія. Ти ж знаєш, що я все життя присвятила цій справі.

Зять дістає паперовий стакан з дешевою кавою, робить ковток і каже свій вирок між ковтками кави, відмовляючись від свого коріння:

— Вдома? Немає більше ніякого "вдома". Україна — це територія невдах, які не встигли втекти. Я зрікся того хаосу. І вашої їжі зрікаюся теж. Ваша їжа пахне минулим, від якого мене нудить.

*Його слова про Україну отруюють все довкола й падають в тарілку, як брудні недопалки.*

Я заходжу на кухню і кидаюся на захист своєї дружини:

— Як ти можеш так говорити? Вона старалася для тебе! Вона професійний кондитер, її торти в Києві замовляли за місяць!

Зять посміхається холодною, мертвою посмішкою й думає:

*"В Києві теща була кимось. А тут вона — просто додаток до моїх 6 тисяч доларів. Нехай звекає. Або нехай іде їсти свій професіоналізм на вулицю. Мені смачніше те, що зроблено без душі, але за чесні канадські гроші".*

Зять встає й навмисно зачіпає ліктем тарілку. Порцеляна дзвінко розлітається по підлозі. Ми з дружиною навіть не поворухнулися, відчуваючи смак зневаги до нас зятя. Теща дивиться на уламки свого життя, розкидані серед крихт пирога.

Зять виходить і кидає через плече:

— Приберіть тут. Це єдине, на що ви ще здатні.

**Я бачу перед собою дезертира людства** — людину, що зрадила не лише державний прапор, а й базові закони вдячності. Він не біженець. Він добровільний вигнанець, який спалив міст до власної душі й тепер намагається підпалити серця тих, хто мав нещастя бути поруч. У його золотій клітці пахне не свіжим хлібом, а гаром спалених мостів і дешевою хімічною кавою, яка стала йому дорожчою за рідну кров. Ми маємо його попіл на десерт.

Сімейне пекло досягає апогею о 4 годині ранку кожного робочого дня. Теща, яку зять демонстративно ігнорує місяцями, встає в досвітній темряві, щоб приготувати йому сніданок та дати їжу на роботу. Зять і теща не спілкуються. Старенька важко переносить таке емоційне протистояння і трагізм. Вона годує людину, яка мріє про її смерть. Це мовчазне протистояння висмоктує з неї життя швидше за будь-яку хворобу. Вона не може досягнути, як той, кого вона вважала сином, став її катом.

Для зятя ж це — мить тріумфу й справжнє задоволення. Він — енергетичний вампір, що живиться чужим болем. Зіпсував настрій, забрав сили у старих людей — значить, день прожитий не марно. Тільки принижуючи беззахисних, він перестає

почуватися нікчемою, якою є насправді. Канадський статус прибиральника бісить зятя, але він компенсує його приниженням близьких.

Тепер, коли з його душі фонтаном б'ють нечистоти, він нарешті щасливий...

Найстрашніше — це **кухня**. Теща, чиє серце вже давно нагадує розбите скло, продовжує готувати. Вона ставить тарілку перед людиною, яка навіть не дивиться на неї, але в кожному русі якої відчувається побажання смерті. Вона годує того, хто знищує її доньку і зрікається всього, що нам дороге. Його слова про зречення України, кинуті між ковтками кави, звучать як остаточний вирок. *Він зрікся Батьківщини між ковтками кави, а власної совісті — за обіднім столом.* Він не біженець, він — добровільний вигнанець із власної душі.

Зять перший, хто **не хвалить** мою дружину за кулінарну майстерність. Щоб завдати болю тещі — професійному кондитеру, яка все життя вклала душу в кулінарію — він демонстративно плює в її сторону, заявляючи, що дешева їжа з кафе смачніша за її шедеври. Зять знає, що теща має диплом кондитера, що робить його критику їжі не просто хамством, а цілеспрямованим ударом по гідності бабусі. *Смак душі не зрозуміти тому, чий язик звук лише до дешевої вуличної їжі та дорогої брехні.*

Це не просто конфлікт і кухонний деспотизм з розтоптування гідність кухаря-майстра — це усвідомлений **терор**. Зять 3 роки планомірно випалює все живе навколо себе, щоб мати виправдання своїй лінії та егоїзму. Він створює атмосферу, де турбота вважається слабкістю, а допомога — злочином. Він не хоче заробляти більше. Він хоче, щоб усі навколо страждали ще більше, ніж він, у своїй золотій клітці з мітлою та кредитними картками.

Кухонна війна продовжується...

#### **41. Обжерливість зятя**

*Немає нічого жалюгіднішого за людину,  
яка купує повагу в ресторані за гроші,  
вкрадені у власної дитини*

Кухня вдома. Ніч. Зять притискає дружину до стільниці.

Дружина крізь сльози:

— Твоя мама казала, що надіслала 200 фунтів для малого... Нам треба купити зимові черевики. Де вони?

Зять говорить холодно, витираючи рот:

— Гроші пішли на справу. Мені треба було закрити борг у банку, щоб нас не виселили. А твої старі могли б і мені подякувати, що я взагалі дозволяю їм тут дихати.

— Ти проїв їх у ресторані! Я бачила чек у твоїй кишені! Сину нема в чому вийти на вулицю!

— Ще одне слово — і я заявлю в поліцію, що ти нестабільна і загрожуєш дитині. Дай мені ще 500 доларів, мені треба погасити відсотки. Живо!

Зять досяг дна людської ницості й думає:

*"Вони думають, що я їхній клоун? Нехай думають. Поки вони платять за моє вино, я буду співати будь-яку пісню. А вдома... Вдома я король. Чому я маю*

*витрачати гроші на іграшки для сина? Він малий, він нічого не розуміє. А мені треба тримати фасад. Якщо я не буду вечеряти в кращих місцях, я стану таким же нікчемою, як ці старі на моїй кухні. Мамині гроші — це мої гроші. Вона їх мені шле, навіть якщо пише інше. Я виживаю в цій нудній Канаді як можу. І якщо для цього треба витрусити останнє з гаманця дружини — я це зроблю. Мій комфорт дорожчий за їхні черевики".*

Гроші, які його мати зрідка надсилає з Британії для онука та невістки, не доходять до адресатів. Зять перехоплює гроші, як стерв'ятник вириває здобич із горла. Він хватає матусині гроші й біжить проїсти їх за один вечір у черговому ресторані та підтвердити своє остаточне моральне падіння. Він став професійним вимагачем, що полює на кожну копійку дружини, аби замовити собі ще одну порцію їжі, поки його родина економить на всьому та рахує кожен цент.

Він провів лінію фронту просто через обідній стіл.

Два роки зять не їсть із батьками. **Крижана пустеля за обіднім столом** розділила родину на своїх та чужих людей. Зять з дружиною та сином їдять окремо від мене і моєї дружини.

Зять поглинає їжу відрами. Він їсть більше, ніж усі інші мешканці будинку разом узяті. Він водночас має нахабство дорікати дружині, що старенькі його об'їдають. Кожен шматок хліба, з'їдений тестями, він рахує з ненажерливою люттю.

Зять виходить з ресторану й обтрушує піджак від невидимого пилу. У кишені лежить перехоплений грошовий переказ від матері, а в шлунку – дорога їжа. Він відчував себе переможцем, не помічаючи, як його друзі за столом сміються йому в спину, називаючи паразитом. Коли він переступає поріг дому, теща мовчки прибирає зі столу порожню тарілку внука. Зять проходить повз неї, пахнучи дорогими парфумами й чужою зневагою. Зять залишає за собою лише холодний слід порожнечі.

## **42.Кредити на ресторани**

*Найдорожча страва –*

*та, яку ти з'їдаєш наодинці,*

*ховаючи очі від власної дитини*

Вечірнє Торонто запалювало вогні. На під'їзній доріжці до нашого будинку стоїть стареньке авто зятя. Двигун, який вже давно потрібно міняти, працює тихо, випускаючи цівку диму в холодне повітря. Всередині, підсвічений лише екраном телефона, зять жадібно запихає в рот залишки стейка з дорогого ресторану. У розпалі банкет зятя під час чуми у власному авто. *Він доїдає залишки їжі з паперових пакунків, наче крадій, що бенкетує на місці злочину.* Миттєве задоволення зятя бере гору над батьківським обов'язком. Паперовий пакет шелестить, наче сухоти, а запах жирної їжі заповнює салон — єдину територію свободи ухилантя.

Раніше зять не зізнавався, що після роботи їсть у кафе. Зять казав, що дуже виморюється на роботі й після роботи спить в авто. Тепер він уже не приховує, що заїдає свою нікчемність у ресторанах, а потім ще пів години, а то й годину сидить у машині під домом, жадібно доїдаючи залишки з паперових пакунків.

Зять думає:

*"Смачно. Це справжнє життя. Там, у ресторані, я — містер з Європи, людина з кредиткою Platinum. Офіціант кланяється мені, він не бачить моєї брудної роботи під курткою. А вдома... вдома знову будуть ці очі. Тесть зі своїми докорами, дружина з рахунками. Не хочу. Я краще посиджу тут, доїм це холодне м'ясо. Це моє право. Я заслужив це свято, навіть якщо завтра банк заблокує всі рахунки".*

Його маленький син притискує лоба до холодної шибки. Він бачить силует тата в машині. Дитина починає стукати крихітним кулачком по склу, вигукуючи:

— Тато! Тато приїхав!

Зять підводить погляд, бачить сина, морщиться, наче від зубного болю, і знову втуплюється в телефон. Скло вікна з радісним сином безсиле вплинути на кам'яного батька в авто.

Я лише зітхаю, коли бачу, що між батьком у машині та сином біля вікна — не скляна стіна відчуження, а прірва, яку не заповнити жодним делікатесом. Байдужість до дитини є вершиною деградації зятя.

Через пів години зять, **заручник власного шлунку**, заходить у дім. Порожні руки, порожній погляд. Дитина вже давно припинила очікувати від нього хоч маленького подарунка.

Я кажу зятю:

— Ти знову сидів у машині годину? Дитина чекала тебе, він хотів показати малюнок. Ти хоч щось йому приніс? Хоча б яблуко?

Зять кидає куртку на підлогу й скиглить:

— Я втомлений. Я працював. У мене немає грошей на дурниці. Ви знаєте, які зараз ціни?

— Тоді звідки цей запах? Від тебе пахне рестораном. І прийшло сповіщення: ти знову зняв гроші з кредитки, яку ми відкривали на випадок хвороби!

Зять миттєво переходить в напад:

— Так, я їв! Бо я людина, а не робот! Мені треба розрядка! А тепер слухайте сюди: мені прийшов лист від банку. Потрібно гроші, щоб перекрити ліміт. Хай ваша дочка дає свої заощадження. Швидко!

Я намагаюся йому щось довести :

— Це гроші на садок малому! Ми збирали їх по центу!

**Пізніше зять розігрує перед моєю донькою черговий спектакль.** Навіть виє й театральню хапається за голову:

— Ти хочеш, щоб мене посадили в тюрму? Щоб твого чоловіка викинули на вулицю? Я в цій Канаді, як раб на галерах, а ти жалієш папірці для мого порятунку? Ти невдячна! Я все життя на тебе поклав!

Він зображає нещасного доти, доки не зламує мою доньку психологічним тиском і не видурює конверт. Як тільки в його руках опиняється конверт з грішми, то миттєво замовкає. Його обличчя розгладжується, знову з'являється та сама зверхня усмішка. Він вириває гроші з рук дружини й навіть не гляне на сина, який плаче у кутку, бо

злякався крику батька. Як і завжди, мародерство спрацьовує. Зять – ас висмокткування ресурсів сім'ї на власні потреби. Він досяг досконалості в егоїзмі.

Зять йде у свою кімнату. Він не купив синові жодної іграшки за 4 роки. Він купив собі ще один вечір ілюзії, що він — успішний чоловік. Хоча насправді він лише паразит, який навчився професійно висмоктувати життя з тих, хто має нещастя його любити...

**Обжерливість** зятя стає формою безумства.

Зять все глибше залазить у кредитне рабство заради ілюзії величчя. Він бере **кредити** в банках, щоб проїдати їх у ресторанах, а потім, втративши залишки сорому, вимагає у дружини гроші на погашення боргів. Кредит на ресторани стає ознакою, що зять остаточно втрачає зв'язок з реальністю. Він одягає кредитну маску багатства на своє обличчя злидня й щовечора біжить до ресторанної лазні для брудної душі. Ресторани стали для нього місце, де він намагається змити бруд своєї нікчемності фальшивим блиском.

А вдома панує стерильна жадібність. Зять виростив у собі холодну, продуману відсутність будь-якої щедрості до рідних. Натомість він став віртуозом фінансового мародерства. *Його кредитні картки схожі на морфії: вони дають короткий кайф важливості, але вбивають організм сім'ї.* Кредитні картки для нього — це не зобов'язання, а спосіб купити ілюзію успіху в ресторанах, де офіціанти знають його в обличчя, але не знають, що вдома його дитина не бачить від батька навіть цукерки. Він купує повагу офіціантів за гроші, які краде в майбутнього свого сина.

Коли ж банк притискає до стіни, зять скидає маску мачо, як стару ганчірку, й починає вимагати гроші у дружини, погрожуючи їй виючи про свою важку долю.

**Трапези щура в тіні хмарочосів продовжуються.**

### **43. Незастелене ліжко, немитий посуд**

*Дитинство закінчується там,  
де людина припиняє чекати,  
що хтось наведе порядок в її житті.*

Ранок у нашому домі починався не з кави, а з візуального шуму, який залишає по собі зять. Його кімната нагадує поле бою: зім'ята ковдра, кинута на підлогу, наче прапор капітуляції, і порожня чашка з коричневим обідком на дорогому дубовому столі.

За роки у Києві, а тепер і в Канаді — він жодного разу не зробив того простого руху, який відрізняє дорослого чоловіка від недисциплінованої дитини. Він ні разу не заправив своє ліжко.

Виправдання його прості:

*"Навіщо витратити час на те, що ввечері знову розвалиться? Вони все одно приберуть. Теща любить почуватися корисною, дружина звикла бути служницею. Мій час коштує дорожче за миття тарілок. Я створений для великих стратегій, а не для боротьби зі сміттям. Світ винен мені комфорт за сам факт мого існування".*

Я заходжу до кімнати зятя з пилотягом і зупиняюся біля ліжка та з мовчазним докором дивлюся на безлад. *Його покинуте ліжко нагадує розриту могилу його*

*власної гідності. Зять стоїть у дверях і зав'язує краватку перед дзеркалом.*

*Я починаю свої лекції про те, як слід поводитися у сім'ї:*

*— Твоєму сину 3 роки, і він уже намагається складати свої іграшки. Тобі 43 роки. Тобі важко просто накинути ковдру?*

*Зять навіть не повертає голови й каже:*

*— Не починайте свій ранковий терор. Ви ж все одно тут прибираєте. Яка різниця, хвилиною раніше чи пізніше?*

*— Різниця в повазі. Ти залишаєш після себе бруд так, наче ми — невидимі тіні. Це не дім, це твій персональний готель.*

*Зять повертається, зверхньо посміхаючись:*

*— А хіба ні? Я плачу за цей дах. А ви відпрацьовуєте своє перебування тут. Це чесна угода. Я приношу гроші — ви наводите марафет. Порядок — це справа прислуги, а не лідерів.*

*— Порядок — це перше рішення людини про те, ким вона є. Ти — людина, яка не може завершити навіть мізерну справу. Тому в тебе й життя таке — розхристане і чужими руками склеєне.*

*Я зітхаю і починаю заправляти ліжко. Кожен мій жест, яким доробляю за зятя роботу, — це сигнал капітуляції. Я підживляю його паразитизм. Коли я заправляю постіль за зятем, то я даю йому сигнал, що йому не потрібно завершувати розпочату справу, бо хтось інший завершить її замість нього. З кожним рухом я відчуваю, як надсилаю зятю той самий сигнал:*

*Можеш не напружуватися, я дороблю за тебе.*

*Я розумію — це моя помилка. Але я не можу залишити хаос, бо хаос має здатність розростатися. Для зятя неприбране ліжко – лише ще одна можливість показати зверхність над тими, хто прибирає. **Зять втік від війни за океан, а за океаном тікає від** щоденних елементарних обов'язків у родині. Дезертир воєнний став ще й дезертиром побутовим.*

*Зять вийшов з дому, переступаючи через мішок зі сміттям, який дружина виставила в коридор. Він не помітив його. Зять не помічає нічого, що не пов'язане з його еґо. Він поїхав у світ, де сподівався на справедливість, не розуміючи, що людина, яка не здатна заправити власну постіль, приречена спати на голій землі власної нікчемності.*

*За 4 роки життя в Канаді зять жодного разу не заправив своє ліжко після того, як прокинувся. Жодного разу зять не помив посуд за собою, та навіть не сполоснув чашку водою. Жодного разу він не підмів за собою бруд і не виніс сміття з хати. Так само зять поводився 10 років у шлюбі в Києві, бо ніколи не прибирав за собою з самого свого народження.*

*Зять завжди поводився так, наче рідний дім — це готель, персонал якого зробить за клієнта всю роботу з наведення порядку в його готельному номері. *Він живе, наче клієнт у готелі, де замість чайових залишає лише бруд і розчарування.**

*Зять хоче поваги до себе від усіх знайомих, але він не звик до відповідальності. Чи*

знає він що таке дисципліна? Він звинувачує у своїх невдачах Канаду, капіталізм, роботу, людей, але не задає собі запитання:

— А що я зробив сам, щоб виправити ситуацію?

Ліжко, яке не заправив, і посуд, який після себе не помив, здаються дрібницями. Але ці дії – це перші акти порядку нового дня, перше рішення людини про порядок у цьому світі. Зять чекає, що порядок до нього прийде сам або порядок йому подарують інші люди. Він звик, що життя саме розкладе все по полицях. Коли на хаяву йому ніхто нічого не дає, то зять називає це несправедливістю. Це нетренована відповідальність.

Дитина, яка не заправляє свою постіль і не миє посуд після себе, має проблеми зі своїм майбутнім.

Зять отримав звичку жити без наслідків.

Знайомі в розпачі питають:

— Він взагалі не має відповідальності? Як йому не соромно?

Але сором — це ознака розуму, а зять давно втратив і те, і інше. Іноді мені здається, що такого, як зять, неможливо знайти на всій канадській землі — ні серед емігрантів, ні серед місцевих.

#### **44. Собаки замість онуків**

*Багатство — це коли ти маєш усе,  
але ніхто не знає, що ти плачеш у ванній*

Парк неподалік нашого будинку нагадує декорацію до фільму про ідеальне життя. Смарагдова трава, усміхнені бігуни. Я повільно йду, тримаючи онука за руку. Назустріч нам – мій знайомий канадець. Його сивина виблискує так само дорого, як і повідець його маленького тер'єра. Він живе в маєтку за 5 мільйонів, але його будинок — це склеп, де мешкає лише тиша.

Канадець погладжує собаку й каже мені:

— Гарний у вас внук. Ви щаслива людина. У Канаді діти дуже дорогі. Ви знаєте, що в Канаді виростити одну дитину до 18 років коштує понад 300 тисяч доларів? І це без університету.

Я знизую плечима:

— В Україні кажуть, що сім'я — це не інвестиційний фонд. Це сенс.

Канадець гірко посміхається:

— Сенс закінчується там, де починається розділ майна. Мій друг помер від серцевого нападу прямо в залі суду, коли його дружина під час розлучення забрала 70 відсотків його активів. У нас жорстокі закони. Ви знали? Якщо жінка просто проживе з вами пів року як цивільна дружина, вона вже може претендувати на половину вашого даху над головою. Достатньо лише свідків. Сім'я — це занадто високий фінансовий ризик.

Я співчутливо зітхаю:

— І тому ви обрали дім для літніх людей?

— Так. Там принаймні контракт чіткий. Я плачу — за мною доглядають. Без істерик

і судових позовів. Статистика не бреше: зараз у Канаді близько 40 відсотків дорослих людей живуть самі. Понад 15 мільйонів одиноких домогосподарств! Люди не хочуть дітей. Світ стає багатшим і... безлюднішим. Ми орендуємо житло, орендуємо емоції, а потім просто зникаємо.

Канадська арифметика самотності вражає!

**Нещодавно третина канадців** у віці 20-45 років заявили, що не планують мати дітей.

Я намагаюся викликати співрозмовника на відвертість:

— Ви кажете, що не жалкуєте. Але ваші очі кажуть інше, коли ви дивитесь, як мій внук наздоганяє вашого пса.

Канадець відвертає голову і каже:

— Собака не подасть на розлучення. Це безпечніше.

Я майже бачу, щоб хтось з людей мого віку в Канаді гуляв із внуками. Сини й дочки зі своїми дітьми в цій країні проживають окремо від батьків. Дідусі рідко бачать своїх онуків.

Майже всі діди, яких я бачив на прогулянках, були зі своїми собаками. Замість онуків у канадських дідусів – **собаки**. Та й у багатьох канадців замість дітей собаки. Дійсно, собаки потребують меншого догляду і менших грошових витрат.

Дідусі заздять мені через те, що я гуляю з онуком.

Я розмовляю з дідами. Вони всі живуть самі, або доживають життя з бабусями.

#### **45.Сирота при живому батьку**

*Дитина любить батька*

*не за те, що він є,*

*а попри те, ким він став*

У суботу ввечері за дверима кімнати зятя чути звуки віртуальної стрілянини. Його син стоїть у коридорі з іграшковим ведмедиком й грюкає у двері до батька й зриває собі голос:.

— Тату... Татку, дивись, у ведмедика вушко відірвалося. Полагодиш? Будь ласка...

З-за дверей чути лише лайку через програш у грі. Малюк стукає ще сильніше й починає плакати.

Зять кричить, не відриваючись від монітора:

— Пішов до матері! Дай трохи пожити! Я сказав — не заходити! У мене вихідний! Заберіть його. Він мозок виносить!

На кухні теща намагається нагодувати внука, але він розкидає їжу, дивлячись на зачинені двері батька.

Бабуся з боєм умовляє дитину:

— Сонечко, з'їж ложечку... Ну навіщо ти тарілку кинув? У хлопчика починається істерика:

— Не хочу! Нехай тато вийде! Нехай він накричить! Нехай хоч подивиться на мене! Бабусю, чому тато мене не бачить? Я ж тут! Тато мене любить?

На кухню входить моя виснажена донька:

— Залиш його, мамо. Тато сьогодні втопився. Він цілу ніч справи вирішував...

А зять програє в комп'ютерній грі й винним робить сина:

*"Чому він не замовкне? Чому всі вони хочуть від мене якихось емоцій? Я оплачую цей дах, я терплю їх усіх — хіба цього недостатньо? Ця дитина... Вона як дзеркало, в яке мені гидко дивитися. Він нагадує мені про відповідальність, від якої я втік через океан. Коли він шкрябає у двері, я відчуваю, як він краде мій спокій. Мені простіше вбити ворога в грі, ніж вийти й обійняти його. Бо якщо я його обійму, мені доведеться визнати, що я — мерзотник. Краще я буду спати. Сон — це єдине місце, де я не чую його плачу і де я не винен нікому жодного цента любові".*

А внук продовжує вірити в диво:

— Тато вийде з кімнати й мене полюбить. Він гратиметься зі мною.

Та ось хлопчик нарешті замовкає, знесилений власною істерикою, і засинає на підлозі прямо біля батькових дверей. Маленька рука витягнулася в бік дверної ручки, яку так і не повернули. Бабуся обережно підіймає його, відчуваючи, як малюк здригається уві сні. А за дверима продовжує мерехтіти монітор. Зять нарешті починає вигравати чергову битву в цифровій реальності, поки в реальному житті він уже програє головну війну — за душу власного сина. Зять ситий і спокійний у своїй норі, не знає, що кожна хвилина його тиші — це цеглина в стіні, яка одного дня поховає його під собою.

Я бачу, як старша донька намагається компенсувати відсутність уваги батька й щодня купує синові дешеві іграшки. Її чоловік нічого не купує синові. Всі дорогі **іграшки** в домі я взяв біля будинків канадців, які виставили їх на обочині дороги. Непотрібні людям дорогі іграшки забирають або водії, які проїздять поруч, або сміттярі.

Син хоче, щоб батько теж його любив так, як і мама.

Син носить іграшки в дитячий садок і каже дітям, що всі іграшки йому купив батько. Матері багатьох дітей у дитячому садку виховують своїх дітей без чоловіків. Діти заздрять моєму внуку. Хлопчик, прагнучи відчути себе любим і важливим для батька, розповідає іншим дітям неправду. Ця дитяча брехня, хоч і зворушлива, наповнює мене ще більшим болем, адже вона є свідченням глибокої потреби дитини в батьківській любові, яку він не отримує.

Зять заборонив дружині народжувати другу дитину, бо виховувати дітей надто дорого й забирає багато часу.

#### **46. Найбільша жертва терору зятя**

*За бешкетами малюка зазвичай*

*приховується батьківська байдужість*

У новому канадському садку було гамірно, але мій внук стоїть осторонь, стискаючи кулачки. Вихователі пишуть звіти про його некерованість. Вони не бачать справжньої причини агресії дитини. Педагоги не розуміють, що цей хлопчик просто намагається відштовхнути світ так само сильно, як батько відштовхує його щовечора вдома.

Зять вскакує після роботи в хату й відразу біжить у ванну, а потім швиденько

зникає за дверима спальні. Клацання замка у дверях кімнати зятя звучить як постріл у тиші квартири.

Зять кидається на ліжку, розкидає руки й думає:

*"Нарешті. Тиша. Я не хочу бачити ці дитячі руки, не хочу чути "Тату, пограй". Я відпрацював зміну, я заслужив свій віртуальний світ. Там я — герой, там у мене є статус. А він... Він просто нагадування про те, що я комусь щось винен. Нехай жінка та її батьки бавляться, це їх робота. Моє дитинство було суворим, я не бачив цукерок — і нічого, виріс розумним. Нехай і він гартується моїм холодом".*

Внук підходить до дверей кімнати батька, тримаючи в руках поламану машинку. Малюк натикається на міцний кордон біля замкової щілини. Дитина тихенько стукає у двері й пошепки каже:

— Тату... Дивись, колесо відпало. Допоможи...

З-за дверей чути роздратований голос зятя під звуки комп'ютерних вибухів:

— Йди до баби! Я зайнятий, у мене важливий дзвінок! Не ламай двері!

Я беру внука за руку й гукаю до зятя:

— Ти весь день спиш або граєш. Дитина тебе не бачила тиждень! Вийди хоча б на 5 хвилин, подивися йому в очі!

Зять кричить, не виходячи:

— Я дбаю про його здоров'я! Я не купую йому цукерок, щоб ви потім не платили тисячі стоматологам! Я економлю кожную копійку, поки ви її тринькаєте! І взагалі, я в дитинстві льодяників не бачив і став людиною! Відчепіться від мене всі!

Внук відходить від дверей. Він не плакав. Він просто дивився на зачинені двері кімнати батька так, ніби це була стіна в'язниці.

Пізніше моя дружина на кухні потайки дістала з кишені маленького шоколадного зайця, купленого на останні центи з мінімальної пенсії й компенсувала малюку вкрадене свято:

— На, сонечко, тільки татові не кажи... Бо знову кричатиме про зуби.

Малюк хапає солодкість, але їсть її без радості. Він дивиться на двері кімнати батька. Для зятя гроші важливіші за посмішку сина, а тиша в його норі — дорожча за голос рідної крові. Зять дійсно висмоктує кисень із дому й залишає дитині лише вуглекислий газ своєї зневаги. Дитина росте сиротою. Його батько занадто зайнятий власним героїзмом у моніторі, щоб помітити справжню катастрофу за власною спиною.

Мені найболючіше дивитися саме на малого. Малюк не просто дитина — він живий детектор брехні в цьому проклятому канадському домі. Трирічний хлопчик, чий світ мав би складатися з тепла і казок, перетворюється на згусток чистого страху. Півтора року на глухому хуторі, де єдиними сусідами були сосни та батьківська лють, залишили на його психіці незагойні шрами.

Всі сили дорослих ідуть на те, щоб вижити під тиском терору зятя. Всю увагу і всі сили зять забирає на себе. На 3-річного сина ні в кого вже не вистачає достатньо сил. Зятя обдурити канадські пройдисвіти й поселили нашу сім'ю на глухому хуторі, де довкола не має місць в жодному дитсадку. Нині, після переїзду до міста, малюк

виявився найпроблемнішою дитиною у дитячому садку та ніяк не може освоїтися. Вихователі дитсадка бачать лише бешкети малюка. Вони не бачать диявола, що сидить у хлопчика за плечима — батьківську байдужість.

Хлопчик — оголений нерв сім'ї. Найменша і найбеззахисніша жертва. Внук як **радар**, що вловлює родинне пекло. Дитина, як **локатор**, ловить кожен розряд струму в хаті. Хлопчик відчуває кожну мікротріщину в стосунках дорослих, кожен тихий плювок ненависті. Він підпалює свій внутрішній світ, аби тільки тато помітив полум'я. Але тато вибирає пікселі на екрані та сон, що пахне вчорашнім перегаром і ресторанным жиром. Він відштовхує маленьку долоню, наче це настирлива муха, і замикається у своєму склепі, поки його власна кров перетворюється на крик відчаю.

Дитина відчуває напругу в сім'ї й росте дуже нервовою та створює багато проблем. Він відчуває кожну вібрацію ненависті в домі й намагається привернути увагу батька єдиним доступним йому способом — бешкетами та істериками. Бешкетування хлопчика — це трагедія дитини й крик про допомогу та відчайдушна спроба завоювати любов батька.

Він любить тата понад усе на світі, але натомість отримує лише зачинені двері й крижану стіну батьківського відчуження. *Байдужість батька б'є болячіше, ніж будь-яка рука, залишаючи синці прямо на душі.* Татусь замикається від нього в кімнаті й бавиться в комп'ютерні ігри. Батько ховається в іграх, як щур у норі. *Зять виміняв майбутнє сина на пікселі ігор та ресторанный жир на губах.* Коли немає партнера по іграх, то зять говорить телефоном, спить усі вихідні дні аби лише не гратися з малим. Він відштовхує маленьку руку, що стукає в його кімнату. Син для зятя, наче камінь на шії плавця, який *намагається виплисти в море власного задоволення.* Ця дитина росте сиротою при живому батькові, який проміняв власну кров на тарілку ресторанної їжі та тишу у своїй норі.

Найгучніший крик дитини — це той, який тато не хоче чути за гуком комп'ютерних пострілів і на який відповідає замком у закритих дверях.

Внук стукає у двері, наче просить притулку під час бомбардування. Фанерні двері, ця глуха стіна замість обіймів, вже потріскалися від ударів дитини. Внук поздирав з дверей цілі смуги з верхнім шаром фарби.

Жадібність зятя не знає меж. Зять прикриває жадібність цинічними байками про дороге лікування зубів у Канаді. Він хизується своїм безрадісним дитинством без цукерок, називаючи себе розумним, доки старенькі батьки на свою мізерну пенсію крадькома купують внукові бодай якусь цукерку.

#### **47.Водянка**

*Найстрашніші опіки залишає не вогонь,  
а холодна байдужість того,  
хто мав би захищати*

Стерильна канадська кухня сяє сталевим блиском. За вікном панує спокій півмільйонного міста Міссісага, але всередині зріє зародок катастрофи. Зять, 43-річний чоловік з густою бородою та порожнім поглядом утікача від долі, ставить 3-річного

сина на нестійкий стілець біля електричної плити. Червоні кола електричних конфорок на плиті нагадують два розлючених ока.

*Дитина на стільці стає схожою на маленького легендарного Ікара, якого власний батько підштовхує надто близько до сонця.*

Зять бурмотить:

— Дивись, сину, ми зараз зваримо справжній чоловічий обід.

Зять не випускає з рук телефон. Його думки десь далеко, у стрічках тривожних новин з України. Зять втік з рідної країни, але так і не звільнився від страху, що його дістануть у Канаді й примусять воювати.

Зять задумується про смисл свого життя за океаном:

*"Вони хочуть, щоб я був скелею. А я — пісок. Тут, у Канаді, я думав, що нарешті сховався від усіх обов'язків. Дружина пиляє, тесть і теща дивляться як на ворога народу... Кому я що винен? Я просто хочу спокою".*

Раптом тишу розриває крик, що змушує застигнути кров. Дитина втратила рівновагу й інстинктивно намагалася вхопитися маленькими долоньками за розпечену кераміку. Запах паленої шкіри миттєво заповнив простір. Внук дістав опіки 2-го ступеня.

У двері влітає моя дочка:

— Боже! Що сталося?!

Мати кидається до дитини, яка захлинається від плачу.

Зять заступає їй шлях, його обличчя бліде й схоже на маску з воску.

— Нічого... Нічого страшного. Він просто злякався. Тільки одну руку зачепив, трошки. Не роби драми.

Мати кричить і відштовхує чоловіка:

— Покажи руку! Він горить! Другу руку! Він тримає другу руку за спиною! Покажи її зараз же!

Зять тихо, з нотками агресивного страху:

— Та нормальна там рука! Я бачив! Не треба викликати швидку, зараз пройде. Ти тільки паніку сієш. Я батько, я знаю!

Я не витримую й втручаюся:

— Ти не батько... Ти — пусте місце. Дай дитину!

Коли на крик дитини збігаються всі мешканці будинку, то зять намагається приховати опіки та запевняє, що нічого страшного не трапилося. Він відмовляється зізнатися, що дитина опекла дві руки, а не одну. Другу руку вчасно не обробили протиопіковим медичним засобом. Через з'ясування обставин й замовчування зятем правди було втрачено перші дорогоцінні хвилини й на руках у внука з'явилися величезні опіки у вигляді страшних водянок.

Зять стоїть стіною, приховуючи власну помилку ціною додаткових хвилин страждання сина. Поки він доводить свою правоту, на ніжній шкірі дитини роздуваються величезні, наповнені прозорим болем водянки. Кожна секунда його егоїзму випалювала шрам не лише на тілі хлопчика, а й на залишках їхньої сім'ї. Зять

стає ворогом сина через страх визнати помилки...

Зять — це не просто невдаха, а людина-катастрофа.

Залишити з ним дитину – як залишити немовля з дурним вовком, що грає в батька. Моя донька попросила зятя подивитися 5 хвилин за сином. Зять додумався поставити 3-річну дитину на стілець біля розпечених конфорок, щоб вона допомагала йому варити яйця.

Як і завжди зять знову створив безлад, але не збирається його прибирати. Зять йде у свою кімнату, ховаючи очі за екраном смартфона. Телефон стає для нього втечею від реальності та небажання бачити справжній біль поруч. Зять знову втікає. Цього разу — від погляду власної дитини, яка більше не проситься до нього на руки, а лише кричить від болю. Він для сина не захисник. Він — та сама розпечена конфорка, яка спалює все, чого торкається.

У дитячому **садку** всі вихователі й няні збіглися подивися на перламутрові великі пухирі на руках внука. Вони такого жаху ще не бачили. Коли вихователька зняла бинти, щоб оновити пов'язку, в кімнаті запала мертва тиша. Жінки, що бачили не одну дитячу травму, відсахнулися. Руки дитини нагадували карту мінного поля. Вихователі в садку з жахом дивляться на ці шрами — сліди батьківської нікчемності...

За вікном канадська ніч, холодна й байдужа, а на нашому полі бою на кухні знову ось-ось вдарять артилерійські залпи. Ще трохи й два противники знову зчепляться в сутичці. Наша з дружиною жертовна любов готується до бою з кам'яним егоїзмом зятя. На столі стоїть недопитий чай і тюбики з протиопіковими мазями.

У повітрі літає відлуння того стільця, з якого впав мій внук. Це був не нещасний випадок, а злочинна неуважність людини, зацикленої на собі. Коли малюк схопився за вогонь, зять не рятував — він приховував. Він затискав обпечену руку сина, не даючи її обробити, аби тільки родина не дізналася про масштаб його провини. Хвилини, втрачені на його брехню, перетворилися на величезні водянки на руках онука.

Ми втомлені, бо дитину з великими потугами ледве вклали спати вдома після важкого дня, проведеного у відділенні швидкої допомоги одного з госпіталів Міссісаги.

Я стою біля вікна, мої плечі здригаються від стримуваного гніву. Зять сидить за столом, розвалившись на стільці, і роздратовано гортає стрічку в телефоні, не піднімає очей і каже:

— Ну чого ви мовчите? Дихаєте так, наче я катування в підвалі влаштував. Випадковість. З ким не буває? У Канаді теж діти падають і обпікаються.

Я повертаюся повільно, мій голос тремтить від напруги:

— Випадковість? Випадковість — це коли іграшка зламалася. А коли ти бачиш, що дитина корчиться від болю, і брешеш в очі, щоб врятувати свою нікчемну шкуру від сорому — це не випадковість. Це діагноз.

Зять різко відкладає телефон.

У його голосі з'являється метал:

— Та що ви знаєте про мій сором? Я сюди приїхав, щоб у нас життя було! Я від усього відмовився заради вас! Я тут — ніхто, і ще ви вдома влаштовуєте судилище. Я

просто не хотів істерики через дрібницю.

Я йду в наступ:

— Дрібницю? У дитини руки в міхурах, він спати не може! Ти затиснув йому другу руку, ти не давав їй обробити! Чому? Бо визнати, що ти скалічив дитину на обох руках — це вже занадто для твого его? Тобі було важливіше здаватися хорошим татом 5 зайвих хвилин, поки син згорав заживо!

Зять мовчить та його думки клеочуть:

*"Він дивиться на мене так, ніби я монстр. Але я просто хотів, щоб усе було тихо. Якби вони не кричали, я б сам усе владнав. Вони всі хочуть моєї крові — і там, в Україні, і тут, на цій стерильній кухні. Я просто хочу, щоб мені дали спокої. Я не просив цієї відповідальності".*

Я підходжу ближче, вказую на його бороду й кажу:

— Ти відпустив цю бороду, щоб здаватися старшим. Але під нею — все те саме обличчя переляканого хлопчика, який розбив вазу і сховав осколки під килим. Тільки зараз під килимом — обпечене м'ясо твого сина.

Зять схоплюється й стілець з гуркотом падає:

— Досить! Я тут господар! Я вирішую, що важливо, а що ні! Ви тут гість, не забувайте!

Я відповідаю тихо, з нищівним спокоєм:

— Ти не господар. Ти - водянка на тілі сім'ї. Ти наповнений лише власною слабкістю й страхом. Ти втік від війни, але притягнув руйнування у власний дім. Знаєш, чому вихователі в садку плакали? Не від ран. А від того, що внук сказав: "Тато сказав не плакати, бо він закриє мене в кімнаті".

Зять завмирає. Його очі на мить бігають, шукаючи виправдання, але він лише знову хапає телефон — свій єдиний прихисток від реальності. Зять кричить:

— Наклеп! Дитина просто нафантазувала. Ви всі проти мене.

— Проти тебе лише одна річ. Твоя совість. Але здається, вона залишилася десь на кордоні, коли ти перетинав його вночі.

*Зять, як іржа на чистому металі родинного спокою — непомітно роз'їдає все, до чого торкається. Його дубовий непробивний егоїзм — як вакуум: він висмоктує повітря з кімнат будинку й ми задихаємося та невдовзі почнемо битися в агонії.*

У свої 43 роки зять залишається жахливою подобою чоловіка - величезною бородатою дитиною, яка так і не доросла до відповідальності й лише вдає дорослу силу. **Борода** не робить чоловіком того, хто всередині залишається пожежею, що шукає жертву. Дитинство зятя на п'ятому десятку літ тягне родину на дно. Його егоїзм настільки абсолютний, що ми боїмося залишати з ним внука навіть на хвилину.

Зять як водянку на тілі нашої сім'ї. Він дійсно став небезпекою для дитини. Зять роздутий порожнечою, яка завдає болю іншим.

#### **48.Подарунок Бога: Вождь червоношкірих**

*Бійтеся своїх бажань —*

*Бог може почути їх буквально*

Я жив у Києві в будинку біля церкви святого Василя Великого. Цю церкву вважають місцем, де молитва має особливу силу для здійснення щирих прагнень. Папа Римський Іван Павло II відвідав і поблагословив церкву.

Перед початком повномасштабної війни Росії проти України у цій церкві я, самотній, довів себе до відчаю й вилив свій біль на сповіді. Тоді моє життя було прісним і порожнім: дружина 9 років бавилася з внуками й прислужувала молодшій доньці в Москві, а я лишався наодинці зі своєю тишею в Києві.

У напівтемній сповідальні я схилив голову перед старим священником і сказав, що хочу, щоб мені повернули або послали нову дружину й дали ще й сина.

Священник уважно подивився на мене, бо подумав, що я п'яний. Священник розгубився, бо вперше чув подібне прохання від людини такого віку. Та він зіщулювся, відчуючи силу океану мого бажання. Святий отець дещо підправив моє прохання:

— А що? Спробуймо. Ви просите, щоб вам повернули дружину й у вашої старшої доньки народився син... Яку душу ви хочете бачити в дитині? Якою має бути дитина?

Священник попросив мене описати малюка, якого я хочу.

На запитання священника я, не замислюючись, витягнув із пам'яті руде бісеня з гумористичної новели американського письменника О'Генрі "Вождь червоношкірих". У новелі хлопчик – великий пустун і хуліган. Дитина непередбачувана і некерована. Стихійне лихо. Нескінченна енергія та фантазія. Дитині потрібні постійний рух, шум і можливість зробити якусь шкоду. Дитина не визнає жодних авторитетів і правил. Гіперактивне хлоп'я стає жахом для шахраїв, які викрали малюка, щоб отримати за нього викуп. Дитина почала тероризувати викрадачів і довела їх до сказу. Викрадачі заплатили батьку хлопця, аби батько забрав дитину назад додому.

І я з фатальним запалом сказав священнику:

— Я втомився від цієї тиші, отче! Нехай він буде живим, нехай буде бунтарем! Як той малий в О'Генрі — Вождь червоношкірих. Нехай він переверне цей світ догори дригом, аби тільки ми відчули, що живемо!

Священник хрестив мене з дивним поглядом:

— Господь дає нам те, що нам потрібно, а не те, що ми хочемо. Але нехай буде за словом твоїм.

Священник порадив мені помолитися і розповісти про свою проблему Небесам. Я попросив Бога послати мені людину, яка мене веселитиме.

Я благав Небеса:

— **Дай мені дитину! Дай мені того, хто розвіє мою нудьгу!**

10 років безпліддя доньки були для мене роками тихої засухи. У тій величній церкві, де запах ладану змішувався з моїм розпачем, я вигукнув своє прохання прямо в обличчя вічності. Я хотів дитину, яка б вирвала мене з болота буденності.

І небо розсміялося.

Всевишній, маючи специфічне почуття гумору, почув мене буквально. Моя молитва обернулася штормом. Він послав мені не просто дитину, а справжню стихію. Я просив вогню, щоб зігрітися, а отримав пожежу, що може спопелити дім. Благословення

церкви Папою Римським зробить появу онука не просто випадковістю, а містичним даром. Довгоочікуване благословення та небесний гумор стало ще й моїм випробуванням на міцність. Бог дав мені те, що я просив, але забув попередити, що розплата за розсіяну нудьгу буде такою нищівною.

Спалахнула війна і я кинув усе, щоб бути поруч із вагітною донькою, яка не могла стати матір'ю 10 років. Я ще не знав, що везу через океан живе втілення Вождя червоношкірих О'Генрі. Внук, що народився в Канаді, став тим самим стихійним лихом, некерованим і непередбачуваним хуліганом, від якого колись тікали професійні викрадачі.

Цей хлопчик — абсолютний хаос, нескінченна енергія, що не визнає авторитетів. Поява Живого Відлуння Далекої Молитви у дитсадку, на дитячих майданчиках, у громадських кімнатах для дитячих ігор чи міських атракціонах — це як вибух у стерильній лабораторії. Він — живий жах для свого нікчемного батька-зятя. Зять хотів спокою і грошей, а отримав дитину-бурю, яка є головною відповіддю Небес на його тиранію. Поки зять-тиран ховається за зачиненими дверима, намагаючись зберегти свою ілюзорну владу, маленький Вождь червоношкірих вибиває ці двері своїм криком, бешкетами та невгамовною жагою до життя. Він тероризує атмосферу ненависті, яку збудував зять, розносячи її вщент своєю гіперактивністю.

Я дивлюся на цей шумний, руйнівний і такий живий подарунок і усміхаюся крізь утому. Небеса виконали моє прохання: тепер мені точно не нудно в компанії з живим втіленням літературного кошмару. Небеса здійснили ще одне бажання діда, який щодня дякує за подарунок на старість. Цей маленький бунтівник став для мене найкращим напарником у канадській неволі. Поки зять мріє про тихі ресторани, я щодня дякую Богу за його посмішку крізь сльози і цей гучний, некерований і щирий хаос, який став єдиною справжньою перемогою життя над мороком нашої сімейної драми.

У канадському будинку внук із криком носить навколо столу, розливаючи фарбу на дорогий килим зятя. Зять затуляє вуха й сичить від люті:

— Це не дитина, це демон! Ви привезли сюди прокляття! Чому він не може просто сидіти тихо?!

Я дивлюсь на внука з сумішшю жаху та захоплення і кажу зятю:

— Ти хотів тиші, а Бог послав нам правду. Він — те, що ми заслужили. Малюк — Вождь, а ми — його полонені. Ти боїшся його, бо в сім'ї з'явилася ще одна чесна людина.

Зять ще дужче притискає руки до вух і думає:

*"Вони божевільні. Вони дивляться на це мале чудовисько і бачать у ньому якийсь вищий сенс. Для мене це просто шум. Постійний, нестерпний шум, що заважає мені думати про мої квартири, про мій спокій. Ця дитина — наче спеціально створена, щоб дратувати мене. Кожен його крик — як цвях у мою голову. Тесть молився про це? Значить, він молився про моє особисте пекло. Вони називають його Вождем, а я називаю його помилкою. Я зачиню двері, я одягну навушники, але цей тупіт*

*маленьких ніг наздоганяє мене навіть уві сні. Це не дім, це божевільня, яку вони збудували на власних молитвах".*

Хлопчик застрибує на диван і тримає в руках розірвану подушку. Пір'я розлітається кімнатою, наче сніг посеред літа. Він сміється — диким, первісним сміхом, у якому не має зла, лише чиста енергія хаосу. Я дивлюся на це і розумію: Небеса не просто почули мене, вони подарували мені дзеркало. У некерованому малюку є все те, що зять намагається придушити в собі — сила, щирість і небезпека. Вождь червоношкірих прийшов у Канаду, щоб випалити фальш цього дому, і ніхто — ні поліція, ні зять — не міг його зупинити.

#### **49. "Діду, я тебе люблю!"**

*Не соромтеся зізнаватися  
рідним у любові й обніматися*

Внук часто стискає мої пальці з такою силою, ніби це єдиний якір у всьому океані Канади. Він смикає мене за руку і благально просить:

— Діду, відвези мене **додому**.

Я не розумію внука. Це питання б'є мене під дих, бо дому більше немає: один у країні з війною, інший — отруєний присутністю зятя.

Моє серце завмирає.

Я гарячково гадаю: можливо внук говорить про перший будинок, який ми орендували в Канаді, у місті Берлінгтон. Внука привезли з пологового будинку в будинок у Берлінгтоні. Внук сприймає першу оренду як свій дім?

У будинку в Берлінгтоні була кімната для моєї молодшої доньки з Москви, що так і не дочекалася своєї господарки. Сім'я чекала на її приїзд з дітьми до Канади, але у долі були свої плани.

Ми з внуком сидимо на веранді будинку й дивимося на захід сонця. Я сиджу на сходах, а малюк тулиться до моїх колін.

Онук дивиться в бік дороги й каже:

— Діду, сядьмо в машину. Прямо зараз.

Я сумно посміхаюся:

— Куди ми поїдемо, сонечко? В магазин за іграшкою?

В онука дрижить голос:

— Додому. Відвези мене туди, де тато не сердиться. Де ми будемо тільки втрюх — ти, я і мама. Там, де дім, діду...

Я відвертаюся, щоб приховати сльози:

— Я б віддав усе світло світу, щоб знайти тобі дорогу в таке місце, маленький.

Зять знає про ці наші розмови й думає:

*"Люблю... Як же це дешево звучить. Соплі та цукор. Вони сидять там і будують свій уявний замок. Дитина проситься додому? Дурне мале, він не розуміє, що я врятував його від підвалів Києва. Я дав йому цей канадський дах, а він дякує старому, який тільки й вміє, що зітхати та читати моралі. Нехай люблять одне одного, поки я дозволяю їм сидіти в цьому домі. Ці слова не оплатять рахунки й не повернуть*

мені спокій. Любов — це вигадка для тих, у кого немає реальної влади. Я маю владу над їхнім страхом, і це набагато міцніше за будь-яке дитяче лепетання".

Питання онука про дім стає філософським — це пошук безпечного місця, де немає зятя та болю. Дитяча душа інтуїтивно кличе туди, де немає страху, де дім — це не стіни, а фортеця світла. Прохання про дім, як сигнал SOS із корабля, що тоне. Для дитини дім — це не точка на Google Maps, це метафізичний простір, де двері не зачиняються з гуркотом, а тато не кричить із темряви свого бункера.

Щодня онук дарує мені те, чого я не чув десятиліттями: — **Діду, я тебе люблю.**

Щоразу ці слова для мене — як грім серед ясного неба.

Його "люблю" розбиває радянську кригу моєї душі.

Його слова — як перші квіти на бетоні.

Дитяча щирість лікує. Внук щодня дарує мені вибухову дозу ніжності. Звідки в ньому стільки світла серед цього пекла, яке влаштовує його батько?

Лише старша донька казала мені, що мене любить.

Мої родичі за часів Радянського Союзу соромилися говорити про любов одне до одного. Родичі в українському селі виражали любов через мозолі та повну тарілку борщу, але ніколи — вголос. В радянські часи в сім'ях, особливо у селах, не було заведено говорити про любов. Протягом всього свого життя я дуже рідко чув від батьків чи рідних, що вони мене **люблять**. Я виріс у крижаній пустелі радянського виховання, де ніжність вважалася буржуазною слабкістю, а любов ховали за масками грубості, мовчання та дикості, які були тоді в моді. Багато радянських людей за все своє життя ні разу не були в церкві. Захоплення у багатьох радянських слухачів викликали розповіді, що хтось когось побив, обдушив, обікрав чи звабив чужу дружину. У тому світі справжніми чоловіками вважали тих, хто вмів бити чи красти, а не тих, хто вмів обіймати.

Мої батьки за радянських часів були начальниками й боялися ходити до церкви, щоб не втратити роботу, яку дуже любили. Вони тремтіли перед партією, боялися церкви й вчили мене, що життя — це лише боротьба. Нині я виправляю помилки своїх батьків-атеїстів і свою радянську суворість через любов до внука.

Лише після 45 років, прийнявши хрещення, я почав вчитися вимовляти це коротке слово на літеру "л". Тоді я проходив болісну реанімацію душі. Я почав говорити, що люблю своїх рідних. Спочатку вони не знали як реагувати, а потім почали мене копіювати й теж запевняють, що люблять мене.

Є теорія, що людину протягом доби потрібно **400 разів обійняти й сказати їй, що її люблять**. Мені подобається таке фантастичне вчення як безмежна потреба людей у любові. Це духовна терапія, що робить мене сильнішим за зятя-вампіра.

Обійми та слова про любов потрібні для виживання, росту та розвитку. Чому люди щодня не мають хоч 10 щирих, тривалих обіймів з близькими людьми? І у їхньому житті не буде ніяких психологічних проблем! І тепер, у Канаді, серед ненависті, яку вивергає зять, я знайшов свій порятунок у фантастичній теорії: людину потрібно обіймати стільки разів на день, скільки це можливо, щоб вона просто продовжувала дихати. Мої

обійми з онуком – це миті щирості та любові, які є єдиною справжньою опорою в цьому світі, наповненому тривогою і невисловленими страхами.

Поки зять замикається в кімнаті зі своїми нечистотами, я і внук будуємо свій власний світ. Онук — цей маленький Вождь червоношкірих — став для мене живим втіленням Божого прощення за всі роки мовчання. Я розумію: ці 10 щирих обіймів на день — це єдина зброя, здатна розірвати ланцюг родового прокляття. Я обіймаю дитину і знаю: поки ми тримаємо одне одного, психологічна тюрма, збудована зятем, безсила. Любов, яку колись вважали слабкістю, виявилася єдиною силою, здатною врятувати нас у цьому глухому куті чужої країни.

Коли глибока ніч накриває будинок, я довго не можу заснути. У сусідній кімнаті за стіною знову спалахує світло монітора — зять іде в чергову віртуальну танкову атаку. А в маленькому ліжечку поруч сопить онук, який уві сні міцно тримає мене за руку. Я розумію: його "додому" — це зараз цей маленький кулачок. І хоча я не знаю, як навчити дитину виживати у світі, де батькові подобається бути ворогом, я знаю одне: я буду тією фортецею світла, про яку марив малюк, навіть якщо для цього доведеться стояти на варті до останнього подиху.

### **50.Відібрав у сина цукерки й з'їв**

*Бідність минулого часто стає  
жадібністю в майбутньому*

У вітальні панує задушлива напруга. На екрані телефону зятя — червоне сповіщення про прострочений кредит на 4 тисячі доларів. Вимоги банку, наче металеві лещата. Гроші, проїдені в дорогих ресторанах заради ілюзії успіху, тепер перетворилися на цифровий зашморг. *Коли серце тисне борг, горло шукає приводу для крику.*

Кожна гримаса на його обличчі — це відлуння страху перед діагнозом покійного родича, який весь негатив тримав у собі і його мізки розірвав інсульт. Зять не хоче повторити його помилку і думає:

*"Стіни тиснуть. 4 тисячі... Це не просто цифри, це ціна мого спокою, якого немає. Мій родич так само мовчав, накопичував цей свинець у судинах, поки вони не лопнули. Я не хочу помирати тут, у цьому кредитному раю! Мені треба виплеснути цю отруту. Мені потрібен ворог. Хто сьогодні? Дружина? О, вона ідеальна мішень — її мовчання дратує сильніше за сирену".*

Зять із шаленим поглядом вивертає вміст кухонної шафи. Банки з крупами летять убік. Нарешті він знаходить здобич — невеликий пакунок із трьома карамельками, захований тещею для внука. **Зять зривається на крик, спрямований дружині:**

— Що це?! Я питаю тебе, що це за отрута в моєму домі?!

Моя дочка стоїть біля вікна, обхопивши себе руками. Вона навіть не повертає голови. Дружина мовчить, як кам'яний ідол. Її мовчання — це броня. Зять карає дружину за три цукерки, бо не може покарати долю за своє злиденне дитинство й нинішню необхідність боротися за виживання.

— Мовчиш? Я витягнув із сина правду! Твої батьки вирішили перетворити його на

інваліда? Ти знаєш, скільки коштує інсулін у цій країні? Ти знаєш, що один візит до канадського стоматолога випотрошить наш бюджет швидше за податкову?!

**Дружина тихо виправдовується:**

— Це просто цукерки від бабусі... Одна на день.

**Та зять уже ввійшов у роль прокурора і судді:**

— Це квиток у чергу на діабет! Ви вбиваєте його обмін речовин! Ви розбещуєте його дешевою глюкозою! Це безвідповідальність! Це злочин!

Зять продовжує кричати 3 години. Його монолог — це потік болю про власне злиденне дитинство в 90-х, де замість цукерок був запах порожнього холодильника. Але він не каже про це. Він каже про стандарти охорони здоров'я й причинно-наслідковий зв'язок.

Зять виснажений.

Його лютує на труднощі життя в Канаді й на проклятий банк, що вимагає сплати кредиту, нарешті трохи вигоріла, залишивши попіл. Він бере одну цукерку, повільно розгортає шелесткий фантик — звук у тиші кімнати звучить як постріл.

Зять урочисто оголошує вирок:

— Оскільки ви не здатні контролювати себе, я вилучаю цю загрозу.

Він кладе цукерку в рот. Потім другу. Третю. Жує їх із виразом обличчя святого мученика, хоча цукор змішується з гіркотою провини. У кишені його штанів лежить ще жменя шоколадних батончиків, куплених потайки для себе. Цукерки в кишенях зятя, як патрони в обоймі. Його машина під будинком схожа на смітник — підлога вкрита килимом з обгортки, свідками його таємного, егоїстичного бенкету.

Наш домашній цукровий суддя думає:

*"Смачно... Хіба я не заслужив на це? Я врятував їх від війни. Я тягну ці кредити. Я маю право на свій маленький солодкий захист. А син... син ще встигне наїстися свого цукру, коли стане таким же загнаним звіром, як я".*

*Дитячі травми й страх смерті посилюють деградацію зятя.*

## **51. Внук хоче другу сім'ю**

*Найважча валіза в Канаді –*

*та, яку несе дитина у своїй пам'яті*

Канадські сутінки за вікном здаються штучними, наче декорація в дешевому павільйоні. Онук сидить на підлозі, перебираючи іграшки, але його погляд прикутий до порожнечі. У ці хвилини він не здається дитиною — він виглядає як стародавній мандрівник, що помилився адресою при народженні.

Онук щодня приголомшує мене одкровеннями, від яких стигне кров. Внук щодня каже, що любить мене і просить:

**— Я хочу другого тата, другу маму, другого діда...**

**Його слова**, як голки під нігті.

Повітря в кімнаті згущається, стає важким, як сирий цемент. Голос дитини — відлуння втраченого раю. Кожне слово малюка — ніжний, але безжальний скальпель, що розтинає тонку тканину нашої безпечної еміграції.

Може внук згадує своє попереднє краще життя, яким жив перед тим, як народився у моєї доньки. Згідно з вірою в **переселення душ** малюки від народження і до кількох років ще можуть згадувати своє попереднє життя.

Батько-ухилянт фізично поруч з дитиною, але ментально відсутній і зламаний, що змушує малюка шукати інше життя. Маленький емігрант розповідає про свою запасну долю. Ми втекли від війни, але принесли її всередині себе. Можливо дитина бачить майбутнє, в якому нинішній розбитий зять — лише перешкода на шляху до справжнього щастя?

Можливо внук бачить своє майбутнє, де немає нинішнього болю, а є нова сім'я, в якій він стане нарешті щасливим і у нього буде гарантоване стабільне майбутнє.

Внук додає з дивною посмішкою:

— Ми **станемо духами** й житимемо на деревах.

Це звучать як дитяче пророцтво про вічність. Ми з ним станемо духами й оселимося в кронах мовчання. Це не гра. Це звучало як вирок. Пророцтво про те, що тут, на землі, ми вже померли, так і не навчившись жити заново.

*Онук підходить до мене, кладе маленьку долоню на моє коліно. Я здригаюся.*

— Діду, а там, на деревах, вітру немає?

Мій голос хрипить:

— Не знаю, малий. Мабуть, там завжди тихо.

— Це добре. Бо тато тут завжди боїться вітру. Він думає, що вітер принесе звістку. А на деревах ми просто будемо дивитися на сонце. Без паспортів.

Я притискаю дитину до себе, мої плечі починають дрижати. Майже завжди, коли ми обіймаємося, я не можу стримати сліз. Наші обійми, наче рятувальний жилет на кораблі, що тоне.

— Діду, чого ти плачеш? Тобі страшно бути духом?

— Ні, рідний... Я не **плачу**. Мені щось в око потрапило. Просто... порошок. Величезна канадська порошок потрапила в око.

Я дивлюся на внука і відчуваю глибокий сум. Я бачу в ньому невинність і бажання батьківської любові, якої бракує хлопчику. *Ти бачиш нас наскрізь, маленький пророче. Твій батько втік від повістки на фронт, але потрапив у полон до власного страху. Ми всі українські біженці — привиди, що імітують життя в чужих країнах. Ти хочеш іншу сім'ю, бо відчуваєш, що ми — лише тіні тих людей, якими мали бути. Твоє "хочу іншого тата" — це найчесніша епітафія нашому боягузтву.*

## **52. Уроки насилля**

*Слухайся мене і суд тебе не мине*

У нашій затишній канадській вітальні йде урок.

На екрані смартфона зятя — розмиті силуети бійців змішаних бойових мистецтв. Зять, з обличчям людини, яка програла всі битви в реальному світі, стискає маленькі кулачки сина.

У зятя голос хрипкий, з фанатичним блиском в очах:

— Дивись сюди, малий. Світ — це джунглі. Неважливо, де ти: в Києві чи в Торонто.

Якщо не ти вдариш, ударять тебе. Ти хочеш, щоб тебе жаліли чи щоб боялися?

Мій 3-річний внук тихо, зосереджено:

— Щоб боялися, тату.

Зять із задоволенням і схваленням гладить долонею сина:

— Правильно. Лікоть вище. Бий у щелепу, як я показував. Ногу став жорстко. Повага купується болем. Коли вони побачать, що ти сильніший, вони схилять голови. Бути чоловіком — значить бути небезпечним.

Зятю здається, що він відомий тренер і супермен:

*"Я вчу його тому, чого не зміг зробити сам. Я втік, я програв канадським бандитам, яких найняв власник будівельної компанії. Я став ніким. Але він... Він буде іншим. Він не дасть себе зламати. Кожен його удар — це моя помста цьому світу, який виставив мене за двері".*

Потім мій внук повторює у дитсадку засвоєні уроки бійки. Він ходить по кімнаті дитсадка й лупцює всіх підряд – і хлопчиків, і дівчаток. Діти не знають як реагувати на удари, бо до цього в дитсадку їх ніхто не бив. Діти плачуть і кричать від болю. Вчителька, емігрантка з Індії, неграмотно пише англійською мовою, з помилками, і щодня примушує няньок писати протоколи про те, що мій внук когось ударив з вказуванням часу удару, детального опису того, як він ударив і підписами свідків.

Ці документи потрібні згідно з інструкціями про дитсадки Канади. Про протоколи згадають, якщо батьки жертв насилля мого внука подадуть до суду. У всіх кімнатах дитсадка працюють камери спостереження, які все записують. Записи з камер теж можна використовувати в суді. Вчителька по черзі з трьома няньками не відходять від мого внука й весь час говорять з внуком. Коли старші говорять з ним, то він нікого не б'є. Малюку подобається, коли дорослі спілкуються з ним.

Дитсадок у Міссісазі неподалік нашого будинку мій внук починає перетворювати на дитяче гетто. У світлій кімнаті, розфарбована в пастельні кольори вихователька з жахом спостерігає, як трирічний хлопчик методично, з пустим поглядом, збиває з ніг дівчинку в рожевій сукні.

Вона кричить ламаною англійською мовою:

— Ні! Ні! Припиніть! Няні запишіть час – 10.30. Знову фізична агресія! Вдарив ногою.

Вчителька хапає листок, її рука тремтить, вона робить помилки в кожному слові, але продовжує заповнювати протокол війни. Три няньки оточують хлопчика щільним кільцем, забалакуючи його лагідним тоном, наче сапера біля бомби:

— Любий, поговорімо. Подивись на цю книгу. Не бий, поговори з нами...

Моєму внуку подобається ця увага й він усміхається:

— Я — сильний. Тато сказав.

Про себе малюк думає:

*"Коли я б'ю — вони плачуть. Коли я б'ю — всі ці великі тьоті біжать до мене. Вони дивляться тільки на мене. Тато каже, це і є влада. Мені подобається, коли*

*вони пишуть свої папірці. Це мої грамоти за силу".*

Внук стоїть на ігровому майданчику. Його група навчилася давати відсіч — батьки інших дітей провели свої уроки. Батьки побитих дітей навчили їх давати здачу моему внуку і внук припинив бити дітей своєї групи.

Тепер він шукає нову здобич.

Дітей двічі на день протягом години виводять гуляти на дитячий майданчик. Як хижий птах, він виглядає малюків з інших груп, які ще не знають смаку крові на губах. На майданчику внук, як кібець, нападає на дітей з інших груп. Діти не знають як їм реагувати на побої, няні пишуть протоколи про побиття та весь час забалакують внука, щоб він нікого не бив.

Камери спостереження, холодні та некліпні, фіксують кожен його крок. Цифровий архів його можливих майбутніх кримінальних справ починається тут, під канадським небом.

На внукові зіткнулися два світи: стерильної канадської законності та агресивного виживання, яке зять намагається прищепити синові.

### **53.Прірва між варварством і гуманізмом**

*Син — це дзеркало,  
в якому батько намагається  
виправити свою криву пику*

У канадському дитсадку, де мій внук через постійні бійки став суперзіркою, у кімнаті після робочого дня сидять зять і вчителька мого внука. На столі — стопка паперів, заповнених її нерівним почерком, та розгорнутий ноутбук із записом відеокамери. Зять у модній куртці ходить по кімнаті вільною ходою з легким напівбоксерським погойдуванням плечей і зверхньо каже:

— Сподіваюся, мій малий нарешті навчив ваших плаксіїв бути чоловіками?

Вчителька розгортає монітор з відео.

Вона тримає ручку так міцно, ніби це ніж, і її голос тремтить:

— Пане... Ваш син... Це не навчання. Це насильство.

Сьогодні він вдарив дівчинку. Вона просто тримала ляльку. Він вдарив її в обличчя й сміявся. Він вважає це грою. Подивіться на це.

Зять дивиться на екран, ледь помітно посміхаючись:

— Непоганий удар. Спина працює, вагу переніс правильно. Ви бачите? Він лідер. Він просто встановлює ієрархію. У нас в Україні, пані вчителько, якщо ти не б'єш — тебе б'ють. Я готую його до справжнього життя, а не до вашого цукрового сиропу.

Вчителька переходить на суміш англійської та хінді від хвилювання:

— Ніякої ієрархії! Це школа! Тут ми вчимо спокою! Я пишу протокол щодня. Вони бояться вашого сина. Він не розмовляє, він атакує. Ви розумієте? Це Канада. Ми подаємо ці папери у Службу у справах дітей.

Зять нахиляється через стіл, його обличчя стає загрозливим: — Послухайте, ви,

неграмотна емігрантка... Ви навіть англійською без помилок написати не можете, а вчите мене, як виховувати сина? Ви пишете свої папірці, бо вам нічого більше робити. Мій син — вовк серед ваших овець.

Зять не все каже, що хоче:

*"Вона думає, що налякає мене своїми звітами. Ці індуси, китайці, канадці — вони всі зроблені з паперу. Вони живуть за інструкціями, бо бояться прямого погляду. Мій малий — єдиний, хто тут справжній. Я вдихаю в нього силу, яку в мене відібрали ті бандити на стоянці біля мого будинку. Він — моя куля, випущена в лоб цій системі".*

Вчителька випрямляється, її погляд стає крижаним:

— Ви не розумієте. Ви думаєте, що сила — це кулак. Але сила в цій країні — це закон. Камера записала ваші слова. Зараз я додам це до звіту. Ви втекли від війни, але ви привезли її в серці свого сина. Це не виховання, це злочин. Будь ласка, залиште кімнату.

Зять сміється, виходячи:

— Пишіть, пишіть. Папір усе стерпить. А мого сина запам'ятають усі в цьому дитсадку. Він тут господар.

*"Чому в мене так калатає серце? Я переміг її, розчавив словами. Але чому мені здається, що кожна її буква в тих звітах — це цвях у труну мого майбутнього тут? Ні, я не дам їм зламати нас. Ми або переможемо, або спалимо цей садочок дотла".*

#### **54.Візит соціальної служби**

*Дім, збудований на агресії,  
розсипається від одного офіційного підпису*

Ввечері зять сидить на дивані й розминає кулаки. Це його звичний жест самозаспокоєння. Син у кутку кімнати відпрацьовує удари на плюшевому ведмедику. Раптом короткий, сухий дзвінок у двері. Не дружній, а владний.

На порозі — двоє. Чоловік у дешевому, але охайному костюмі з жетоном соціальної служби та жінка-офіцер поліції. Їхні обличчя — маски професійної байдужості.

У соціального працівника голос рівний і байдужий, наче він читає нудну інструкцію:

— Ми отримали понад 20 звітів про насильство з боку вашого сина. А також запис вашої розмови з вихователькою, де ви поводитися непристойно. Ми тут, щоб оцінити безпеку середовища для дитини.

Зять намагається звичним маневром тиснути харизмою, але голос зрадницьки тремтить:

— Ви що, жартуєте? Я виховую чоловіка! Це моє приватне життя. Ви не маєте права заходити сюди без ордера!

**Офіцер поліції** спокійно кладе руку на пояс:

— Сер, у Канаді безпека дитини — це пріоритет номер один. Якщо ви не впустите нас добровільно, ми заберемо хлопчика прямо зараз на підставі закону про термінову

небезпеку. Вибирайте.

Зять здається і думає:

*"Це не бандити будівельних шахраїв. Цих не налякаєш і не підкупиш. Вони дивляться на мене не як на ворога, а як на бактерію під мікроскопом. Весь мій світ, мої уроки рукопашного бою і боксу, моя віра в силу кулака — все це розбивається об ці сірі теки в їхніх руках. Я вчив малого бути вовком, а виявилось, що ми обоє — лише цифри в їхньому протоколі".*

Поліціант проходить до кімнати. Він бачить, як 3-річний малюк, замість того щоб привітатися, стає в боксерську стійку.

Слуга закону щось записує в блокнот і каже:

— Дитина демонструє зафіксовані патерни агресії. Відсутність соціалізації. Навмисне навчання насильству.

Зять зривається на крик:

— Та він просто грається! Він українець, у нас інша культура! Ви не розумієте нас!

Поліціант зупиняється і зі сталевим спокоєм дивиться прямо в очі зятю:

— Ми розуміємо, що ви травмуєте хлопчика. Ви привезли війну туди, де має бути спокій. Ви вчили його бити дітей, щоб самоствердитися. Тепер ви підпишете згоду на примусові курси психологічної корекції та нагляд. Або... дитина поїде з нами сьогодні.

Візит соціальної служби був схожий на повільний наступ льодовика — тихий, холодний і невідворотний. Ілюзії сили зятя зіткнулася з невідвратною машиною західного правосуддя. Державна машина пережувала його гордість і виплюнула її у вигляді припису. Загнаний вовк вперше побачив справжню клітку.

Зятю стає зле. Він вкривається панічним потом і думає:

*"Я відчуваю, як у мене віднімаються ноги. Я хотів, щоб мене всі боялися, а зараз я сам тремчу перед цим чоловіком із блокнотом. Мій син дивиться на мене, чекає, що я щось зроблю. Чекає мого удару. Але я не можу вдарити закон. Я просто стою тут, нікчемний ухлянт, який програв останню битву в житті".*

Зять ламаною англійською мовою тихо говорить:

— Я все підпишу.

Мій внук підходить до батька і смикає за рукав:

— Тату, чому ти не б'єш їх? Ти ж казав, треба бити!

Зять відвертається. Він, як новий канадець, так і не зміг вийти з тіні київських підворіть. Зять намагався підкорити собі систему, що працює за іншими, незрозумілими йому законами.

Можливо, вперше в житті зятю стає по-справжньому соромно — не за втечу, не за хабарі, а за те, що він робить з власної дитиною маленьке копіювання своєї хворої душі.

Зять намагався виростити сина-лицаря, використовуючи інструкції для вуличних бійців. Він не зрозумів головного: західний світ — це не відсутність сили, це сила, приборкана законом. Його агресія, яку він вважав чоловічим стрижнем, тут виявилася лише соціальною патологією, токсичним відходом, який система зрештою ізолювала.

## **55.Безперервний конвеєр штрафів**

*Життя в Канаді може стати  
схожим на **мінне поле**,  
де міни — це штрафні квитанції  
під двірниками та в поштових скринька.*

Будинок нашого орендодавця височіє над вулицею, як кам'яний ідол капіталізму. Зять дивився на нього з сумішшю заздрості та рабської побожності. Багатий будівельник хотів заасфальтувати частину подвір'я і зробити місце для стоянки авто зятя. Та зять запропонував йому понівечити газон, щоб зекономити кілька сотень доларів на асфальті. Зять побачив у цьому шанс стати своїм. Він хотів показати, що він вищий за правила, вищий за землю, вищий за здоровий глузд.

Зять заганяє свій автомобіль на соковиту траву з таким виглядом, наче висаджує десант. Але осіння Канада швидко перетворює його плацдарм на чорне місиво.

*Зять намагається виїхати, колеса буксують, розбризкуючи бруд на все довкола.*  
**Та зять тріумфує, бо догодив багатію:**

*"Дивись, старий лисе, як я можу! Мені не шкода трави. Я багатий, я вільний. Я не в окопі, де багнюка змішана з кров'ю, я в Канаді, де багнюка — це просто незручність. Я заплачу будь-яку ціну, аби ти думав, що я такий же лев, як і ти. Головне — тримати фасад. Якщо я погоджуся на твої правила, ти ніколи не запитаєш, чому я не там, на Сході..."*

Коли ввечері зять приїжджає з роботи додому, то я кидаю на капот його авто конверт зі штрафом, який передав нам власник будинку:

— Вітаю, пане мільйонере. Прийшов рахунок за твою дурість. Муніципалітет оцінив твоє болото у 75 доларів.

**Зять вийшов з авто й поправив сонцезахисні окуляри, хоча сонця вже немає:**

— Та це копійки! Я навіть не помічу. Власник сказав, що це моя відповідальність, і я, як справжній чоловік, закрию це питання.

**Я гірко сміюсь:**

— Справжній чоловік? Ти платиш за те, що тебе використали як дурня. Він зекономив на будівництві, а ти підставив шию під штраф і радієш. Ти боїшся сказати йому слово. Ти боїшся, що цей скляний замок твого канадського життя розсиплеться. Ти в болоті не тільки колесами. Ти в ньому по саму маківку.

**Я знаю, що можна витягти людину з болота, але неможливо витягти болото з людини. Болото в душі - то назавжди.**

**Зять зривається на крик:**

— Я просто не хочу сваритися! Я буду стосунки! У мене є гроші, зрозуміли?!

— Гроші в тебе є. А от гідності не лишилося навіть на ці 75 доларів. Ти купуєш його прихильність, як купував собі відстрочку від життя.

Зять мовчки бере квитанцію. Я бачу, що штрафна квитанція пече йому руки, наче **гаряча гільза**, що випадково залетіла в канадський двір. Та зять ніколи не визнає своїх помилок - це головна заповідь його життя. Через це все його життя опинилося в

болоті ілюзій.

Ввечері він буде розповідати дружині, який дріб'язковий їхній орендодавець. Та наступного ранку зять знову ввічливо посміхнеться мільйонеру, відчуваючи, як канадська земля під його ногами перетворюється на хитку трясовину...

Зять постійно створює собі проблеми, а потім ображається за ці проблеми на інших людей. Власник житла, яке ми винаймаємо, дуже багатий — він займається будівельним бізнесом і проживає в найбільшому будинку на вулиці. Влітку власник здав в оренду підвалі нашого будинку. Мешканці підвалу почали ставити авто на єдиному місці для стоянки автотранспорту. Власник житла хотів заасфальтувати частину газону для автостоянки. Зять відмовився, щоб заслужити похвалу орендодавця-мільйонера. Зять сказав, що ставитиме своє авто прямо на зелений газон. Жадібний орендодавець зрадив, що зекономить невеликі гроші на облаштуванні стоянки. Хитрий власник будинку маніпулює крутістю зятя.

У місті Міссісага заборонено паркувати автомобіль на газоні навіть на власному подвір'ї. Якщо на газон заїжджає лише одне колесо, то це вже вважається порушенням. Паркуватися можна лише у гаражі або на спеціально облаштованій під'їзdnій доріжці до будинку.

Осінні дощі перетворюють газон під колесами авто на суцільне болото. Мешканці сусідніх будинків поскаржилися на порушення. Муніципалітет виписує штраф власнику, але той холонокровно перекладає його на зятя. Орендодавець примусив зятя заплатити штраф, бо це ж зять сам вирішив ставити своє авто на газоні. Зять мовчки погодився, щоб показати, що він багатий і крутий, а те, що він сплатив 75 доларів штрафу — то для нього мізер. Зять намагається здаватися величним, як **хмарочос у Торонто**, але всередині лишається порожнім, як **кинутий бліндаж**. Його стосунки з орендодавцем нагадують **танець зайця перед удавом**, де заєць вдає, що він теж хижак.

### **56.Примарний евакуатор**

*Хто не тримав оборону на своїй землі,  
той тремтітиме над  
кожним клаптем чужого асфальту*

Відтепер кожен світанок у Міссісазі для зятя має смак жовчі. Кожен ранок перетворюється для нього на тортури. Він не підхоплювався від звуку будильника — його піднімав внутрішній радар тривоги. Замість того, щоб обійняти дружину чи підійти до дитини, він босоніж, обпалюючи ноги холодною підлогою, крадеться до вікна.

Там, на чужому, приватному майданчику, стоїть його авто. Самотній загарбник на ворожій території. Зять знає: власники ліцензованого паркінгу — не м'якотілий орендодавець. Вони не виписують попереджень. Вони відразу викликають евакуатор.

### **Думки так і стрибають у голові зятя:**

*"Чи стоїть ще? Чи не зблиснув жовтий маячок евакуатора в темряві? Господи, 300 доларів... Це ж цілий день роботи. А якщо заберуть на штрафмайданчик — це кінець. Всі дізнаються. Тест знову буде випалювати очима дірку в моїй спині. "Тікав*

від танків, а не вберіг машину", — скаже він. Чому я не переставив її вчора? Ах так, гонор... Хотів показати тим сусідам, що мені плювати на їхні таблички "Приватна власність". А тепер я — щур, що чекає на пастку".

Зять стоїть біля вікна, нервово кусаючи губи. Він боїться не так втрати грошей, як остаточної втрати обличчя перед родиною. Автомобіль стає його єдиною фортецею, яку от-от мають штурмувати канадські муніципальні служби.

*Я мовчки спостерігаю за тремтячою його спиною, потім не витримую:*

— Що, синку, перевіряєш, чи ще не конфіскували твоє майно?

**Зять не повертається до мене й говорить:**

— Я просто дивлюся на погоду.

— Погода для тебе завжди однакова — штормова. Ти живеш так, ніби завтра не настане. Ставити машину на чуже місце — це як жити чужим життям. Рано чи пізно приїде хтось сильніший і зачепить тебе за гак.

**Зять різко розвертається:**

— Ви тільки й чекаєте, щоб у мене щось трапилося! Вам би в радість було, якби мене оштрафували!

— Нам було б в радість, якби ти мав сміливість відповідати хоч за щось. Ти вкрав місце на стоянці, як вкрав роки у своєї країни. Але в Канаді за крадіжку простору приїжджає евакуатор, а від власної совісті евакуатора немає. Тобі не 75 доларів шкода, тобі страшно, що ти знову виявишся безсилим, коли твою фортецю потягнуть на ланцюгу.

Зять знову припадає до скла. Далеко на вулиці почувся гідравлічний звук — важкий, металевий подих великої машини. Зять здригався від гуркоту важких машин, наче **дезертир від звуку канонади**. У кожній сирені йому мариться образ неминучої розплати. Серце зятя пропускає удар. Він заплющує очі й уявляє як сталевий кран піднімає його життя і несе геть, залишаючи його голим на порожньому асфальті.

Отак зять і жив в очікуванні нового штрафу за загарбницьке паркування. Він виглядав у вікно кожної п'ятої ранку, як **вартовий у дозорі**, але охороняв не Батьківщину від ворогів, а свій металевий панцир від закону...

Зять почав ставити своє авто на чужому паркувальному майданчику. Власники майданчика мають на нього ліцензію і платять щорічний збір.

Паркування на чужому ліцензованому майданчику у Міссісазі є грубим порушенням правил паркування на приватній території. За такі дії автолюбитель несе адміністративну та фінансову відповідальність.

Тож зять чекав, що власники майданчика поскаржаться і муніципальна влада знову випише штраф 75 доларів. Власники ліцензованого майданчика мають право замовити евакуацію чужого автомобіля. Тоді зятю доведеться сплачувати від 300 доларів витрат на евакуатор та перебування авто на штрафмайданчику. Щоранку зять прокидається і перелякано дивиться чи його авто не забрав евакуатор. Зять втік від великої війни, але опинився в полоні дрібної партизанщини з власною совістю та канадськими законами. В еміграції ви завжди на правах порушника.

Канада — країна штрафів.

Зять за 4 роки перебування в Канаді вже сплатив купу штрафів. Першість утримують штрафи за порушення правил дорожнього руху та паркування. Суми сплачених зятем штрафів становлять від 50 до 145 доларів.

Він ухитрився навіть попастися на викиданні сміття в недозволеному місці, що коштувало йому 305 доларів штрафу. Добрі привітні канадці непомітно зняли зятя на телефон як раз тоді коли він, як і завжди, викидав сміття в яр і відправили кіно у муніципальну службу.

У Канаді культура повідомлення про порушення дуже розвинена. Це не вважається стукацтвом у негативному сенсі, як в Україні, а сприймається як захист своєї громади та чистоти довкілля. Муніципальні служби активно приймають фото— та відеодокази від мешканців. Якщо на відео чітко видно обличчя порушника, номерний знак авто та сам факт викидання сміття, цього достатньо для виписки штрафу поштою.

Зять намагається застосувати старі українські звички в чужій країні з іншим рівнем контролю і суспільної відповідальності. Самі по собі адміністративні штрафи **не є кримінальними злочинами** і зазвичай ні на що не впливають. Головне, вчасна сплата штрафів, що й робить зять. Він знає, що постійне ігнорування штрафів призведе до неможливості оновити права або реєстрацію авто.

### 57.Обман на АЗС

*Коли очі засліплені страхом і гнівом,  
гаманець стає здобиччю стерв'ятників*

Торонто зустрів мене і зять холодним неоновим світлом заправки. Зять орендував новенький "Форд", доки на його розвалюху ставлять новий двигун. Зять сподівався, що красиве орендоване авто стане для нього броньованим щитом, що захистить його від реальності та чергового нападу страху й гніву та від моєї присутності в салоні, як живе нагадування нашого вічного родинного конфлікту.

Усередині зять все тремтить. Його страх перед фронтом як **чорна діра**, що засмоктує залишки здорового глузду. Канада здається йому **красивою декорацією**, за якою ховається привид ТЦК. Кожна поліційна сирена на сусідній вулиці здається йому викликом на фронт. Від цього постійного очікування удару в спину його мозок став схожим на пересмажену каву — гірку й каламутну. Зять метається з роботу і додому та в ресторани й до приятелів, як **ошпарений щур у скляній банці**, де замість повітря — презирство рідних і знайомих.

Він під'їхав до помпи, демонстративно ігноруючи чергу. Його гонор — це лише істерична маска, яка приховує думки:

*"Вони дивляться на мене. Всі дивляться. Думають, чому я тут, а не під Бахмutom? Та що вони знають! Я просто хочу жити! Ця колонка... Вона як автомат. Клац — і гроші пішли. Головне не повертатися. Ніколи не повертатися в те пекло. Краще нехай мене обдеруть тут до нитки, ніж розірвуть там на шматки".*

Зять запхнув картку в термінал, не дивлячись на дисплей. Його очі бігають по

сторонах. Він не помічає, як спритний працівник АЗС, побачивши його розгубленість та чужий акцент у поведінці, натискає комбінацію на касі. *Хто боїться вовка на Батьківщині, той стає килимком для ніг в чужій країні.*

**Я виходжу з авто й холодним, як крига, голосом кажу:**

— Ти хоч бачиш, що ти робиш, синку? Ти залив звичайне пальне, а платиш за пальне преміум-класу. Тобі очі застило?

**Зять починає істерично смикати пістолет на шланзі:**

— Відчепіться! Я розберуся! Тут Канада, тут не дурять! Це вам не вдома!

— Тут дурять тих, хто втратив голову. Ти вже двічі списав гроші з картки, бо натискаєш на все підряд. Ти тікав від смерті, а прибіг до власного глупства. Ти навіть бензин не можеш залити без істерики. Як ти збирався захищати мою доньку?

**Зять кричить:**

— Я зароблю ще! Гроші — це папір! Головне, що я не в окопі!

Я вже не вперше викриваю зятю обман на АЗС і в супермаркетах, але зять замість вдячності вибухає люттю, постійно стверджуючи, що в Канаді не дурять, і свідомо переплачує за власну неуважність, аби не визнати слабкість.

**Касир із ввічливою, але хижою посмішкою говорить:**

— Пане, було здійснено блокування коштів на суму 200 доларів. Вашу паливну суміш тепер скориговано. Гарного дня.

Касир знав: зять не перевірить чек. Він не помітить, що йому не додали 20 доларів здачі, що в баку замість чистого пального — каламутна суміш, а на картці заблоковано суму, яка зникне лише через тиждень.

Коли Зять заходить у крамницю на АЗС, він не покупець — він Король життя у власній уяві. Саме ця пиха робить його ідеальною жертвою для дрібних шахраїв. У багатьох крамницях, а на АЗС особливо, на касах сидять прекрасні психологи. Вони зльоту визначають жертву.

Наприклад, касир бачить, що зять роздратований і постійно озирається. Касир навмисно повільно рахує здачу, а потім раптово збивається, вибачається і недодає 10 доларів, знаючи, що зять не принизиться до того, щоб перераховувати монети перед чергою. Іноді до кави та сендвіча касир непомітно додає в чек пачку сигарет або лотерейний білет, який зять не купував. Зять кидає погляд на термінал, бачить суму на 15 доларів більше, але мовчить, аби не здатися бідним, який рахує кожен цент.

На касах у Канаді часто використовують неуважність клієнта, двічі проводячи сканером по одному і тому ж дорогому товару, наприклад, моторній оливі чи склоомивачу. *Чужа земля не прощає слабкості – вона лише виставляє рахунок.*

Зятя постійно обманюють касири й він давно звик до обману. Гордість не дозволяє зятю обурюватися чи скаржитися. На АЗС його параноя та презирство до місцевих невдах засліплюють його. Поки Зять істерично перевіряє, чи не стежать за ним у канадському натовпі агенти ТЦК, касири та заправники легко обманюють його: недоливають пальне, роблять подвійне списання однієї і тієї ж суми та маніпулюють з

марками бензину.

*Та зять і не звертає на це особливої уваги та лише каже про себе:*

*"Дивись на мене, канадський невдахо. Я купую найдорожчу каву, я плачу карткою, не дивлячись на термінал. Думаєш, я буду вияснити за ті 5 доларів? Я вищий за це. У мене в кишені свобода, яку я купив за ціну цілої країни. Твоя дрібна здача — це пил на моїх італійських туфлях".*

Зять часто вилітає з заправки й ледь не збиває огорожу.

Він виграв життя у війни, але програває його щосекунди в дрібницях, стаючи посміховиськом для канадських шахраїв і тягарем для рідних. Його гонор був лише тонкою кригою над безоднею страху.

На АЗС у Канаді пряме обманювання покупців, як, наприклад, навмисний недолив, — зустрічається рідко через суворий державний контроль, проте, як і скрізь по світу, існують технічні помилки, шахрайські схеми та маніпуляції. Шахраї встановлюють приховані пристрої на термінали оплати біля pomp, щоб зчитувати дані магнітної смуги та PIN-код. Трапляються випадки, коли після зняття пістолета лічильник починає нараховувати кошти ще до натискання на важіль, або продовжує рахувати після зупинки. **Лічильник крутить, бензин не тече.** Це частіше є наслідком несправності обладнання, ніж навмисного обману. Біля АЗС або на стоянках часто зустрічаються шахраї, іноді цілі родини на авто, які просять гроші на пальне, пропонуючи натомість начебто золоті прикраси, які насправді є фальшивими.

## **58. Мирне небо**

*Мир — це не лише відсутність війни,  
це ще й забуття її звуків*

Над нашим будинком високо в небесах починається повітряна траса, по якій літаки з математичною точністю заходять на посадку до найбільшого аеропорту Канади. Низьке небо, як і вся країна, нагадує конвеєр. День і ніч без перерви велетенські сталеві риби кожні кілька хвилини розпорюють хмари й летять один за одним. Їхні черевні вогні пульсують ритмічно, наче спокійне серцебиття велетня. У небі над нами завжди мерехтять вогні літаків, але ці вогні лише радують мого внука. Для нього це небесна гірлянда й головна прикраса неба. Для мене — це кожен секунду іспит на те, чи я ще вмію дихати без здригання. Їхні вогні нагадують мені про небо, яке в Україні може впасти на голову.

**Зять теж любить дивитися на літаки в небі.** Він стоїть на ідеальному газоні, дихає повітрям, що пахне скошеною травою та чужими податками, і намагається переконати себе, що він — щасливець. Але під шкірою, поруч із пульсом, живе присмак втечі. **Зять думає:**

*"Дивлюся на ці вогні й рахую: один, два, три... Вони летять сюди, щоб привезти людей додому, до вечері, до теплого ліжка. В Україні такі вогні означають смерть. Я втік від заліза, що падає з неба, але воно наздогнало мене тут — у вигляді цієї нестерпної, стерильної безпеки. Я купив нам життя ціною вічного оглядання назад. Чи вартував цей спокій того, щоб я тепер боявся власної тіні на ідеальному*

канадському газоні?"

Зять сидить на траві, складаючи конструктор з онуком. З відкритого вікна тераси долинає різкий, наче лезо, голос його дружини. До неї зателефонувала моя рідна сестра з Києва, хрещена мати мого внука. Голос родички тріщить у телефоні, як обірваний дріт життя.

Моя донька тремтить:

— Боже, ви знову йдете у підвал на автостоянку? Візьміть ще одну ковдру, щоб бабусі було зручніше сидіти.

**Зять каже сину, вказуючи на сталевого птаха в німому небі:**

— Дивись, ще один летить! Бачиш, червоний вогник? Це капітан махає тобі рукою.

Син запитує у батька:

— Тату, а він привезе нам подарунок?

**Зять тихо, про себе каже:**

— Він привіз нам завтрашній день, малий. Безкоштовно. Поки інші платять за нього кров'ю.

**Моя дочка виходить на терасу. Її обличчя бліде, а очі червоні. Вона каже:**

— Вони в підвалі. Тьотя каже, що від обстрілів стіни дрижать так, що штукатурка сиплеться на голову. Вона питала, як ми тут... Моя дочка робить паузу, дивиться на небо і говорить:

— Тьотя запитала, чи не страшно нам, що над нами стільки літаків. Вона думала, це ракети.

**Зять підводиться, уникаючи погляду дружини:**

— Тут немає ракет. Тут тільки авіатраса. Заспокойся.

— Заспокоїтись? Над нами літаки, а над ними — смерть. Ти відчуваєш різницю? Чи ти вже зовсім перетворився на цей канадський пластик?

Зять мовчить. *Найважчий багаж — той, що залишився на пероні покинутого дому. Небо одне на всіх, але зірки над Торонто не гріють тих, хто тікав від вогню. Ми н'ємо в Канаді мир великими ковтками й відчуваємо гіркоту провини перед тими, хто живе в Україні під обстрілами. Канадське небо, посічене трасами літаків, не зашиває рани пам'яті. Підвал київського будинку з моєю рідною сестрою і мамою — це наше серце, що стискається від кожного удару ворожих ракет.*

Чорна хмара затуляє собою залишки сонця на чужій блакиті. Її тінь на мить накриває двір, роблячи ідеально підстрижену траву сірою, наче попіл. Тільки в Канаді я по-справжньому зрозумів фразу "**мирне небо**". Ну, а мирне небо зятя — це лише ілюзія, завіса, за якою ховається злякана дитина з 90-х, яка так і не навчилася бути дорослим чоловіком у прекрасні довоєнні часи й у нинішній час великих випробувань.

## **59.Смерть від голоду**

*Там, де обіцяють золоті гори,  
завичай відбирають останні копійки*

Ввечері на кухні моя старша донька розкладає невелику вечерю. Вона кладе більшу частину сину, залишки — чоловікові. Собі залишає порожню тарілку.

Я і моя дружина їмо окремо від них. Та я спостерігаю за цим неподобством і мій голос хрипкий:

— Доню, ти ж нічого не з'їла. Тобі треба сили, ти ходиш на роботу...

Донька каже тихо, з посмішкою молодшої сестри:

— Я не голодна, тату. Не хвилюйся. Нехай малий росте.

Зять швидко ковтає свою порцію і навіть не дивиться на дружину та говорить:

— Правильно. Треба бути в формі. До речі, я завтра затримаюся. Не чекайте на вечерю.

Зять встає з-за столу й відвертається, але я помічаю, як він ховає в кишеню пакунок із фруктами, який призначався дитині на наступний ранок.

Я дивлюся на старшу доньку і бачу в її обличчі риси моєї молодшої дитини — тієї, якої вже немає. Це було як дежавю, від якого холоде кров. Я зрозумів: я привіз свою старшу доньку в Канаду не до порятунку, а в лігво до істоти, яка в разі біди не подасть їй навіть склянки води, якщо в тій склянці буде останній ковток для нього самого. У великій і багатій Канаді, посеред достатку, в цьому домі вже почався прихований Голод — голод на людяність, де зять уже вирив свою потаємну нору, готуючись бенкетувати на руїнах їхніх життів.

Вночі я бачу світло на кухні і йду, щоб його виключити. Біля холодильника бачу тінь зятя. Я виходжу з темряви й кажу:

— Ти що робиш? Це ж дитяче молоко.

Зять здригається, його обличчя в напівтемряві стає схожим на маску звіра:

— Я маю бути здоровим, щоб заробляти гроші. Якщо я зляжу від недоїдання — ви всі здохнете під мостом. Це раціонально. А твої доньки... Вони завжди були схильні до самогубного героїства. Ваша порода — слабка. Ви вмираєте за ідеї, а я живу заради себе.

Я прекрасно розумію, що думає зять:

*"Вони дивляться на мене, як на монстра. Але я — єдиний реаліст у цьому домі. Смерть сестри моєї дружини була уроком: слабкі вмирають першими. Вона голодувала заради краси чи дітей? Яка різниця? Вона мертва, а її чоловік живий. Я не дам себе знищити цьому малюкові чи її святості. Моє тіло — це мій капітал. Якщо в холодильнику залишиться останній шматок — він буде моїм. Можете називати це зрадою, я називаю це еволюцією. Я виживу в цій Канаді, навіть якщо мені доведеться переступити через їхні виснажені тіла. Життя дорослої особини важливіше за емоції старих дурнів".*

Мої думки повертаються до долі меншої доньки й серце стискається від передчуття біди. Я боюся, що історія може повторитися, що старша донька, як і молодша, буде приречена на страждання. Я бачу трагічний контраст між святою жертівністю сестер і дитячою жорстокістю незрілого чоловіка.

Якщо в сім'ю старшої доньки придуть Голод і Недоїдання, то першою помре старша донька. Саме так трапилося з молодшою донькою, яка, за словами її чоловіка, захопилася церковними постами й голодуванням. Моя молодша донька ще й хотіла

зберегти свою красу заради підтримки кохання чоловіка, і це призвело її до смерті. Моя виснажена святістю і голодом донька згасала, мов свічка на протязі, а всі довкола продовжували захоплюватися її красою. Від виснаження молодша донька втратила свідомість. Схоже, її чоловік розгубився і не знав як привести кохану до тями, а лише молився і вона померла. Тоді виходить, що це був нещасний випадок.

Із зятем така жертвна безодня може чекати і мою старшу доньку. Як і моя молодша донька, старша донька у важкі часи теж всю їжу віддаватиме дитині й помре. У неї спадкова жертвність сестри і схильність до втрати свідомості від виснаження. Для української матері власна смерть заради життя дитини – то звична справа. Голод не створює характер, він його оголює до кісток. Людина відрізняється від звіра тим, що вмирає за своїх дітей, а не з'їдає їхній хліб. Я лише молюсь, щоб подібне не повторилося.

Зятя перетворився на істоту, що втратила людську подобу в гонитві за самозбереженням. Первісний тваринний егоїзм переміг в зяті людину. Зять — як дика тварина в часи посухи. Під час голоду зять буде ховати їжу від дитини й дружини та таємно їсти. Зять стане ще більшим чужинцем і влаштовуватиме собі бенкети їжі в потаємних норах. Серед диких тварин панує стратегія виживання, спрямована на збереження життя дорослої особини, яка зможе дати потомство в майбутньому. От тільки зять категорично заборонив своїй дружині не тільки народжувати другу дитину, а й думати про братика чи сестричку внуку.

Він буде викрадати калорії у власної дитини, таємно жуючи в темряві коридору, поки його дружина втрачатиме свідомість від виснаження. Він не просто ухилянт від фронту — він ухилянт від самої суті батьківства.

### **60.Сеанс у психотерапевта**

*Тіло доньки згасало,  
а вона рятувала сестрі душу*

У центрі європейського міста-мільйонника кімната була наповнена сутінками. Моя молодша донька лежала на ліжку, майже невагома, наче виткана з туману. Її очі, величезні на виснаженому обличчі, світилися дивним, спокійним вогнем. Вона телефоном говорила зі старшою рідною сестрою, зломленою тиском зятя та канадською безвихіддю, а про себе думала:

*"Я бачу, як ти гаснеш, сестро. Його крики, його скупість, його зневага до наших батьків — це отрута, що повільно вбиває тебе. Я вже йду, мені не страшно. Але ти маєш дихати. Нехай ці папірці, які я збирала по центу, відмовляючи собі в кожному шматку хліба, стануть твоїм ковтком повітря. Я купую тобі право не збожеволіти".*

### **Молодша сестра просить старшу:**

— Я оплатила тобі сеанс. До того лікаря, про якого ми читали. Обіцяй, що підеш.

Моя старша сестра заходиться плачем:

— Лисичко, люба... Ти ж сама нічого не їла тиждень! Тобі треба ліки, вітаміни... Припиняй з цими постами. Я не можу взяти ці гроші, вони пахнуть твоїм голодом! Будь

хитрішою, хоч раз у житті — залиш собі!

**Молодша сестра** тихо посміхається:

— Хитрість — це для таких, як твій ухиянт. А я хочу залишитися простою. Іди до світла, сестро. Вийди з цієї тіні, яку він накинув на наш дім. Це мій міст для тебе. Не дай йому впасти.

У цей момент молодша сестра чує в телефоні голос ухиянта в Канаді. Він знову про щось свариться, нарікаючи на утриманців. Через тисячі кілометрів вона відчуває, як старша сестра здригається від криків чоловіка. А моя старша сестра відчула у слухавці тепло останнього жесту любові найдорожчої людини на світі, який виявився сильнішим за весь холод її чоловіка-дезертира. *Любов вимірюється не тим, що ви маєте, а тим, що ви віддаєте, коли у вас не залишилося нічого.*

Коли Лисички не стало, її старша сестра через відео зв'язок отримала сеанси лікування відомого психотерапевта. Вона почала дихати. Кожне її слово психотерапевта було оплачене життям тієї, що віддала все. Зять продовжує пити свою дорогу каву в ресторанах. Він не розуміє, що в цій його хаті оселилася сила душі святої простачки. *Сестра його дружини була як Лисичка з казки, що віддала своє хутро, аби зігріти іншого в люту холоднечу. Її самопожертва — як чистий струмок у пустелі, де зять-дезертир отруїв усі колодязі.*

Моя молодша донька протягом усього свого життя намагалася бути янголом-охоронцем для старшої довірливої доброї сестри.

У моїй пам'яті назавжди закарбувався образ молодшої доньки — її тіло, витончене до прозорості, що стало жертвним вівтарем. Останнім жестом моєї молодшої доньки перед відходом у небуття була самопожертва: сама голодуючи, вона віддала останні гроші, щоб купити старшій сестрі сеанс у дорогого **психотерапевта**. Вмираючи від виснаження, вона віддала свої останні гроші на сеанс психотерапевта для старшої сестри. Вона купувала їй не просто пораду фахівця, а право дихати, право не збожеволіти в лещатах страху. Це був її посмертний дар, місток, перекинутий через безодню, по якому старша донька мала вийти до світла.

Молодша дитина купує допомогу сестрі, вмираючи з голоду, — це найвищий прояв любові. Останній жест молодшої доньки був не просто вчинком — це була літургія любові. Вона купила сестрі шанс на життя ціною власного згасання. Кришталева жертвність молодшої сестри стала німим докором кам'яному егоїзму зятя.

Старша сестра з гіркою усмішкою називала її Лисичкою, бажаючи бути хитрішою, але дитя так і залишилося святою простачкою, яка віддала все. Ніжні й чутливі сестри дуже страждали від того, що зять у Канаді знущується з їх батьків.

Моя дитина перед смертю казала:

— Тримайся, сестричко, бо якщо ти впадеш, він розтопче і малого, і батьків.

Нині старша донька через безгрошів'я і повну залежність від чоловіка нічого не може вдіяти, а лише плаче та заспокоює нас як може.

## **61. У полоні зятя**

*Можна вибачити ворогові,*

*але як вилікувати того,  
хто зробив ненависть своїм єдиним домом?*

Вечір у канадському домі перетворюється на релігійний ритуал болю. Старша донька з зі своєю мамою стоять на колінах у кутку вітальні й шепочуть слова молитви. Їхні голоси ледь чутні, наче шелест сухого листя. Вони просять Небо повернути їм того зятя, якого вони знали колись — ілюзію, що розчинилася в канадських туманах. Вони в молитовному очікуванні дива, яке не станеться. *Віра в те, що кат стане милосердним — це остання стадія відчаю тих, хто вже не має куди тікати.*

*Я дивлюся на них і бачу не віру, а смертельну втому. Я знаю: зять не зміниться. Його душа — це територія багаторічної мерзлоти, де нічого не росте, крім агресії. Ми тут не вдома. Ми — заручники в бункері 43-річного немовляти, яке будь-якої миті може вимкнути нам кисень.*

З-за стіни чути черговий спалах люті — зять знову програв у грі або просто згадав про податки. Тупіт ніг, гуркіт меблів.

Моя старша донька каже крізь сльози:

— Господи, пом'якши серце його... Нехай він згадає, як любив нас у перший рік...

Я підходжу до неї й кладу руку їй на плече:

— Він не згадає. Тоді він просто грав роль, щоб отримати квиток сюди. Зараз маски зняті. Подивися на себе — ти стаєш прозорою, як твоя сестра перед смертю.

— Тату, я не можу інакше. Якщо я перестану вірити, я просто впаду. Він — батько моєї дитини. Він не може нас кинути тут, у Канаді, без нічого...

— Може. І зробить це, щойно знайде тепліше місце. Ми тут лише тому, що я боюсь: якщо ми підемо, він просто забуде погодувати сина. Він поводить як не людина. Він — наглядач, якому набридла його робота.

Зять вилітає з кімнати, розчервонілий від злості, і йде повз молільників, навіть не сповільнюючи крок та обурюється:

— Знову ваше бурмотіння! Краще б пішли й знайшли, як зекономити на опаленні! Ви мені дорого коштуєте! Коли мені це набридне — опинитеся на вулиці, зрозуміло?

Він грюкає дверима, і в домі знову настає тиша, густіша за смолу. Я дивлюся на онука, який забився під стіл, і на доньку, що продовжувала шепотіти "Амінь". Я розумію: ми залишимося. Будемо терпіти кожен удар, кожен плювок і кожне мовчання. Не тому, що сподіваємося на диво, а тому, що ми — останній кордон між моїм внуком та прірвою, в яку наш наглядач готовий зіштовхнути сім'ю заради власного спокою. Ми в добровільному ув'язненні заради порятунку останніх живих душ.

Це не життя — це вахта в пеклі, де єдина нагорода — ще один день, коли всі залишилися живі.

Ніжність і чутливість моїх доньок перетворилася на їхнє прокляття й зробила їх беззахисними перед грубістю. Менша донька померла, а старша донька, затиснута лещатами безгрошів'я та повної залежності, може лише безсило плакати, дивлячись на знущання з батьків.

Нині донька з матір'ю щовечора продовжують молитися та благати Небеса, щоб у

зятя нарешті закінчився дикий період ненависті й агресії та чоловік став таким, як у перший рік їхнього перебування в Канаді. *Донька з матір'ю моляться так розпачливо, наче намагаються розтопити диханням тисячолітній льодовик.* Але я знаю правду: ми не вдома, ми в полоні у божевільного наглядача з багаторічною мерзлотою душі.

Єдина причина, чому я і дружина не йдемо геть — це крижаний **страх втратити й другу доньку**, яка вже йде тим самим шляхом виснаження до могили. Я і моя дружина терпимо приниження заради онука. Ми як живий щит любові, бо дуже любимо внука, якого теж боїмося залишати з його батьком, який ніяк не подорослішає у свої 43 роки й під час чергового помутніння розуму може кинути сім'ю в чужій країні. Над нами тінь дезертирства зятя з його постійною готовністю кинути сім'ю напризволяще в чужій країні. *Зять як величезна дитина з сірниками в пороховому погребі.*

## **62. Як позбавитися тестя з тещею?**

*Хто виганяє батьків з дому,  
той будує власний дім на піску, що пливе*

Зять сидить у темній кімнаті, підсвічений лише екраном телефону. Він гарячково перебирає контакти. Його страх перетворився на агресію: він ненавидів мене за мовчазний докір, ненавидів мою дружину за її турботу про нього. Ми своєю присутністю нагадуємо йому про те, яким нікчемою він став. Зять досягає дна. Він вирішує, що причина всіх його бід – я і моя дружина. Він дзвонить усім, шукаючи санкції на свою чергову дурість і просить допомоги у депортації батьків дружини з дому.

Знайомі в слухавці спочатку дивуються його нав'язливій ідеї позбутися двох безплатних слуг. Знайомі натякають зятю на совість, нагадують про свої безсонні ночі з дітьми, які в домі зятя дідусь і бабуся взяли на себе.

Після такого прохання зятя дехто зі знайомих розуміє, що має справу з ненормальним і тільки розводять руками та припиняє з ним спілкуватися телефоном. Вони припиняють розмову, наче чують голос мерця. Для них зять перестає бути людиною. Знайомі відвертаються від нього, вважаючи божевільним.

Більшість знайомих вважає великою удачею, коли вдома не треба готувати їжу і няньчити дитину. Особливо дивуються жінки, бо пам'ятають про те скільки часу й сил забирає дитина, про необхідність щодня відводити й забирати дитину з дитсадка.

Дружина Кума зятя, який порекомендував зятя на роботу в найкращу будівельну компанію Канади, з жахом згадує роки, коли їй самій доводилося після народження дочки самій доглядати за дитиною, бо чоловік по 12 годин проводить на роботі, щоб мати гроші на виплату іпотеки:

— То були прекрасні роки. Тільки відтоді у мене почало смикатися око і нерви розхитані.

Зять запевняє, що дружина не буде працювати, а він сам забезпечить сім'ю. Та йому вже ніхто не вірить.

Лише такі самі ненормальні, як зять, та ще ті, хто вважає зятя ідіотом і клоуном, повністю підтримують його бажання викинути батьків дружини на вулицю.

Особливо сподобалася пропозиція вигнати батьків на вулицю найкращому другу дитинства зятю, з яким він виріс в одному дворі в Києві. Нарешті зять додзвонився до своєї людини й заходить у неї повну підтримку! Колишній наркоман і злочинець порадив зятю зняти для мене і моєї дружини дешеву кімнату десь у підвалі й пообіцяти нам платити за оренду, а потім кинути нас напризволяще. *Порада злочинця — це отрута, яку п'ють лише безнадійні.*

### **Голос друга хрипкий і підлий:**

— Слухай сюди, малий. Тобі треба бути жорстким. Чого ти їх терпиш? Знайди їм якусь діру в Міссісазі. Підвал з грибком і однією лампочкою. Скажи, що це тимчасово, що ти за все платиш. Пообіцяй золоті гори. А через місяць — просто забудь номер їхнього телефону. Нехай самі вигрібають. Вони ж патріоти? От нехай і виживають на підніжному корму. Будь крутим, як ми в дитинстві.

— А якщо вони в поліцію? Чи дружина...

— Та хто вони такі в Канаді? Тіні. А ти — господар. Вижени їх у далекий підвал, нехай там свою Україну згадують. Ти ж втік, щоб жити для себе, так? То живи!

Нині в угодах про оренду будинку крім зятя і моєї доньки вказані ще і я з дружиною. Коли зять винайме нам окрему кімнату, то нам доведеться переписати договір і не вказувати свої прізвища. Коли через місяць зять не дасть грошей на наступну оплату оренди знятої для нас кімнати, то ми не зможемо повернутися, щоб жити разом з внуком і дочкою. А коли й спробуємо повернутися, то він викличе поліцію, бо ми проживатимемо у його помешканні незаконно.

### **Зятю подобається ця ідея:**

*"Так. Це воно. Підвал. Темний, холодний, десь на околиці міста. Я зніму його на місяць, закину туди їхні валізи — і все. Свобода. Ніхто не буде дивитися на мене за сніданком так, ніби я вбивця. Ніхто не буде питати про фронт. Я просто замурую свій сором у тому підвалі разом з ними. Я заплачу ціну... Не за стоянку, не за бензин. Я заплачу ціну за своє право бути ніким".*

*Зять заходить на кухню, де я лагоджу зламаний стілець і з*

### **зухвалою посмішкою каже:**

— Я знайшов вам краще місце. Ви ж хочете жити самостійно. Я зняв вам житло. Завтра переїжджаєте. Я все оплатив... На перший час.

### **Я повільно встаю й відкладаю інструмент:**

— Ти не житло нам зняв, синку. Ти собі вирок підписав. Ти хочеш нас у підвал кинути, щоб не бачити власного віддзеркалення в наших очах. Ти думаєш, що якщо вимкнеш світло в нашій кімнаті, то твій страх зникне? Ні. Ти залишишся один у великій Канаді, і тоді навіть евакуатор не зможе витягнути тебе з тієї ями, яку ти вири в своїй душі.

Зять відвертається до вікна. Його машина все ще стоїть на чужому місці. Але тепер він боїться не евакуатора. Він боїться тієї тиші, що настане, коли він нарешті залишиться вільним у своїй порожнечі, якщо остаточно вимкне світло своєї совісті...

Зять і досі радиться зі своїми знайомими в Канаді й в Україні та просить допомогти

йому позбавитися тещі й тестя.

### **63. Гак під ребро**

Того дня ранок був сірий, як бетон підвалу, куди зять мріяв запроторити мене і мою дружину. Повітря в Міссіссазі застигло. І раптом тишу розрізає металевий скрегіт — звук гідравліки, що розриває наш слух. Зять кидається до вікна. Його авто вже висить у повітрі, безпорадно задерши колеса, наче розіп'ята жертва. Евакуатор підчепив авто зятя, як **стерв'ятник підіймає дохлого щура**, що застряг на чужому полі.

#### **Зять у розпачі:**

*"Ні... Тільки не зараз. Не на їхніх очах! Це ж моє все. Мій щит, моя крутість. 300 доларів... Ні, це тисячі принижень. Я ставлю машину на чуже, бо вважав себе особливим, бо я врятувався від смерті в Україні. А тепер цей сталевий гак витягує мене на світло, як черв'яка. Я голий. У мене немає дому, немає честі, а тепер немає навіть цих чотирьох коліс, у яких я ховався від світу. Я тікав від танків, щоб здатися евакуатору?"*

#### **Зять б'є кулаком по склу і голос зривається на вереск:**

— Зупиніть їх! Це моя машина! Вони не мають права! Я заплачу! Я все заплачу!

#### **Я тихо, з нищівним спокоєм кажу:**

— Пізно, синку. Платити треба було раніше. І не грошима, а людяністю. Дивись уважно — це те, що ти зробив зі своїм життям. Ти викрав його у долі, як те місце на стоянці, і тепер доля прийшла по своє.

#### **Зять повертається й обличчя у нього перекошене:**

— Це через вас! Ви наврочили! Ви притягли сюди свою війну, свої правила! Я хочу просто жити!

— Ти не живеш. Ти ховаєшся. Ти думаєш, що Канада — це велика схованка, де можна безкарно плювати на закон і на рідних. Але бачиш той гак? Він не просто машину забирає. Він висмикує твій фальшивий фундамент.

Евакуатор рушає. Переможно звучить гуркіт дизеля. Жовті маячки евакуатора відбиваються в очах зятя, наче вогні пожежі, в якій згорало все його майбутнє. На асфальті залишилися лише подряпини від металу та чорна пляма оливи — наче слід від сльози великої, байдужої машини.

Зять дивиться на порожнє місце на стоянці, наче на **свіжу могилу свого авторитету**. Його серце калатає, як **несправний двигун**, що захлинається від власного бруду.

### **64. Смерть сестри дружини як свято**

*Є люди, чия радість*

*живиться чужою смертю,*

*як цвіль живиться розпадом*

Апогеєм цього сатанинського балу став день після смерті моєї молодшої дочки. Дещо дивна й незрозуміла смерть 36-річної доньки для всієї родини стала кінцем світу, а для зятя перетворилася на особисте свято. Поки дім захлинався від німого крику, ми з дружиною чорніла від горя, а зять випромінював дику, неприродну щасливу енергію.

Це був його тріумф — день, коли він остаточно скинув лахміття людської подоби. Поки ми задихалися від горя, зять, сяючи від щастя, пішов святкувати смерть своячки. Він не просто пішов з дому — він полетів святкувати. Він святкував так, ніби виграв головний приз у житті, і цим призом була смерть жінки, яка заважала йому своєю чистотою.

43-річне немовля з очима вбивці організувало сатанинський бал з огидними веселощами. Дорогий ресторан, пара канадської лазні, гучний сміх і жарти з розвагами в колі випадковими знайомими – зла дитина смакувала смерть родички, як вишукану страву. Він святкував свободу від совісті, поки інші вчилися дихати в порожнечі.

Перед тим як іти на чергову гулянку з приводу смерті родички, він не став шукати слів співчуття. Навпаки, він підійшов до тещі, чиє обличчя перетворилося на маску відчаю, і вимовив слова, що пахли сіркою з пекла. Він кинув їй у вічі свою правду: смерть сестри дружини його лише потішила. Це був фінальний акорд його тріумфу над сім'єю, яку він зневажав. Він стояв перед тещею з блискучими очима, наче випущений з пекла демон, і зухвало казав бадьорим голосом вбитій горем матері:

**— А мене її смерть не схвилювала!**

Мовляв, так їй і треба!

Отакі слова зять кинув в обличчя тещі, яка колись сама вмовила слухняну простакувату недосвідчену старшу доньку вийти заміж за ненормального, бо він брехав, що у нього є квартири і гроші. Для матері ці слова стали подвійним вбивством. Чи пожалкувала вона, що колись, засліплена його брехнею про статки та нерухомість, вмовила доньку пов'язати життя з цим начебто успішним бізнесменом?

Отака ціна материнської помилки і нашої фатальної наївності. Ми хотіли купити старшій доньці щастя, а купили їй мучителя за ціною його власної брехні. Нині він при нас плює на свіжу труну нашої дитини.

Моя дружина розуміє, що хоче сказати зять:

— Послухайте мене уважно. А мене її смерть взагалі не схвилювала! Зрозуміли? Навіть навпаки — так їй і треба. Вона була слабкою, вічно зі своїми правильністю та святістю. Тільки заважала. Тепер мені легше дихати.

Він вийшов із кухні, насвистуючи якийсь легковажний мотив. Мати залишилася в темряві, розчавлена усвідомленням того, що її благословення стало смертним вироком для власної дитини. За вікном канадська ніч була спокійною і байдужою, але в цьому домі тепер назавжди оселився дух сатанинського балу, де головну роль грав чоловік-дитя, який навчився вилучати радість із чужої загибелі.

Зять не може всидіти на місці від радості й думає:

*"Яка насолода бачити їхнє безсилля! Тепер вони знають, хто я насправді. Більше ніяких масок, ніяких ввічливих зятів. Ця смерть розв'язала мені руки. Я вільний від її вічних докорів, від її тихого світла, яке кололо мені очі. Я пропив і проїв сьогодні її пам'ять у найкращому місці міста, і мені не соромно. Нехай стара плаче — це її кара за те, що хотіла багатого зятя. Вона хотіла квартир? Нехай отримує порожнечу. Я — господар цього хаосу, і мені подобається цей смак свободи, змішаний із запахом лазні та коньяку".*

Моя дружина вже починає розмовляти сама з собою ледь чутним голосом:

— Як він міг... Сьогодні ж... Вона ж була частиною нашої сім'ї...

Моя дружина почорніла ще більше і думає:

*"Боже, що я накоїла... Я сама вклала її руки в ці кігті. Я вірила його солодким промовам про квартири в Києві, про золоті гори. Я думала, що купую їй захист, а привела до її ліжка мучителя. Він брехав про кожен квадратний метр, а я, стара дурна жінка, штовхала свою дитину в це пекло. Тепер він сміється мені в обличчя. І цей ресторанний запах від його піджака — це запах мого власного гріха".*

Це не просто байдужість — це чіткий план злочинця.

Він прагне смерті батьків дружини так само пристрасно, як прагнув смерті моєї молодшої доньки. Злочинець завжди хоче **прибрати свідків** своїх злочинів. Зятю не потрібні свідки його морального падіння, свідки того, як він краде їжу в дитини й життя в себе і рідних людей.

Після смерті своячки зять зрозумів, що **свідки можуть вмирати**. Він почав приміряти до себе роль Могильника Родинного Цвинтаря. Зять миттєво спеціально підняв градус ненависті в сім'ї до найвищої точки, щоб тесть і теща померли у час, який найважчий у їхньому житті. Я і дружина тримаємося з останніх сил на цьому світі заради останньої дочки й внука, а зять щодня влаштовує нам сеанси ненависті, щоб зіштовхнути нас з цього світу.

Він хоче залишитися **один** серед руїн наших життів, щоб ніхто не міг нагадати йому, ким він є насправді. Я бачу цей вискал і розумію: ми живемо в одному домі з убивцею душ, який терпляче чекає, поки останній свідок його ницості закриє очі назавжди.

### **65. Кат обіцяє усиновити сиріт**

*Його щедрість — це отруйна хмара,  
що приховує порожні кишені його совісті*

Зять не висловив співчуття мені з приводу смерті доньки. Для зятя смерть родички стала лише приводом показати свою ненависть до батьків дружини та бажанням, щоб вони теж якомога швидше померли, як їх молодша донька.

Смерть не викликала в зятя навіть тіні співчуття.

Навпаки, вона стала для нього тріумфом ненависті, сигналом до атаки на розбиті серця тестя й тещі.

Нині зять заробляє грошей найбільше від усіх наших родичів. Після похорону моя мама і рідна сестра, а також родичі моєї дружини **передали в Росію гроші** сиротам. Рідня з останніх сил збирала кошти для дітей покійної. Зять не передав сиротам жодного долара.

Моя старша донька проводить додаткові заняття з сиротами з англійської мови. Зять обурюється і лається. Він вимагає, щоб дружина має всю увагу приділяти йому і сину.

Замість допомоги зять обрав **цинічний спектакль**. Зять розніс звістку про своє неймовірне благородство: він нібито збирається усиновити сиріт. Він грав цю роль із

натхненням оскароносного актора, знаючи, що за законом це неможливо — діти мають живого батька в іншій країні. Зять не пояснює, що згідно з законом не можна усиновлювати громадян іншої країни, у яких є батько. Зять вихваляється, як павич на цвинтарі. Йому захотілося аплодисментів.

На вечірці в канадських знайомих зять опинився в центрі уваги. Він тримає келих дорогого вина і його голос сповнений драматизму:

— Це мій обов'язок. Хто, як не я? Ці діти залишилися без матері... Я вже почав процес усиновлення. Це коштуватиме тисячі доларів, але я готовий на все, щоб забрати їх сюди, у Канаду. Знайома зятя зі сльозами на очах каже:

— Ви свята людина! У наш час такий героїзм — рідкість. Ви справжній приклад українського чоловіка!

Зять скромно опускає очі:

— Я просто роблю те, що велить серце. Гроші — це пил, головне — врятувати душі.

А про себе зять думає:

*"Які ж вони всі наївні. Один вдалий пост у соцмережах, пара вчасних зітхань — і я вже герой. Навіщо давати гроші сиротам? Хай їм Бог помагає. Гроші мають служити мені. Я куплю собі новий годинник — годинник рятівника. Я буду обіцяти це усиновлення роками. Поки документи готуються, я буду зіркою кожного заходу. А діти... діти далеко. Вони — лише зручний привід для мого величного спектаклю. Я — геній маркетингу на крові, і мені за це аплодують".*

Зять йшов вулицею, насолоджуючись променями вечірнього сонця і своєю святістю. У його телефоні висіло три повідомлення від дружини з проханням про допомогу сиротам, які він позначив як спам. Зять найбагатший, бо не допомагає нікому. Він сподівається, що його канадські знайомі та й усе містечку, а може з часом і вся Канада знатиме його як шляхетного мецената.

Головне йому рідше бачити мене, бо він розуміє, що я дивлюся на нього з таким жахом, ніби переді мною не чоловік, а порожня оболонка, набита вкраденими мріями сиріт.

Він торгує повітрям, купуючи на нього повагу канадського суспільства. Друзі та приятелі зятя хвалять його за бажання всиновити дітей і кажуть, що зять дуже благородний. Поки друзі плескають його по плечу, називаючи людиною з великим серцем, він подумки рахує, скільки ще хвостощів зможе витиснути з цієї трагедії.

Його благородство — як дешева позолота на гнилому дереві. Зять використовує чужу трагедію для піару. Він будує свій капітал благородства на чужих сльозах. Його приятелі з ринку фальшивого співчуття — такі ж порожні й обмежені люди — аплодують цій шляхетності, не розуміючи, що це лише брудна брехня людини, яка навіть власну дитину не здатна пригостити цукеркою.

У розпачі я звертаюся до священника з єдиним питанням:

**— Навіщо Бог послав мені це чудовисько?**

Відповідь звучить як суворий вирок:

**— Бог дає нам тих, хто нам потрібен, щоб ми стали тим, ким маємо стати.**

Зять — не просто кара, це жорстоке дзеркало і вчитель, що гартує дух батька в самому пеклі побутового садизму. Це випробування для мене, як для батька й діда.

## **66.Хабар за втечу з України**

*Ми купили йому життя, не знаючи,  
що за ці гроші він хоче купити нам смерть*

Тепер наш канадський дім наповнився гіркими докорами.

Повітря вдома стало густим і гірким, як полин. Кожне слово тепер має ціну — 7 тисяч доларів. Саме стільки коштував квиток зятя через кордон. Я **картаю** доньку за ті 7 тисяч доларів, які зять у неї випросив. Я дивлюся на старшу доньку, і в моєму погляді — не жаль, а розпечене залізо докору. Ці гроші, зібрані з надією на порятунок сім'ї за кордоном, стали платою за звільнення монстра.

Ймовірно ті 7 тисяч і стали ціною свободи зятя — хабарем за втечу з України. Отака навесні 2022 року була ринкова вартість дезертирства. Хабар, який дав зять, пахне порохом і зрадою. Гроші доньки купили йому не життя, а право бути нікчемою за океаном. Це цвяхи в труну нашої гідності. Тепер ми всі пожинаємо запізніле каяття та страшне прозріння. Хабар за свободу зятя став платою за наше довічне ув'язнення.

Я щоночі прокручую один і той самий сценарій: що, якби ці гроші не потрапили до рук прикордонних махінаторів? Якби зять, як тисячі інших, опинився в окопах під Бахмутом чи Куп'янськом? Можливо, там, під градом справжнього металу, вся ця дріб'язкова гниль, вся ця ресторанна пиха та патологічна жадібність випалилися б дотла. Можливо, страх смерті навчив би його цінувати життя близьких. Але ні — ми власноруч пересадили цю пухлину в родючий канадський ґрунт, де вона розрослася, поглинаючи їх живцем.

Я з болем усвідомлює: аби зять не купив собі шлях через кордон, а опинився на фронті, війна могла б випалити з нього цю дріб'язкову гниль. Я сприймаю фронт як втрачений шанс на людяність зятя. Аби зять опинився на фронті, то, можливо, його б там перетворили **на людину** і чоловіка могли почати хвилювати смерті людей, яких він знає. Там, під обстрілами, він міг би навчитися цінувати людське життя і поважати чужу втрату. Зять би з більшою повагою ставився до втрати людьми своїх рідних. Аби зять пішов воювати, то не було б такого страшного **розчарування** батьків у чоловікові своєї доньки. А в Канаді, під захистом мітли та кредитів, він залишився боягузом, який воює лише зі старими та дітьми. Війна вбиває тіло, але тил іноді дожирає душу.

Для нас, батьків, це найстрашніше розчарування: донька власними грошима оплатили присутність у своєму домі ката для нас, для себе та свого сина. Кохання доньки стало мимовільним спонсором її ж пекла. Продана честь, куплене пекло. Така ціна квитка в один кінець.

Дочка профінансувала нещастя.

Але чи зміг би вогонь війни очистити те, що остаточно згнило за океаном?

Кухня, залита холодним місячним світлом. Я і донька сидимо навпроти один одного.

У мене голос низький, сповнений болю:

— 7 тисяч, доню. Ти віддала 7 тисяч, щоб він зараз стояв тут і плював нам в обличчя. Ти купила йому право бути боягузом. Донька закриває обличчя руками:

— Я хотіла, щоб він був живий! Я боялася... я не знала, що він принесе війну сюди, у наш дім.

— Ми приїхали в Канаду не до чоловіка. Ми в гостях у дезертира власної совісті. Там, на фронті, він міг би стати людиною... або хоча б чесною мішенню. А тут він — повільна отрута для нас усіх.

Зять проходить повз нас і чує уривок розмови. Він зупиняється, на обличчі — переможна посмішка.

— О, знову рахуєте мої гроші? Точніше — ваші гроші, які стали моєю свободою. Ви такі наївні. Ви хочете, щоб я гнив у землі за чийсь амбіції? Я розумніший. Я купив собі майбутнє. А те, що ви тепер через це страждаєте — це лише ваша нездатність прийняти реальність. Світ належить тим, хто вміє платити.

Зять не каже всього, що думає:

*"Вони гризуть себе за ці 7 тисяч. Думають, що фронт зробив би з мене героя? Які ж вони дурні. Фронт би мене просто знищив, а я хочу жити. Ці гроші — найкраща інвестиція в моєму житті. Я викупив себе у смерті, і тепер я нікому нічого не винен. Нехай старий марить очищенням вогнем. Мій вогонь — це дорогі ресторани й сонце Канади. Я перехитрив війну, перехитрив закон і перехитрив їх усіх. 7 тисяч за життя магната на смітнику — це майже безплатно".*

Я мовчки встаю і виходжу на вулицю. Я дивлюся на мирні канадські зірки й відчуваю лише холод. Я усвідомлюю страшну істину: хабар, який дав зять, щоб врятувати своє тіло, остаточно вбив його душу. 7 тисяч доларів стали стіною, через яку вже ніколи не пробереться жодне людське почуття. Гроші, видурені у дружини, врятували його від куль, щоб він став нашим персональним катом, нагадуючи кожною своєю посмішкою про ціну слабкості родичів.

### **67.Купили kota в мішку**

*Мати, що рятує власного сина*

*ціною чужого життя,*

*будує йому трон на кістках невинних*

Ми з дружиною не маємо ніяких претензій до мами й бабусі зятя. Хіба можна їх винити за те, що вони скористалися подарунком долі й примусили свого непутящу дурнувату дитину створити сім'ю? Будь-яка мати вважає свого сина найкращим на світі й хоче, щоб він був щасливим. Яка мати зізнається чужим людям, що її син обов'язково зіпсує життя власній дружині й сину? У кого повернеться язик засуджувати матір за це? Як я можу винити матір зятя? Вона просто рятувала своє невдале дитя, підсовуючи його під крило нашої чистої дочки. Вона збудувала йому рай із нашого сьогоденішнього пекла.

*У своїх проблемах винні ми самі.*

*Ми були для них просто вигідним ресурсом. Провінційні дурні, що повірили в блакитну кров. Вони малювали нам дворянські корені... А ми дивилися на зятя й*

бачили принца, хоча перед нами сиділа пуста лялька.

Я згадую перше знайомство з родиною нащадків дворян у привітній затишній вітальні квартири свахи в Києві. Ці зустрічі потім стали частими й дуже приємними. Для мене це один з кращих передвоєнних спогадів про Київ. Вишукані манери, обіцянки та золотий пил, який засліпив нам очі. Поступово вибудовувалася легенда про багатство. Найприємніші моменти в житті – це ще й коли вас обманюють по-крупному.

Зять розповідає про свого діда, який за часів Радянського Союзу керував усією нафтою і газом в Україні. Дід не знав куди дівати гроші й мав кишені, набиті пачками грошових купюр. Ми з дружиною розуміємо, що зять успадкував не лише прізвище, а й ділову хватку предків. П'ять об'єктів нерухомості — це лише початок. Наша донька буде жити як королева. Мистецтво плести тенета починається з найтепліших слів.

Моя дружина тоді зачаровано казала:

— Ми так раді за них. Головне, щоб моя донька була в надійних руках.

Зять каже з покровительським тоном:

— Не варто про гроші. Гроші для вченого — лише інструмент. Мої київські офіси працюють автономно, я присвячую себе стратегічному плануванню.

Нині, коли зять приходить з будівництва в брудному одязі й кидає засмальцьовані рукавиці на стіл, мені іноді кортить у нього запитати про примарне багатство, що існувало лише в словах:

— Де твої міфічні мільйони, вчений?

Який контраст між дворянською кров'ю та реальною поведінкою великого бізнесмена!

Та тоді зять, певне, зірветься на нервовий сміх і скаже:

— Ви купилися на таксі та офіс? Які ж ви простаки. Я давав вам те, що ви хотіли бачити — казку. Я грав дворянина, бо ви мріяли про аристократа. А тепер дивіться на мене: я збираю сміття, і це — найчесніша річ, яку я робив у житті.

А про себе зять подумає:

*"Це було так легко. Люди вірять не в те, що бачать, а в те, про що мріють. Я малював їм квартири, і вони бачили в мені бога. Кожна поїздка на таксі в борг була моєю інвестицією в їхню покору. Я ненавидів цей офіс, ці порожні теки на столі, але я обожнював вираз їхніх облич, коли я говорив про мільйонні контракти. Ми з мамою — митці, ми створили світ із порожнечі. І якщо зараз цей світ завалився їм на голови — що ж, нехай звикають до справжнього запаху бетону. Я більше не хочу грати у дворянина. Тепер я буду грати в господаря їхнього розпачу".*

Я дивлюся на зятя і бачу вже не ворога, а дрібного шахрая, чия велич розчинилася в канадському повітрі. Вся ця дворянська історія була лише гачком, на який ми добровільно нанизали долю своєї дитини. Батьківська сліпа любов стала інструментом зради, а фальшивий аристократизм — приманкою для щирих сердець. *Найстрашніша пастка — та, яку сплели люблячі руки для щастя власної дитини.*

Та у моїй пам'яті знову і знову спливають картини минулого – Київ, далека мирна весна, затишна столична вітальня з аристократичною родиною зятя. Вечеря обіцянок.

Пахне дорогими парфумами та витонченою брехнею. Мати зятя та його бабуся, дві статні жінки з ідеальними зачісками, розкладали перед ними карту майбутнього, наче пасьянс, де кожна карта була джокером.

**Бабуся зятя** ніжно торкається руки моєї старшої доньки:

— Ви з моїм хлопчиком — ідеальна пара. Наш рід завжди цінував вірність. У Києві на вас чекають апартаменти, а в Канаді... Він там налагодить такі зв'язки, що ви й не уявляєте. Мільйони — це лише питання часу для людини такого польоту.

Я, аж, соваюся від задоволення, що так гарно пристроїв свою дитину і вставляю і свої 5 копійок у їхню розмову:

— Ми лише хочемо, щоб донька була щасливою. Нам не треба палат, аби людина була надійна...

Бабуся зятя, яку я дуже поважаю, говорить з легким презирством у голосі:

— Надійність — це наше друге ім'я. Ми ж дворяни, у нас честь у крові. Хлопчик — це локомотив. Він вас вивезе до світла.

Нині **Локомотив**, який мав вивезти мою доньку до зірок, проходить повз мене на кухні, витираючи жирні пальці об свої штани. Від дворянина не залишилося й сліду — лише бородатий чоловік у засмальцьованій футболці. Фальшивий статус дворянської підробки приховував порожнечу.

— А де той аристократизм, про який співала твоя бабуся?

Зять регоче, кидаючи порожню банку на стіл:

— Це були плани, старий! Вони хотіли, щоб я оженився, от і наплели вам казок. Ви ж самі хотіли вірити! Хто винен, що ви такі наївні? Я тепер у Канаді, я вільний від їхніх казок і від ваших сподівань.

Я дивлюся на зятя і бачу лише дешеву підробку та ціну своєї наївності. Дворянська кров виявилася звичайною брудною водою. Ми купилися на золотий пил, який засліпив нам очі й не помітили, як за красивими словами ховається моральний каліка. *Його статус був як позолота на дешевому залізі: у Києві блищало здалеку, але в Канаді швидко облізло під дощами реальності*

Я, справді, не звинувачую і продовжую поважати й відноситися, як і раніше, до його матері й бабусі — вони виконали свій обов'язок та скинули тягар непутящого сина на плечі іншої жінки. Але цей подарунок долі нині в Канаді став для мене і моєї дружини зашморгом. Ми продали спокій своєї дитини за міраж, і тепер щодня розплачуємося за свою віру в чужі казки, перебуваючи в рабстві у людини, яка навіть не збиралася грати роль принца далі порога Палацу одруження.

Бувають хвилини, коли істина гірчить на язичі, як дешева підробка дорогого вина. Ми з дружиною йшли на запах великої долі, а потрапили у павутину, яку з ювелірною точністю плели для нас майбутній зять та його мати й бабуся.

Вони малювали золоті гори: аристократизм дворянського походження, 5 київських квартир, розкішні дачі та міфічні мільйони від бізнесу зятя. Мама зятя і його бабуся плели брехню, як павуки плетуть сітку для мух. Пускання пилу в очі спрацювало. Ми потрапили в золоте павутиння київських міражів. Дворянська кров виявилася зі смаком

підробки. Не все те золото, що блищить; не все те дворянство, що в шовках ходить.

Бажання батьків кращого майбутнього дитини зіткнулося з цинічним розрахунком. Нашу провінційну щирість використали проти нас самих. Ми жили в очікування статусного життя для старшої доньки. Ми не звертали уваги на перші тривожні дзвіночки: невідповідність слів і дій. Ми продали щастя дитини за фальшиві обіцянки.

І кого ми з дружиною маємо винити, крім самих себе?

Чому ми, українці, так легко віримо в казки?

Моя старша донька начебто виходить заміж за вченого, нащадка дворянського роду, з безліччю нерухомості в столиці й мільйонами від заняття бізнесом. Насправді ж за цим фасадом ховалася порожнеча. Статус нареченого був як позолота на консервній банці. *Ми шукали золото в його крові, а знайшли лише дешевий театральний грим.* Нас причарували міражами, а коли туман розвіявся, виявилось, що наша донька стала не господинею маєтків, а заручницею чужих амбіцій та брехні в чужій квартирі свекрухи, де навіть повітря було просякнуте імітацією життя.

Його бізнес теж був лише імітацією, як дитяча гра в магазин. Це була грандіозна вистава з імітацією діяльності: щоранку він викликав таксі на останні гроші, щоб поважно вийти біля офісу, за який часом не було чим платити й він просив гроші на оренду в дружини або матері, щоб і далі пускати пил в очі людям. Він купував ілюзію важливості за ціною хліба для власної сім'ї. Це була імітація життя, де замість фундаменту — пісок, а замість честі — майстерно розіграний фарс. Поки донька та багата свекруха спільно утримували цього балакуна, він насолоджувався власною величчю, якої ніколи не існувало.

Брехня була не просто словами — вона була архітектурним шедевром. Зять та його мати вибудували для нас ціле місто з хмар. Квартири в престижних районах Києва, дачі, що потопають у зелені, і головний діамант — легенда про дворянське коріння та ледь не науковий ступінь нареченого. Ми вірили, що наша дочка входить у дім вченого, аристократа, чия велич підкріплена мільйонними капіталами. Ми відчували гордість, не знаючи, що це гордість в'язня, який милується блиском своїх кайданів.

Груба маніпуляція спрацювала через нашу наївність. **Коли я комусь розповідаю про невдале заміжжя старшої доньки й те, що шлюб з розрахунку не справдився, то іноді чую крізь сміх слухачів:**

— Обдурили дурня на чотири кулаки.

— Пика масна, а в кишені воша на аркані.

Нині я лаю себе, що був сліпим і не відчув неминучої катастрофи у відносинах старшої доньки з чоловіком. Нині я бачу перед собою не бізнесмена і вченого, а **Стецька** — недолугого хвалька з класичної комедії українського письменника Григорія Квітки-Основ'яненка "**Сватання на Гончарівці**". Але цей Стецько виявився небезпечним. Свекруха просто скинула свого нікчемного та безвідповідального сина — паразита на руки закоханих довірливій невістці.

Моя молодша донька та її подружки бачили зятя наскрізь — для них він був кретином і мерзотником з брудним минулим, про яке вголос розповідали знайомі. Чоловік

племінниці моєї дружини добре знав зятя по його походеньках до весілля і по секрету розповідав з яким дурнем зв'язалася їхня родичка. Моя старша донька до цього ні з ким з хлопців не зустрічалася і наділила першого, хто до неї причепився, всіма рисами казкового Принца на білому коні. Але ніхто не наважився розбити її крихке щастя, не захотів руйнувати її ілюзію про Принца на білому коні. Зять відчував цю зневагу з боку родичів нареченої та її оточення; він знав, що вони бачать його ницість, і саме тому його ненависть до них росла з кожним днем. Тепер, у Канаді, він просто перестав прикидатися Принцом і зняв маску порядності, яку носив у Києві. Зять перетворив життя своєї рятівниці на нескінченне обслуговування своєї безмежної дурості.

## **68.Людина-катастрофа**

*Чужа людина розгледіла*

*гниль зятя за одну ніч,*

*а ми витратили на це 12 років*

Істина завжди виходить назовні через випадкових свідків. Коли чоловік молодшої доньки, досвідчений москвич із гострим поглядом прагматика, провів ще перед російсько-українською війною лише одну ніч під київським дахом зятя, вирок був винесений миттєво. Москвич розбирається в людях і відразу розкусив зятя, як гнилий горіх. Йому не знадобилося 12 років, щоб зрозуміти: перед ним не вчений і не дворянин, а велика дитина з патологічною жадобою до брехні та підлітковим бажанням здаватися тим, ким він ніколи не стане.

Того далекого вечора в Києві чоловік моєї молодшої доньки вийшов на балкон після вечері із зятем і пошепки звернувся до своєї дружини:

— Слухай, твоя сестра... вона розуміє, з ким живе? Цей... Він же порожній. Ці розповіді про бізнес, цей тон великого комбінатора... Це ж чисте божевілля підлітка, який перечитав дешевих романів.

— Ти так думаєш? Але мої батьки вірять, що він велика людина...

— Цей хлопець не здатний втримати навіть ложку в руках, не розбивши тарілку. Мені шкода твою сестру. Вона зв'язала себе з людиною, яка висмокче з неї життя і навіть не помітить цього.

Відтоді чоловік моєї молодшої доньки мовчав про свояка, як мовчать про невиліковну хворобу — зі співчуттям до тих, хто приречений жити поруч із цим ходячим непорозумінням. Москвич ні разу більше в житті не запитав про свояка і лише співчував сестрі дружини за найбільшу помилку в житті, коли вона вирішила пов'язати своє життя з ненормальним. Зять зрозумів, що свояк розбирається в таких, як він. Зять почав при кожній згадці про нього казати, що хоче його побити. Та ми нічого не хотіли знати й не зрозуміли та вчасно не витягли доньку з болота...

Коли зять не давав дозволу на повернення дружини з Канади в Україну, то насправді він уже 2 роки мріяв як **залишиться одному** у Канаді й насолоджуватиметься життям. Зять просто тягнув час та підіймав градус напруги в сім'ї, відчуваючи себе царем і повелителем морським, від якого залежить майбутнє його сина з дружиною та її батьків.

Тоді у ситуацію втрутилася мама чоловіка старшої доньки. Дружина **хотіла віддати чоловіка його матері**. Та матуся не розгубилася і не дала невістці кинути чоловіка. Звісно, з такими родичами порядні люди завжди програють. Єдиний спосіб виграти – втікати від них. Та без згоди зятя це виявилось неможливим.

Бути матір'ю монстра — значить щодня вибудовувати стіну між ним і своїм світом. Матуся зрозуміла скільки проблем для неї може створити її нерозумний син у Канаді. Він може приїхати до неї у Великобританію, де вона перебуває як українська біженка разом з 90-літньою матір'ю і молодшим сином. Як українські біженці жінки отримали у Великобританії безплатне соціальне житло і зять може безплатно у них жити та скандалити. Зять у Великобританії швидко **знищить її репутацію** своїм базіканням та дикою поведінкою.

Мама все життя працювала на непоганих посадах у великих міжнародних компаніях у Києві, але завжди відмовляла сину в проханні влаштувати його роботу до іноземців. Найстрашніший суддя завжди поруч. Рідна мати, яка все життя оберталася у високих колах іноземних корпорацій, винесла сину остаточний вердикт — професійну непридатність. Вона бачила його наскрізь. Вона знала: варто лише на один день впустити його у свій стерильний світ бізнесу, і він зруйнує все — її репутацію, її кар'єру, її спокій. Мама розуміла, що син щось обов'язково зробить або ляпне щось таке, за що їх обох звільнять з роботи. Зять буде як граната без чеки у світі серйозних справ. Навіть рідна мати знала: шок від його тупого базікання і підліткових хвастоців може спалити її кар'єру, а то і власне життя. Мати ховала його від роботодавців, як ховають небезпечну хворобу. Вона відмовляла йому в протекції не з жорстокості, а з тваринного страху самозбереження. Вона любила його як сина, але боялася як соціальної інфекції, здатної спопелити будь-яку справу, якої торкалися його руки.

Зять кілька разів намагався штурмом зламати спротив матері й добитися від неї рекомендації на роботу в елітні компанії.

Зять стоїть перед робочим столом матері в іноземній компанії й зухвало вимагає:

— Мамо, ти ж працюєш з багатими іноземцями! Влаштуй мене до них аналітиком!  
Я ж твій син, я маю титул, я маю мізки!

Мати дивиться в документи й холодним тоном відповідає:

— Ні.

— Чому?! Ти допомагаєш чужим людям, а мені — ні!

Мати підіймає на нього втомлені очі:

— Бо я хочу допрацювати до пенсії з чистим ім'ям. Ти не аналітик, ти — хаос. Через три місяці ти влаштуєш там скандал, образиш керівництво або вкрадеш скріпку заради принципу. Я не пущу тебе до іноземців. Грай у свого бізнесмена вдома, але не на моїй роботі.

Зять виходить з шикарної будівлі й думає:

*"Вони всі зговорилися. Цей москвич... дивився на мене так, ніби я бруд під нігтями. Хто він такий, щоб судити мене? А мати... Вона — головна зрадниця. Вона бачить у мені не генія, а небезпеку. Вона соромиться мене! Вона хоче, щоб я був*

тихим паразитом на її квартирах, аби тільки я не зганьбив її перед білими комірцями. Ну що ж, нехай. Якщо вони не дають мені будувати імперії, я буду будувати пекло. Якщо я не можу бути успішним у їхньому світі, я буду великим у їхньому розпачі. Я відіграюся на бабусі. Це ідеальне створіння, щоб показати матері, кого вона насправді виростила".

Нині я сиджу в канадському кріслі, згадуючи ту розмову з москвичем про зятя і холодну відмову свекрухи сину. Моя старша донька не просто дружина. Її живцем поховано в ілюзії про зятя, яку відмовилися підтримувати навіть ті, хто його породив.

Зять знову зачинився в кімнаті, і я розумію: за тими дверима сидить не дворянин, а людина, від якої відвернулися навіть найближчі люди, залишивши її як тягар на плечах нашої старої, втомленої родини.

### **69.Мама зятя: Угода про життя**

*Другий шанс — це завжди втеча  
від першого провалу,  
який щодня дивиться тобі в очі*

Мати зятя сидить у своєму бездоганному офісі в Києві. Вона — втілення успіху: холодна, комунікабельна, залізною рукою тримає бізнес. Але вдома, за зачиненими дверима, на неї чекає нагадування про найбільшу поразку в житті — старший син. Зять — точна копія свого батька: конфліктний, жорстокий, тупий у своїй озлобленості.

### **Мати каже собі:**

*"Я дивлюся на сина й бачу того чоловіка, який пив мою кров роками. Гени не брешуть. Вони проросли в ньому отруйним бур'яном. Я витратила роки, щоб зробити з нього людину, а отримала копію тирана. Більше я такої помилки не припускаюся. Наступна дитина буде проектом. Проектом-реваншем. Жодних почуттів, жодних випадкових шлюбів. Тільки чисте мистецтво в крові та повний контроль".*

Бабуся зятя все життя мріяла виростити з онука великого музиканта. Вона намагалася вимити з крові роду тінь тирана, замінивши її музикою. Інтелігентній бабусі не вдалося зробити **музиканта** з першого сина своєї доньки. Зять виявився дуже дурним, впертим та озлобленим на весь світ. Зять як зіпсований перший тираж книги: повний помилок, злості та грубого паперу.

Тоді вольова і розумна бабуся вирішує робити музиканта з другого сина своєї доньки.

Бабуся зятя, вродлива й вольова жінка, яка так і не почула звуків піаніно від свого першого внука, каже своїй доньці:

— Він — це тупик. Він не відчуває ритму. Він відчуває лише власну лютю. Нам потрібна інша кров. Я знайшла чоловіка — піаніст, інтелігент у третьому поколінні. У нього м'які руки й світла голова.

Донька зітхає і заспокоює маму з її грандіозними планами:

— Я вже домовилася. Я заплачу йому. Але він ніколи не побачить дитину. Ніяких прізвищ у свідоцтві. Це влада, мама. І я не дам нікому влади над собою через другу

дитину.

— Правильно. Ми виростимо музиканта. Ми вимиємо цей сором і генетичне сміття, які приніс нам твій перший син.

**Відлуння тієї далекої розмови можна було почути через 15 років у Канаді, коли зять у Міссісазі з насолодою спостерігав за сльозами дружини, якій не дозволив їхати в Україну і зруйнував її кар'єру:**

— Ти нікуди не поїдеш з малим. Я — батько! Без мого підпису ви з цього аеропорту не вийдете. Я буду тримати вас тут, доки ви не згниєте!

Тоді зять хизувався своєю батьківською владою, не розуміючи, що власна мати вже давно викреслила його зі списку людей і знайшла порятунку в другій дитині, народженій від комерційної угоди з мистецтвом.

Мама зятя таки навіть **заплатила** чоловіку, який займається мистецтвом, щоб народити від нього дитину. *Мама купувала батька для другої дитини, наче породистого жеребця, щоб нарешті вивести чисту породу. Вона зробила інвестиція в реванш* — молодший син став спробою матері довести собі, що вона не невдаха.

Мама виставила умову, щоб батька її другого сина не було записано у свідоцтво про народження. *Вона ховала свідоцтво про народження без батька, як щит від майбутнього шантажу.* Мама зятя боялася, що батько її другого сина буде маніпулювати чи шантажувати її через дитину, як от зараз це робить її син, коли не дає дозволу на виїзд дитини з Канади. Батько другого сина, цей мистецький фантом, залишив лише гени та порожню графу в документі. Мати збудувала життя без чоловіків, щоб мати абсолютну владу.

Мати-одиначка з холодним розрахунком виграла цю партію.

Молодший син виріс в атмосфері стерильної турботи, де не було місця батьку-шантажисту. Нині вона дивиться на фотографії старшого сина з Канади — бородатого, озлобленого чоловіка, який прибирає будівельний майданчик і катує рідних і мама відчуває лише огиду.

Вона купила краще майбутнє для другого сина, бо зрозуміла: любов у цьому світі — це слабкість, а гени — це вирок. Поки зять розігрує драму великого господаря сім'ї в Канаді, його мати вже давно закрила його справу як безнадійну. Нині вона в Британії інвестує всі сили в того, хто ніколи не зможе маніпулювати нею так, як її старший син зараз маніпулює своєю дружиною.

Мама зятя - успішна жінка, яка звикла покладатися лише на себе, й сучасна мати. Вона має гіркий досвід подружнього життя й розлучення з жорстоким і конфліктним батьком зятя. Мама не наважилася вдруге виходити заміж.

Комунікабельна і надзвичайно приємна у спілкуванні мама зятя через знайомих разом зі своєю мамою знайшли одруженого чоловіка з нормальним характером і генами.

Тож мати-одиначка повністю сама розпоряджається молодшим сином і не має ніяких проблем з дозволами та необхідністю погоджувати свої плани щодо дитини з

його батьком. Аліменти їй від нього не потрібні. У неї достатньо грошей. Є гроші – то й чоловік особливо не потрібен. Та у світі вже майже десята частина всіх жінок – це матері-одиначки, які самостійно виховують дітей без чоловіка. Понад третини всіх жінок на планеті розлучені або не хочуть виходити заміж.

## **70.Мама боїться сина**

*Він забув причину війни,  
але не може відмовитися  
від задоволення воювати*

*Мати зять у Великобританії розмовляє з ним телефоном й нервово перекладає документи з місця на місце. Після телефонної розмови вона каже молодшому сину:*

— Він знову дзвонив. Тисне на жалість...

— Ти не повинна підписувати, мамо. Ти ж знаєш, що буде.

— Я боюся власної дитини. Хіба це не божевілля? Якщо він приїде, мені доведеться віддати йому твою кімнату, а самій тулитися в кутку. Він забере мої гроші й мою гідність.

— Він не вміє бути вдячним. Для нього ти — просто банкомат, який ще й готує вечерю.

Мати тихо говорить:

— Він не приїде. Я просто... забуду поставити підпис. Це краще, ніж жити в одному домі з ворогом.

*А в цей час зять думає у Канаді:*

*"Вони всі думають, що можуть від мене зачинитися. Мати в Англії, стара в Києві... Ви всі — лише тимчасові власники моїх ресурсів. Я ненавиджу їх усіх. Навіть не пам'ятаю, коли це почалося. Просто їхнє існування — це образа для мене. Мати боїться, що я заберу її кімнату? Правильно боїться. Я заберу все, до чого зможу дотягнутися, бо світ винен мені за кожен день мого нещасного життя. Я змушу їх платити — за візи, за повідомлення, за кожне моє приниження. Вороги потрібні мені, щоб я не забув, що я ще живий".*

Моя старша донька допомогла чоловіку заповнити документи для поїздки до мами у Великобританію. Мама у Великобританії не поспішала робити дозвіл старшому сину для поїздки до неї в гості. Мати знає ціну любові, але ще краще вона знає ціну свого спокою. Жінка будує кордони всередині родин, щоб не задихнутися від егоїзму сина. Вона боїться, що старший син залишиться жити з нею. Жінка проживає в будинку разом з молодшим сином і мамою. У кожного з них своя окрема кімната. Якщо зять захоче залишитися у Великобританії, то мамі доведеться жити з сином в одній кімнаті. Зять не працюватиме у Великобританії, а житиме за гроші мами.

Мати у Великобританії дивилася на чистий бланк дозволу, як на підписаний собі смертний вирок. Вона знала: цей папірець — не квиток у гості, це запрошення для паразита, який прийде і висмокче повітря з її затишного англійського дому. Кожна кімната в її помешканні була територією свободи, вибореною роками праці. І тепер цей крихкий мир міг розбитися об приїзд старшого сина.

Вона бачить його наскрізь. Він не шукає зустрічі — він шукає нове господарство, де можна було б вигідно розмістити свою ненависть і байдикування. У Канаді він уже став катом для тестя з тещею, у Києві — катом для бабусі. Тепер його хижий погляд спрямований на британські фунти та її маленьку спальню. Мати розуміє: якщо він переступить поріг, вона втратить право на особистий простір, на тишу, на власну старість. Він не працюватиме. Він просто сидітиме в її вітальні, наче кислота, що роз'їдає все живе, вимагаючи грошей і покори.

Зять почав просити дружину, щоб вона замовила за нього словечко перед мамою і та дала йому **дозвіл на приїзд у Британію**. Свекруха не наважилася відмовити невістці, розуміючи яку складну вибухову ситуацію її син створив у своїй сім'ї в Канаді. Мудра свекруха підписала і надіслала дозвіл на приїзд сина до неї. Та свекруха ще й зробила хід конем і хитрим, неочікуваним та ефективним способом знайшла вихід зі складної ситуації. Вона досягла мети й обійшла конфлікт. Свекруха дала зрозуміти сину, що ні за яких умов не дозволить йому залишитися у Великобританії й не дасть йому ні цента. Зять планував випросити у мами 10 тисяч доларів на купівлю авто. Нині зять має дозвіл мами на приїзд до неї, але він не бачить сенсу у цій поїздці.

Мама **заликує** свого боягуза-сина, щоб він передумав залишатися наодинці з Канадою. Мовляв, а коли невістка знайде нового чоловіка в Україні? У Києві у неї була прекрасна робота з перспективами офіційного переїзду для проживання в **США**. Покірна, порядна, дуже добра і красива жінка. Ще має якісь шанси, щоб при підтримці батьків знайти собі нормального чоловіка й народити другу дитину! То треба зробити так, щоб такого не було ніколи.

Мама зятя ще й хоче продати свою квартиру в Києві, в якій жив її старший син з дружиною. Мамі потрібно оплатити навчання молодшої дитини у Великобританії. Тому свекруха все робить для того, щоб невістка не повернулася в Україну.

Мама зрозуміла, що її **син помре без опіки** можливо навіть за кілька місяців чи тижнів. Кинути самого сина без опіки за океаном – це підписати йому смертний вирок. Тому з великими труднощами мамі вдалося умовити сина не відпускати дружину. Мама навчила сина як маніпулювати їхнім 3-річним сином. Звісно, батьки спробують витягти свою доньку і внука з пастки, в яку разом з нею потрапили. Тому мама чоловіка старшої доньки ще раз і ще раз вчила як заликувати дружину і її батьків. Це і зупинило нас, втікачів.

Мама зятя, ще коли зрозуміла, що син їй нічим не допоможе на старості й вона залишиться сама, швиденько одружила його з нашою донькою, а сама **народила собі другого** сина.

## **71.Шлюбний зашморг, сплетений батьківською любов'ю**

*Якщо ви не стали дорослими,  
то не виходьте заміж*

Нині мені іноді здається, що я даремно підтримав дружину і послухався її сільської мудрості про те, що потрібно якомога раніше, коли ще дочки не дуже набралися життєвого досвіду, відразу після навчання **видавати їх заміж** за перших зустрічних, які

запропонують одружитися.

Ой, як гірко усвідомлювати **батьківські помилки** і втрачені можливості. Вдвічі боляче від запізненого свинцевого каяття, якщо ці помилки стали однією з причин смерті молодшої доньки й нещасного подружнього життя старшої дитини. *Шлюб — це фортеця, але для моїх доньок він став траншеєю, де немає куди відступати.*

У розвинених країнах такого давно вже ніхто не робить. Діти здобувають освіту і будують кар'єру, облаштовуються, заробляють гроші й **одружуються після 30 років**, коли хоч трохи розбираються в людях і будують сім'ї не стільки на пристрасті та фантазіях, а здебільшого на тверезому розрахунку. Бо ж довкола повно ідіотів і божевільних, які лише прикидаються нормальними. Психіатричні лікарні не в змозі прийняти всіх, кого потрібно ізолювати, та й хворі на голову поведуться якось більш-менш, особливо не виділяючися у нашому божевільному світі. Вчорашні школярки чи студентки часто не можуть ще нічого зрозуміти в житті й потрапляють у халепу, родять дітей і потім усі страждають, бо не можуть розлучитися, щоб не заподіяти травми малюкам. Я і дружина були недалекоими сільськими батьками.

Ми з дружиною діяли за логікою жнив: встигнути зібрати врожай, поки не згнив. Ми втовкмачили в голови своїх двох доньок *зашкарублу* сільську мудрість, що кожна дівчина якомога раніше має обов'язково вийти заміж. У давнину українські селяни видавали заміж дочок, наче скидали непотрібний вантаж з воза. *Селяни готували дівчат до життя, як готують худобу до ярмарку, забувши, що в коров'ячому оці теж відбивається небо.* Вони забували, що найшвидше в'яне та квітка, яку силоміць запхали у чужий горщик.

Ми казали своїм донькам, що **дівчата віком 21 чи 22 роки вже старі**. Немає іншого виходу як хапатися за першого-ліпшого кавалера. Ми втовкмачували донькам, що 21 рік — це вже осінь, а далі — лише самотність і цвіль. Ми не видавали їх заміж — ми евакуювали їх у перші-ліпші окопи. Я підтримав дружину й став тихим співавтором цієї катастрофи. Тепер наш старший зять — це монумент нашому невіглазству: грубий, обмежений, він ходить цим домом, наче загарбник, витоптуючи все те ніжне, що ми мали б захистити. Батьківські поради про раннє заміжжя стали для старшої доньки цегляними черевиками. Ми казали, що родина — це опора. Для доньки родина стає гирею, що може її втопити.

Звісно, ми не мали на увазі такого розумово відсталого і невихованого та хамуватого чоловіка, як обранець старшої доньки. Та все одно нині, у стерильному канадському спокої, я бачу, як ця наша сільська мудрість перетворилася на отруту. Нині ми такого ніколи вже не зробили. Після того як "Титанік" потонув, усі відразу збагнули, як можна було врятувати корабель.

*А чому у 21 столітті не дати дітям час подорослішати, набрати досвіду, стати фінансово самостійними й створити шлюб за своїми розрахунками чи взагалі відмовитися від заміжжя?*

Може теорія про обов'язкове заміжжя й справедлива, от лише чимало жінок у світі вже нізащо не хочуть виходити заміж, особливо, коли можуть заробити собі грошей.

Самостійно фінансові жінки у крайньому разі замість дитини й чоловіка згодні завести собачку.

## **72.Правильний вибір моєї рідної сестри**

*Її незалежність пахне кавою й грішми,*

*а наша жертвовність — кладовищем і нещастям*

Я гортаю у смартфоні світлини рідної сестри, якій ось уже буде 60 років і яка ніколи навіть не намагалася вийти заміж і присвятила своє життя собі та мамі. Сестра з дитинства слухалася обережних, але наполегливих натяків нашої мами, що не варто псувати собі життя заміжжям і кивала у бік батька.

Мешканці нашого невеличкого містечка вважали мого тата Янголом і Совістю городка, бо він був керівником і за все життя ні з ким не посварився та багато робив добра людям. Це непросте хитре містечко. Керівники багатьох організацій міста часто звільняли своїх працівників з роботи через пиятику, крадіжки та конфлікти. Традиційно у невеличкому містечку дехто з людей займався й криміналом. Звісно, мешканці попадалися і після відбування покарання їх теж ніхто не хотів брати на роботу. Батько **нікому не відмовляв у прийнятті на роботу** у свою одну з найбільших організацій району. За всі роки своєї роботи керівником дідусь **не звільнив жодного** свого працівника через погану поведінку чи порушення службових інструкцій. Він допомагав красти обласним керівникам і ті дозволяли батьку роздувати штат його контори до нескінченності. Організація батька завжди була серед найкращих в області й розголос про правопорушення міг зашкодити репутації його контори.

Батько завжди заступався за своїх працівників, які після тюрми вже не уявляли своє життя без крадіжок і бійок. Він це робив безплатно, ніколи не взяв жодного хабаря, але компенсував свою некорумпованість дрібними крадіжками на роботі. Правоохоронці, з якими пиячив батько, не наважувалися сваритися з єдиним роботодавцем міста, який так добре відносився до колишніх ув'язнених і тих, кого ніхто не хотів брати на роботу, бо серед нещасних були і їх родичі та друзі. Поліціанти, прокурори та судді спускали кримінальні справи на гальма або давали їм розвалюватися. Тож співробітникам контори батька все сходило з рук, за 30 років його роботи керівником так нікого й не посадили зі злодіїв та хуліганів, яких він прихистив у своїй організації. Мій батько був добрим і терплячим керівником, якого обманювали підлеглі – крадії та ледарі. Коли у батька зник дах, який над ним тримала дружина та обласне начальство, то інтригани вигнали його з роботи й він став пенсіонером, але мешканці містечка охоче спілкувалися з дідусем на вулицях і на ринку, щоб засвідчити свою повагу і вдячність. Багато пенсіонерів пам'ятали як дідусь допоміг їм у скрутний час і захистив від поліції та суддів.

Коли батько помер, то в робочий день люди покидали роботу й пішли на його похорон, щоб провести хорошого чоловіка-пенсіонера в останню путь. Райдержадміністрація вимушена була оголосити перерву в роботі на кілька годин, щоб люди могли попрощатися зі своїм улюбленцем.

Низький уклін вам, земляки, за повагу до мого батька.

Мешканці містечка жаліли батька, бо він жив з керівником району, яку позаочі люди називали Сніговою королевою, а її недруги – Королевою інтриги. Моя мама була народним диктатором, бо вона поєднувала крижану владність та майже материнську опіку. Моему батькові, як і матері, пощастило керувати людьми в найкращі часи існування Радянського Союзу, коли імперія була на підйомі й люди відчували, що стали краще жити та могли більше заробити чи вкрати. Я знаю людей, які й нині готові цілувати сліди ніг моєї матері за вчасну допомогу чи пораду. Сьогоднішні пенсіонери згадують її з трепетом, який важко зрозуміти молодим. Для нинішніх пенсіонерів, затиснутих у лещата сучасного хабарництва та крижаної байдужості нових чиновників, її постать здається величним міфом. Коли вони порівнюють її прямий, майже родинний стиль керівної роботи із сьогоднішнім здирництвом та байдужістю до проблем простих людей, то їм залишається лише хреститися на старі ікони й зітхати за часами, коли Снігова королева тримала район у своїх холодних, але справедливих руках.

Та мало хто знав, що в сім'ї була головною не мати, а батько. Я любив батька, але у розквіті сил мій батько був не лише найкрасивішим та найдобрішим чоловіком у районі, а й гарячим і ревним. Він **бив** свою дружину. Мама ходила в синяках і ненавиділа свого чоловіка. Батько бив маму, бо вона 3 роки по кілька місяців їздила до Києва на навчання, щоб стати ще кращим керівником, ніж була. Батько дуже побив маму після того, як вона відпочивала на Чорному морі. Батько ревнував свою дружину до інших чоловіків. У Радянському Союзі успіх жінки часто викликав у чоловіків комплекс меншовартості, який вони компенсували фізичною агресією. Батько ревнував маму до її іншого життя — до навчання та моря, де він не мав над нею влади. Мама хотіла скоїти самогубство через те, що її побив чоловік і вона вся ходила в синяках, які прикривала, як могла. Життя мами було сповнене парадоксів: на роботі вона була впевненим і харизматичним керівником, яку поважали й боялися мешканці одного з найбільших районів області, а вдома вона перетворювалася на мішень для спалахів чоловічих ревностів. У ті часи мама не могла розірвати шлюб, бо це автоматично означало крах кар'єри.

**Моя сестра не раз казала, що ніколи не простить батька за те, що він бив маму.** Поведінка батька відлякувала мою сестру від заміжжя. Донька легко присвятила життя матері і взагалі відмовилася від спілкування з хлопцями та чоловіками й усе життя так ні з ким і не зустрічалася.

Відразу після весілля моя дружина по своїй простоті та доброті спробувала познайомити мою рідну сестру з її ровесниками та видати заміж. Відтоді розпочалася тиха холодна громадянська війна між моєю мамою та сестрою з одного боку і моєю сім'єю з іншого. Ця війна триває вже 40 років і то затухає, то розгорається з новою силою, як нині.

Я не зміг нічого сказати батьку про його поведінку.

Я не можу нічого сказати й матері та сестрі.

Можливо, мама й хотіла на старості жити зі своєю дочкою. Мама казала ще коли моя рідна сестра навчалася в школі:

— Моя дочка ніколи не вийде заміж.

Усі люди дивувалися таким словам Великої жінки. Моя сестра – дуже красива і добре навчалася в школі та університеті. Злі язики кажуть, що мама програмувала свою дочку, щоб дочка не вийшла заміж і присвятила їй своє життя. Нині мені здається, що відмова від шлюбу **врятувала життя моїй рідній сестрі**. Сестра могла вийти заміж і померти від труднощів сімейного життя, як моя молодша донька.

Староста моєї групи в університеті плюнув на журналістику і здобув другу освіту психолога. Як і більшість психологів світу, він дотримується теорії одного шарлатана, що начебто в усіх проблемах людей винні всі, крім них самих, і найперші винуватці — це їхні мама і татко, які їх не долюбили. Я розповів йому про ситуацію в нашій родині. Хоч я не вірю його жодному слову, та я вислухав його безплатну думку.

Він каже, що біль від побоїв матері не пішов у небуття.

Мама, чия душа запеклася від знущань, несвідомо звела навколо доньки фортецю з образ. Оскільки син зайняв нейтральну позицію під час знущання батька над матір'ю, то мати зробила доньку повірницею своїх страждань, перетворюючи дитяче серце на камеру схову для материнських сліз. Скарги матері на батька за побої стали невидимим ланцюгом, який намертво прив'язав доньку до матері через почуття священної помсти.

Мама зробила доньку своїм психологічним партнером. Мовляв, моя рідна сестра взяла на себе дорослу роль захисника матері, що призвело до неможливості побудувати власне щасливе життя, адже вона все життя була зайнята захистом і підтримкою матері та злістю до батька та брата і його сім'ї. Син же, який нагадував матері про чоловіка-агресора, став жертвою цієї емоційної ізоляції: щоб заслужити любов матері, донька мала гніватися на батька і тримати дистанцію з братом. Мама використовувала конфлікт із чоловіком, щоб керувати стосунками дітей. Розділяючи брата і сестру, вона забезпечувала собі повну увагу й життя доньки.

Я і моя рідна сестра стали жертвами травми свідка. Побачене в дитинстві насильство батька сформувало наші характери: я шукаю правди, а моя рідна сестра — помсти. Це класичний розкол, сто разів описаним психологами, де діти обирають різні способи боротьби з болем минулого.

Звісно, висновок психолога, як це й нерідко буває, — то все дурня. Саме існування психології викликає великі запитання через її комерціалізацію та низьку якість послуги. Є наука психіатрія. Психологія – це вже більше бізнес. Аби ми хотіли з сестрою спілкуватися, то спілкувалися б. Ми просто так і не спробували.

Та батько любив мою маму і в кінці життя пожертвував собою, щоб спокутати свою вину перед нею. Він свідомо відмовився від операції, яка могла врятувати йому життя, лише заради того, щоб померти й дружина могла переїхати з невеличкого провінційного містечка до столиці та хоч після 75 років нарешті пожити так, як мріяла. Батько згасав, як **жертвна свічка**, щоб освітити матері шлях до омріяного Києва. Батько обміняв свій останній подих на квиток у світ мільйонерів для своєї дружини. Нині дочка вже 15 років створює їй гідне життя у Києві.

Ось на фото моя рідна сестра стоїть біля вікна в київській квартирі, де навіть у

воєнний час панує ідеальний порядок. *Життя сестри, як швейцарський годинник: точне, дороге і без зайвих деталей, що ламаються. Сестра виглядає, як екзотична квітка, в порівнянні з нашою сім'єю, що нині нагадує витоптане поле.* Сестра — втілення автономії, яку я колись вважав трагедією самотньої жінки. Тепер я бачу в її мовчанні вирок усієї своєї виховної системи й **німий докір** живого доказу помилковості мого вибору для старшої доньки.

*Я жалів її. Я думав і казав знайомим про сестру:*

— Бідна, на старості нікому склянку води буде подати.

*А тепер я бачу, що вона п'є свій спокій із кришталю, поки моя донька захлинається сльозами в Канаді. Ми з дружиною вклали в руки старшої доньки повідець, і вона сама одягнула його на шию, повіривши, що це намисто. Шлюб доньки обіцяв порятунок, а став пасткою, містком в нікуди. Ми вчили доньку триматися за руку чоловіка, не знаючи, що це рука, яка штовхатиме їх у прірву.*

*Моя рідна сестра не пустоцвіт. Сестра стала фортецею, яку не зможе зруйнувати жоден такий, як зять. Її статусна самотність і незалежність забезпечують безпеку та спокій.*

**Іноді я уявляю нашу відверту розмову з сестрою:**

— Він катує нас, сестро... Він забрав у нас повітря. Ми не знаємо, як вирватися.

**Сестра** холодно мені каже:

— Ви самі викували цей ланцюг. Пам'ятаєш, як ти казав мені 20 років тому, що кар'єра в американській фірмі не замінить чоловічого плеча? Ось воно, твоє плече — бородатий дезертир, який проїдає майбутнє твого онука.

— Ми просто хотіли їй щастя...

— Ви хотіли їй статусу. Ви продали її в рабство за міраж київських квартир, яких вона ніколи не отримає. Я вільна, брате. І мені страшно дивитися, як твоя старша донька може піти за молодшою в ту саму сиру землю через вашу віру в половинки.

— Ми змусили старшу доньку повірити, що вона — лише половинка, яка має когось триматися. І вона схопилася... за порожнечу.

### **73. Крах патріархальної казки**

*Тітка височіє над нашою суєтою,  
наче скляний хмарочос над розбитою хатою*

*А ми ж могли поговорити з сестрою про те, що сталося.*

*Ось як це приблизно могло виглядати.*

Київське небо за вікном здається вилитим зі свинцю. В кімнаті панує тиша, така густа, що її можна різати ножем. Моя рідна сестра сидить у кріслі — ідеальна постава, дорогий кашемір, очі — два застиглих озерця спокою. Навпроти неї, згорбившись, наче під вагою невидимих плит, сиджу я, її брат.

Тут головна сестра й вона тихо промовляє:

— Ти дивишся на мене так, ніби я винна в тому, що вижила.

Я відповідаю хрипко й не підіймаю очі:

— Я дивився на твої квартири й кар'єру як на сміття. Я думав, ти — суха гілка. А

виявилося, що це мої доньки були квітами, які я власноруч кинув у мороз. Молодша... вона ж просто хотіла бути красивою для нього. Вона з'їла себе до кісток.

— Ти вчив їх, що вони — лише додаток до чоловіка. Ти малював їм ілюзію, де пелюшки замінюють кисень. Тепер ти дивишся на старшу і бачиш там пекло. А я? Я просто вчасно почула свій власний голос.

Сестра підходить до вікна.

Вона згадує свою кар'єру в американській компанії, чіткі графіки, відпустки з матір'ю, тихі вечори в золотому спокої, який тепер розірвала війна і ця смерть.

Вона дивиться на мене й бачить в мені архітектора катастрофи. Вона залишилася вірною собі — чистою, холодною і вільною. Її вибір не створювати сім'ю тепер здається не егоїзмом, а єдиним способом не стати частиною цього кривавого родинного натюрморту. Родинне вогнище перетворюється на згарище.

Я дивлюся в дзеркало й бачу старого чоловіка, який програв головну битву — битву за здоровий глузд і щастя своїх дітей. А моя рідна сестра, яку я вважав нещасною, зберегла гідність і розум. Я зрозумів: ми навчили старшу доньку триматися за когось, але не навчили вибирати за кого. Ми штовхнули її до порожнечі, одягненої в костюм аристократа. І тепер, поки сестра насолоджувалася заслуженим відпочинком, я відбуваю довічний термін у родинному пеклі, яке сам же й допоміг збудувати, по цеглині складаючи брехню про жіноче призначення.

**Моя рідна сестра** не вийшла заміж і прожила щасливе спокійне доросле життя в Києві до пенсії. Зробила кар'єру в американській компанії, заробила на пенсію і насолоджується життям на заслуженому відпочинку разом з моєю матусею. Аби не війна, то вона і нині жила в золотому спокої. Нині сестра шокована смертю меншої племінниці, яка померла від голодувань, бо хотіла красою зберегти кохання чоловіка, і дивиться на родинне пекло старшої. Це лише підтверджує правильність її вибору не створювати сім'ю.

Моя сестра — це мій німий докір. Вона збудувала своє життя, як швейцарський годинник: точно, дорого, незалежно. Поки я малював донькам картини жіночого щастя у пелюшках, вона купувала квартири в Києві та створювала світ, де її голос — головний. Я боявся її самотності, вважав її пустоцвітом. Якщо вона і пустоцвіт, то зі знаком свободи та спокою.

Я переконував своїх доньок, що не треба брати приклад з тітки. Я завжди говорив донькам, що потрібно якомога швидше створювати сім'ю та народжувати дітей. *Ми виховували їх для раю, а виявилося — для жертвовного вогню.* Тепер я жалкую, що доньки мене послушалися. Молодша померла від виснаження, намагаючись втримати кохання, а старша щодня згорає у родинному пеклі.

Хто дуже **поспішає, той усе має робити двічі**. Хто дуже поспішає, то перший раз все робить неправильно. Мої дочки поспішили виходити заміж і це привело обох до катастрофи.

#### **74.Племінниця дружини**

*Вони не стали матеріалом для*

*перепису населення в бік його збільшення*

Я сиджу в напівтемряві спальні, а на екрані ноутбука — сторінка в соціальних мережах з племінницею дружини. Ось її фото на тлі Ейфелевої вежі. Вона за кермом кабріолета, поруч чоловік-блогер. Вони сміються.

Я дивлюся на племінницю дружини й бачу іншу цивілізацію. Десять років у шлюбі — і жодної дитячої коляски. Замість пелюшок — іпотека, замість нескінченних "дитині треба" автобани Європи. А мої доньки? Меншу дитину сім'я привела до смерті, а старшу зробила нещасною.

*Дружина кладе мені руку на плече й зазирає в монітор:*

— Дивись, знову вони під час війни десь у Парижі. Що люди скажуть? Скажуть, що ні сорому, ні совісті. Сорок років дівчинці, а вона все "світом дихає".

— Ти ще скажи, як нашим донькам говорила: Хто їй на старості склянку води подасть? Кого вона державі залишить?

— Я її люблю і не буду дорікати, але й такі люди знайдуться.

*Я різко закриваю ноутбук:*

— Державі? Ти справді думаєш, що прем'єр-міністру не спиться вночі через її порожню колиску? Вони мандрують, бо вони — вільні. Вони платять за свою квартиру, а не за чужі ідеології. А наші доньки платять своїм молодим тілом і нервами за наш сільський страх "що люди скажуть".

*Дружина махає рукою:*

— Так природа велить! Треба розмножуватися, щоб рід не перевівся!

*Мій голос стає тихим і металевим:*

— Природа не знає кордонів і виборів. Якщо ми — лише засіб для збільшення цифр у звітах про кількість населення, то ми нічим не кращі за худобу. Племінниця, як і моя рідна сестра, зрозуміла це ще 10 років тому. А я зрозумів тільки зараз після смерті однієї доньки й коли бачу, як старша донька рахує мідяки, поки її чоловік їсть по ресторанах та тринькає гроші на інші свої забаганки.

Моя дружина зітхає і знесилено опускається на ліжко:

— Прости Господи, що таке кажу, але наша донька сама винна в тому, що померла. Я їй скільки разів говорила, щоб не голодувала. Та вона нікого не слухалася... Якщо донечка померла, то тепер ніхто не повинен виходити заміж і народжувати дітей?

Та горе й далі туманить мені голову. Кляті дикі думки штурмують мій мозок.

*Політики брешуть, як дихають. Вони кличуть нас народжувати нових платників податків, загорнувши це в красиву обгортку патріотизму чи традицій. А якщо нас не вистачить — вони просто змінять налаштування в лабораторіях або відкриють шлюзи для мігрантів. Людина для них — лише одиниця в Excel-таблиці. Я зрадив своїх доньок, бо занадто рано змусив їх стати частиною цієї таблиці. Я боявся, що вони не встигнуть стати матерями, а тепер боюсь, що інші молоді люди повторять їх помилки й рано помруть або не встигнуть пожити, як люди.*

Племінниця вийшла **заміж ще 10 років тому, але не поспішає народжувати дітей**. Двоюрідна сестра разом з чоловіком-блогером на авто об'їздила всі країни Європи.

Сестра спочатку хоче заробити достатньо грошей, щоб не хвилюватися за завтрашній день і буде будинок. Ніхто з наших рідних і знайомих не поспішав виходити заміж за наполяганням батьків.

Під час війни племінниця організувала свій бізнес – відкрила школу англійської мови. Охочих море!

Племінниця мчить автобанами Європи, як сонячний зайчик, а одна моя донька лежить на кладовищі, інша — загрузла в побуті, як муха в сиропі.

### **75.Доля старшої доньки**

*Якщо у Вас є сумнів  
чи варто створювати сім'ю,  
то **не створюйте сім'ю***

Моя рідна сестра, племінниця дружини й мама зятя обрали свободу й самі розпоряджаються власним життям. А ми з дружиною зіпсували життя своїм дітям, бо дозволили їм рано вийти заміж. Менша донька замордувала себе голодом та недоїданням, бо вирішила знаходитися на утриманні чоловіка і бути вічно прекрасною. Чоловік міг не тішитися від того, що його дружина мало їсть і зачаровує своєю красою всіх довкола. Він мав пояснити їй, що кохатиме її й тоді, коли вона стане схожою навіть на Бабу Ягу. А старша донька страждає через прояви божевілля чоловіка.

Моя старша дочка така ж добра проста та довірлива, як і її сестра. Старша донька теж вірить словам і чекає від людей тільки добра. Я боюся за доньку, яка йде шляхом сестри.

Для старшої дочки її сестра-красуня була кумиром. Старша донька намагається копіювати свою молодшу сестру.

Чи **вистачить у старшої доньки сил змінити** своє життя? Чи вистачить у старшої доньки відмовитися від того життя, яке їй пропонує чоловік.

У молодшої доньки зникло бажання змінювати і рятувати своє життя. За день до смерті під час останньої розмови з мамою в неї з'явилося бажання врятувати собі життя і втекти у Канаду, але вже було пізно. У неї вже не було сміливості, часу і сили, щоб залишитися живою.

*Я дивлюся на свої руки й бачу на них кров нездійснених мрій старшої дитини. Я був тим пастухом, що загнав віцю у вовче лігво, переконуючи, що це і є пасовище. Моя рідна сестра врятувалася, бо не слухала таких, як я. Вона вибрала себе, а я змусив старшу доньку вибрати обов'язок перед сільською традицією, яка вже давно мертва. Тут, у Канаді, де кожен цінний сам по собі, моя дівчинка виглядає як біженка з середньовіччя, обтяжена побутом і безпорадним чоловіком. Яка іронія: я втік від війни, щоб побачити, як моя дитина капітулюватиме перед бідністю за моїм же наказом.*

Старша донька дуже **балує** своїх рідних, які поводяться, як хочуть. Я хвилююся, щоб старша донька не постраждала через свою доброту.

Молодша донька так дуже балувала чоловіка і дітей, що й сама померла. Її велика любов до рідних привела **до смерті**.

Діти не повинні створювати сім'ї через те, що цього вимагають їхні батьки чи держава.

Діти повинні самі приймати рішення. Батьки думають так, як люди думали в минулих століттях. Батькам хочеться похвастатися перед родичами й знайомими, що їх дитина створила сім'ю і має дітей.

Якщо ви не можете фінансово забезпечити сім'ю і себе, то не треба псувати життя собі й майбутнім дітям.

Ми з дружиною піддалися стадному інстинкту, повірили політикам, що кричать про демографічну кризу. Яке їм діло до моїх дітей? Якщо завтра владі забракне рук, вона наштампує людей у пробірках або завезе мільйони безіменних тіней з бідних країв. Ми ж кинули своїх дітей у цей вир лише тому, що так велів обов'язок. Ми купили квиток на конвеєр, з якого немає виходу.

Ви не повинні заводити сім'ю лише для **збільшення населення держави**. Не слухайте політиків, які завжди говорять те, що подобається їхнім виборцям! Люди для влади — як запчастини на складі. Коли владі будуть потрібні люди, то влада клонує людей мільйонами або зробить штучне запліднення чи мільйонами вирощувати людей у пробірках. А швидше за все влада вибере простіший шлях і дозволить приїзд в країну іммігрантів з ще бідніших країн.

#### **76.Зять, ти гей?**

*Сім'я як прикриття — це будинок,  
де замість фундаменту — брехня,  
а замість тепла — протяги*

Вечірня вітальня. Зять сидить у кріслі з телефоном. Відсвіт екрана робить його обличчя схожим на воскову маску.

Я спостерігаю за ним крізь двері, стискаючи склянку з водою. Тепер я бачу не чоловіка, а актора погорілого театру. Ці його пошуки пізньої любові у 43 роки, відсутність минулого, порожнеча в очах, коли він дивиться на сина...

Це був не шлюб, це була угода з мамою за квартири та гроші? Він купив собі алібі ціною життя моєї дитини. Ми з дружиною боїмося вже не тільки війни в Україні, а ще й того дня, коли він скине маску. Коли йому набридне прикидатися правильним. Він піде шукати те, що насправді змушує його серце битися. А моя донька залишиться на руїнах декорацій, які ми самі допомогли звести.

*Дружина пошепки каже мені на вухо:*

— Ти бачив, як він здригнувся, коли вона хотіла його обійняти? Він наче від струму відскочив. Що ми накоїли? Бабуся ж казала - він не мав жодної дівчини до тридцяти років... Жодної!

*Я тихо, з гіркотою:*

— Ми бачили те, що хотіли бачити. Гарний хлопець, з порядної сім'ї, мама забезпечена. А він просто ховався. Він і зараз ховається — за нашою дитиною, за онуком.

*Зять у сусідній кімнаті не підіймає очі від телефону і голосно кричить:*

— Чого ви там шушукаєтесь? Знову кістки мені миєте?

*Я вхожу до нього в кімнату:*

— А ти, крім грошей, мами й друзів, хоч про щось думаєш? Ти на дружину хоч раз подивився не як на меблі?

*Зять з кривою посмішкою, ховаючи телефон:*

— Я зробив усе, як ви хотіли. Сім'я, дитина, Канада. Чого вам ще від мене треба? Свого приватного життя я вам не віддам.

Можливо зять думає:

*"Вони починають здогадуватися. Ці старі дурні нарешті протерли очі. Думають, мені легко? Кожен день — це вистава. Кожен дотик до неї — через силу. Але мама обіцяла: терпи, і будеш мати все. Квартири, статус, спокій. Я втік від мобілізації, я втік від самого себе в цю країну, де кожен може бути ким хоче, але я продовжую грати роль гетеросексуального зразкового татка, бо так дешевше. Якщо вони заговорять — я просто піду. Але поки що ці стіни мене захищають. Я в безпеці, поки вони вірять у свою ілюзію".*

У мене виникли великі підозри щодо сексуальної орієнтації зятя. Я і дружина нічого не маємо проти сексуальних меншин, але хвилюємося, щоб зять через свою сексуальну орієнтацію не кинув сім'ю. Ми живемо, як на мінному полі, чекаючи, коли вибухне його справжнє "я". Якщо зять гей, то навіщо він мучить себе і мою доньку? Зять одружився лише для того, щоб сховати свою сексуальну орієнтацію і догодити мамі, яка пообіцяла йому квартири й гроші? Його шлюб — це плащ, який він накинув, щоб не змерзнути від материнського гніву? Він вибрав мою доньку, як вибирають зручну ширму, щоб приховати те, що не вписується в сільське уявлення про щастя.

Після виникнення конфлікту з зятем я почав скрупульозно, під мікроскопом, аналізувати всі нинішні й минулі дії та слова зятя. Коли разом зі старшою вагітною донькою батько Принцеси прилетів до Канади, то їх в аеропорту зустрічав зять з друзями. У зятя сповзли ззаду спортивні штани й він ходив по найбільшому аеропорту Канади й всім показував добрячу частину верхньої частини своїх сідниць. Тоді я лише посміявся і сприйняв це за випадковість. Але зять, наче жінка дуже слідкує за своєю зовнішністю, годинами може приводити себе в порядок і крутитися перед дзеркалом.

Коли на початку перебування в Канаді у мене і зятя були хороші відносини, то я якось розповів йому про свого кращого університетського друга, який виявився геєм. Зять почав переконувати мене, що ні в якому разі про це не можна нікому розповідати, бо, мовляв, в Україні багато людей погано відноситься до геїв і до їх знайомих, тому через дружбу з геями можна отримати великі проблеми. Це якось дико прозвучало. Які проблеми? Навпаки, нині геї в тренді й гордяться своєю сексуальною орієнтацією! Геї нарешті отримали все, чого хотіли кілька тисяч років на цій планеті. У Канаді дозволені одностатеві шлюби. На вулицях Канади багато геїв та лесбійок, навіть пенсіонерів, які ніскільки не соромляться і демонструють свою закоханість один в одного. Коли ти гей — то ти крутіший за всіх. Йдеш попереду планети всієї! Погане відношення до сексуальних меншин — то дикий пережиток темних часів.

Трохи незвично для мене дивитися і на яскраву багатоколірну екстравагантну білизну зятя, яку доводиться прати бабусі. Добила нас, стареньких, і сорочка зятя, яка має всі кольори світового веселкового прапора **ЛГБТ**-спільноти. Кращому моєму другу набридло в Україні приховувати свою сексуальну орієнтацію. Друг поїхав на заробітки до Італії й одружився з чоловіком-італійцем. Тож я і дружина відтепер ще й живемо у страху за майбутнє старшої доньки. Ми боїмося, що зять припинить прикидатися, залишить сім'ю та знайде нарешті чергового коханого чоловіком, який погодиться з ним жити.

Я згадую слова бабусі зятя про те, що її внук ніколи не зустрічався з дівчатами й нинішня дружина була його першою жінкою, з якою одружився в 30 років. І, дійсно, зять, як жінка, може годинами сам говорити телефоном ні про що з чоловіками, або не менше часу розповідати про чесноти якогось прекрасного чоловіка, який потім, після того, як його краще визнають старенькі, виявиться рідкісним мерзотником, як найкращий друг дитинства зятя, що нині проживає разом з зятем в одному місті в Канаді. Зять закохується в усіх підряд чоловіків, яких зустрічає, але поки що ніхто з них не відповідає йому взаємність і це доводить чоловіка до сказу, який після дифірамбів на початку знайомства згодом починає їх проклинати та лаяти. Отаке воно життя в декораціях, де підмостки щомиті можуть завалитися під вагою правди.

### **77.Девіденди від сварок**

*Найстрашніший розрахунок ховається  
за маскою образи, де кожна  
сльоза дитини — це зекономлений цент*

У канадському домі за столом сидять пани Ніхто. Принаймні так мене і мою дружину називає зять. Він заходить на кухню з пакунком із ресторану, від якого пахне прянощами та розкішшю, і демонстративно починає їсти, не пропонуючи навіть шматочка синові.

Він 2 роки він плекає свою образу на моє слово "ідіот" про нього, наче рідкісну орхідею. Це була найвигідніша інвестиція в його житті й він багато думає на цю тему:

*"Ідіот, кажеш? О ні, старий, ідіот тут не я. Ідіот той, хто купує продукти на всю ораву. А я ображений. Я глибоко поранений у свою дворянську душу. І поки ця рана гоїться, мій гаманець товстішає. Кожен ваш погляд, сповнений голоду — це мій десерт. Я мщуся вам за те, що ви не побачили в мені генія. Ви бачите прибиральника? Тоді дивіться, як прибиральник проїдає ваше майбутнє".*

Зять витирає губи серветкою й дивиться на мене

Я прошу зятя:

— Твоєму синові потрібні вітаміни. І моїй дочці треба купити зимове взуття. Ти отримав зарплату. Дай хоча б частину на господарство.

Зять примружує очі й з крижаною посмішкою каже:

— А пам'ятаєш, 2 роки тому, у вівторок о 8:45, ти назвав мене ідіотом? Ти образив гідність чоловіка. Яка допомога? Ви для мене — порожнє місце. А порожнє місце не їсть і не одягається.

Я витримую й кажу:

— Ти 2 роки використовуєш одне слово, щоб морити голодом власного сина. Це не образа. Це бізнес-план. Ти просто підла людина, яка знайшла зручний привід бути нікчемою.

Зять встає і верещить:

— Я — геній, якого ви зацькували! Я витрачу кожний цент на себе, щоб ви відчули мою вагу! Ви для мене — Ніхто! Почули? Ніхто!

Я і моя дружина дивимося один на одного. В наших очах вже не має ні болю, ні гніву. Тільки порожнеча. Зять став для нас прозорим. Його крики сприймаються як шум несправної вентиляції.

**Я кажу** спокійно своїй дружині:

— Не зважай. Це просто звук. Чужа людина в чужому домі.

Зять замовкає, приголомшений нашим спокоєм. Він готував чергову сцену, але глядачі пішли з театру. Він залишився один у своєму золотому коконі з 6 тисяч доларів, обкладений чеками з кафе.

Втрата молодшої доньки випалила в моєму серці місце для скорботи, але для зятя там більше не було навіть ненависті. Він став біологічним шумом. Дезертир, який виграв війну за гроші, але назавжди програв право називатися людиною. Його геніальність виявилася простою формою паразитування на чужому горі, а його дворянство — брудом під нігтями канадського прибиральника.

**Конфлікт задля економії** грошей - це чудове заняття. Зять затіяв і вже 3 роки щодня **підтримує штучну** театралізовану сварку у своїй сім'ї з метою економії грошей. Він інвестує у свою лють. Для нього підтримання сварки — це спосіб витрачання капіталу лише на свої забаганки.

Щовечора зять запирається в кімнаті й нікому не відкриває двері. Його син може довго бити ногою у двері й разом з мамою просити батька, щоб їх впустив та погрався з малим. Та все дарма. Ми вже звикли до таких сцен і обурюються перед рідними за таку поведінку молодого татка, якого в Канаді можуть позбавити батьківських прав через відмову брати участь у вихованні дитини.

У цій ситуації їм залишається лише молитися.

Раніше ми виправдовували війною стрес зятя, але тепер бачать його свідому підлість і фінансовий розрахунок.

Для нього конфлікт став прибутковим бізнесом. Поки він витрачає левову частку своєї зарплати на власні примхи, батьки та дитина стали для нього лише зайвою статтею витрат. Він діє за методичкою: спалити всі мости, аби не дати ні копійки тим, хто потребує допомоги.

Два роки тому зять підслухав, як у розмові з дружиною і донькою я назвав його **"ідіотом"**. Зять вчепився у моє слово *"ідіот"*, кинуте мною в серцях, як професійний гравець у козирну карту. Він схопився за нього, як за скарб. Тепер щоденна театралізована образа — це його бізнес-план. Це привід не купувати їжу, не платити за рахунки, не помічати тестя й тещу. Зятю дуже вигідно протягом останніх років щодня

ображатися на мене за слово "ідіот", бо відтоді зять припинив купувати продукти для всієї сім'ї та будь-які речі батькам дружини. Моя дрібна образа, за яку я так і не вибачився перед зятем, бо відтоді почав вважати його ще гіршим, стала фундаментом для професійного мародерства власної родини. *Він діяв за методичкою випаленої землі, залишаючи рідних у пустелі безгрошів'я. Зять зумів зробити конфлікт своєю валютою, конвертуючи сімейне пекло у власну сутість.*

Зять 3 роки всі вільні гроші щодня витрачає на походи по ресторанах і кафе та свої інші дурні забаганки. Зять всі гроші тратить на їжу, бо думає, що у такий спосіб мстить сім'ї за те, що рідні не хочуть визнати його генієм усіх часів і народів. *Його походи в ресторани й безперервне тринькання грошей направо і наліво стало священним ритуалом помсти родині.*

Я живу в постійному жаху за майбутнє доньки та онука. Коли зять затихає, я бачу в ньому божевільного. Коли зять починає сварку – я бачу рідкісного мерзотника. Я не розумію, за що доля так жорстоко покарала мою єдину дитину, зв'язавши її життя з цим кровопивцею. Зять свідомо випалив усе живе навколо себе, створивши атмосферу ненависті, щоб усі втекли від нього назад в Україну, під обстріли й у холод та темряву, аби тільки не бачити його обличчя. А потім в один день все переграв і залишив нас біля себе для знущань.

Мій біль від втрати молодшої доньки **додався до** болю від поведінки чоловіка старшої доньки.

Ми з дружиною перестали реагувати на хамство зятя і він стає для нас чужою людиною. Ми більше не ображаємося. Ми з дружиною стали для нього глухими стінами. Його хамство — це лише вітер у порожньому залі. Ми залишаємося тут лише як живий щит для внука та дочки, бо знаємо: цей 43-річний підсобник у своєму помутнінні може кинути їх посеред Канади без жодного цента. Він виграв у долі свої 6 тисяч доларів зарплати. Він виграв своє право їсти стейки наодинці. Але він програв життя. Навколо нього — випалена пустеля, де навіть пам'ять про його дворянство смердить смітником.

Ми вже не ображаємося й на слова зятя:

— Ви для мене ніхто.

Зять повністю **знищив свою репутацію** і тепер дід з бабусею можуть сказати таке саме і про зятя. Люди, які вважали себе 12 років близькими, стали **чужими й байдужими** один до одного. Поведінка зятя після смерті моєї дитини остаточно знищила останні наші ілюзії щодо зятя. Ми 12 років після його шлюбу з нашою дочкою відносилися до зятя як до сина і до бога. Після першого року життя в Канаді ми боїмося зятя. Я іноді вважаю його чортом.

Чи можливо повернути назад ті почуття любові, поваги й вдячності, які ми відчували до зятя ще в перший рік нашого перебування в Канаді?

Чи зможе зять побороти божевільний страх та свої перебільшені амбіції, щоб повернути собі репутацію ідеального члена родини, яку сам і знищив? Чи може зять змінитися, а не прикидатися? У це вже ніхто не вірить, але шанс є завжди.

Ми з дружиною колись відійдемо від найбільшого потрясіння в житті через смерть молодшої доньки. Сварка з зятем перестане бути трагедією в театрі одного ідіота й перетворюється на комедію. Зять вважатиме себе головним героєм трагедії, яку всі інші вважатимуть комедією.

### **78.Сім'я в заручниках**

*Хороший чоловік*

*зробить дружину щасливою,*

*а поганий – сильною та незалежною*

Я дивлюся на цього красеня-дитину і бачу страшну істину: слабка людина, імітуючи силу, здатна зруйнувати все навколо себе. Зять тримає сім'ю в заручниках своєї тупості та агресії, перетворюючи їхнє життя на нескінченний очікувальний зал перед катастрофою.

Аби зять так нахабно повадився в Києві, то я і дружина могли умовити дочку **розірвати шлюб** з чоловіком і піти від нього з дитиною жити до нас у службову квартиру. У Канаді розірвання шлюбу лише погіршить ситуацію і може призвести до катастрофи. Дочка тільки почала працювати в Канаді. Її заробітків на першій роботі вистачає, щоб лише заплатити за оренду будинку. А де брати гроші на оплату комунальних послуг, їжі для 4 людей та нагальні потреби? **Без грошей зятя ми не можемо прожити.**

Багато українських чоловіків захищають свої сім' на фронті в Україні. Мільйони чоловіків мобілізаційного віку залишаються в тилу, працюють і готові захищати Батьківщину. Багато чоловіків виїхали з України з сім'ями або для забезпечення фінансової підтримки сімей, які залишилися в Україні, оскільки війна призвела до значних матеріальних труднощів.

Щоб не воювати, чимало чоловіків втекло з України в інші країни. Деякі чоловіки, як зять, не витримують труднощів, пов'язаних з війною. Вони готові рятувати своє життя й кидати сім'ї, щоб не утримувати своїх дітей та старих родичів.

Під час повномасштабної війни в Україні вдвічі більше розлучень, ніж до війни. Причини розлучень різноманітні: війна загострює вже наявні проблеми, додає стрес, розлуку, фінансові проблеми та психологічну напругу.

Сім'я має важливе значення для українських жінок.

Жінки з України, які розлучилися і перебувають в інших країнах, шукають собі чоловіків – іноземців. Багато жінок прагнуть створити нові здорові стосунки, шукають кохання, підтримку та партнерство, а не просто фінансову допомогу.

### **79.В очікуванні розлучення**

*Він шукає привід піти, не розуміючи,*

*що вже давно зник як батько і чоловік*

Зять у навушниках сидить на своєму ліжку з розкиданими речами. Він роздратовано відштовхує іграшку внука й каже примхливим, як у підлітка голосом дружині:

— Чому я маю це терпіти? Ця країна мене душить! Ви всі на мені висите, як гирі! Я

ще молодий, я маю право жити для себе! Дружина тихо намагається привести його до тями:

— Тобі 43 роки. У тебе син.

Зять вищиряється й кричить:

— І що? Я не просив цього всього! Якщо мені завтра захочеться поїхати в Аргентину чи повернутися в Європу — я поїду. А ви... ви якось викрутитесь. Ви ж сильні, ви ж герої. А я хочу тиші!

У зятя на лобі написано, що він марить свободою від сім'ї:

*"Вони дивляться на мене як на бомбу уповільненої дії. І правильно роблять. Я відчуваю, як усередині все свербить від бажання просто зникнути. Цей малий... він вимагає уваги, якої в мене немає. Ці старі... вони стежать за кожним моїм кроком, наче я злочинець. Їхня молодша донька померла? Це був її вибір. Вона була дурною фанаткою самопожертви й глянцевого журналізму. А я розумний. Я дочекаюся слушного моменту, коли в мене буде достатньо грошей від матері, і просто не повернуся з роботи. Нехай психотерапевти вчать їх, як жити без мене. Я народжений для польоту, а не для того, щоб міняти підгузки й слухати повчання про честь".*

Зять розлучення хоче більше, ніж я. Він може піти з дому в будь-який момент. Просто зачинити двері й забути, що ми існуємо.

Зять не знає яку причину вигадати для розлучення.

Він мріє про розлучення так, як спраглий мріє про воду. Але його спрага впирається у квартири з київських багатоповерхівок, якими маніпулює його мати. Він — заручник власної жадібності. У його голові — лише суха арифметика: 6 тисяч зарплати проти 2400 тисяч оренди за сім'ю. Зять не дочекається, коли всі гроші буде витрачати на себе і не даватиме грошей на часткову оплату оренди житла для сім'ї в Канаді. Зять вимагає грошей у дружини на оплату оренди. Поки що дружина не може повністю оплачувати оренду.

Він уже подумки живе в дешевій кімнаті за 800 доларів, витрачаючи решту на свій комфорт. Йому не вистачає лише одного — легітимного приводу. Він ходить по дому, розкидаючи іскри провокацій, чекаючи, поки моє терпіння вибухне, щоб потім сказати матері:

— Мене вигнали, я жертва.

Мама зять категорично проти розлучення.

Зятю потрібно пояснити своїй мамі та друзям чому він кинув дружину з сином і не дає їм грошей. Нині зять всіляко провокує мене. Зять хоче, щоб я з ним посварився і його образив. Тоді сварка стане причиною втечі зятя з сім'ї. Чекає на сварку, як хижак чекає на необережний рух жертви.

Я бачу зятя наскрізь і не піддаюся на його провокації.

На веранді будинку в Канаді зять демонстративно переглядає банківський додаток на телефоні, ігноруючи плач дитини. Я стою навпроти, напружений, наче струна.

*Зять кидає рахунок за світло на стіл:*

— Ваша донька знову не доплатила свою частку. Мені набридло бути спонсором цього балагану. Де її гроші? Чи вона думає, що в Канаді долари на деревах ростуть?

*Я ледь стримую гнів:*

— Вона втратила роботу в Києві через твої маніпуляції! Ти заробляєш достатньо, щоб забезпечити сина. Чому ти поводишся як орендар, а не як батько?

*Зять підходить впритул, провокаційно посміхаючись:*

— О, знову ці проповіді? Може, ви мене ще й вдарите? Давайте! Покажіть свою героїчну натуру. Ви ж так хочете, щоб я поїхав у свій Київ, під ракети, поки ви тут будете чай пити? Чого мовчите? Скажіть, що я покидьок, виженіть мене!

*У мене голос тихий, але твердий:*

— Ти не вартий навіть мого гніву. Ти боїшся втратити мамині квартири більше, ніж втрати власної гідності. Їдь в Україну, стань чоловіком хоч раз, захисти землю, де твої ровесники зараз заробляють твоє право на спадок.

*Зять регоче:*

— На фронт? Я краще буду тут знімати куток і купувати собі дорогі іграшки, ніж вмирати за ваші ідеали. Мені треба тільки, щоб ви нарешті зробили цей крок першими.

*Усередині зять аж кипить:*

*"Ну ж бо, старий, зірвися! Мені потрібен цей скандал. Я вже бачу, як пишу мамі: "Твій улюблений тесть виставив мене за двері, я не можу більше з ними жити". І все — квартири залишаться моїми й 6 штук баксів будуть теж тільки моїми. Ніяких підгузків, ніяких жіночих сліз. Тільки я і моя свобода в кімнатці з ігровим компом. Я втік від ТЦК, невже я не втечу від однієї жінки? Ще трохи, ще одна сварка — і я вільний".*

*Нині зять каже своїм знайомим:*

— Батьки дружини мене ображають своїм проживанням разом зі мною в одному будинку. Батьки дружини мене не люблять. Тому я змушений буду піти з сім'ї. Я не можу давати грошей на утримання сина, бо мої гроші дружина може витратити на своїх батьків.

*Друзі зятя повністю підтримують його рішення й кажуть:*

— Хай сина зятя, дружину зятя і її батьків виженуть з будинку, який вони орендують. Хай сім'я помре на вулиці з голоду! Сім'я повинна понести покарання за те, що ображала зятя.

*Але зять благородний і вихований.*

*Зять не хоче нічиєї смерті.*

*Зять дуже порядний і милосердний.*

Зять сподівається, що його дружина зароблятиме достатньо грошей у Канаді, щоб прогодувати його сина та своїх батьків. Тоді дружина не вимагатиме від колишнього чоловіка, щоб він платив аліменти чи давав гроші на утримання сина.

*І знову друзі зятя в захваті від його справедливого рішення.*

Я бачу в його очах це помутніння, цей скляний блиск людини, здатної в будь-яку мить зібрати речі й зникнути, **покинувши сім'ю** в чужій країні без цента в кишені. Зять

все більше тоне у своєму цинічному фінансовому розрахунку, де сім'я — це лише обтяжливий пасив, а втеча готується як підступна провокація. Він не батько — він випадковий перехожий у власному житті, який тримає в заручниках тих, хто його любить.

Я стою в коридорі, спостерігаючи, як онук намагається пригорнутися до спини батька, а той лише здригається від огиди. У цьому домі витає пам'ять про одну сестру, яка померла, щоб інша жила. Тут жила загроза від чоловіка, який міг убити майбутнє просто через нудьгу. Я міцніше стискаю одвірок. Я знаю: тепер я — єдиний дорослий у цій хаті, хто стоїть між дитиною і холодним світом, де батько — це лише порожнє слово в паспорті дезертира.

Зять усе робить правильно на свою користь, як і будь-яка істота, що живе лише інстинктами. Він хоче, щоб після розлучення його дружина не вийшла вдруге заміж. Друге заміжжя вдарить по репутації зятя. Тому зять п'є кров і щодня влаштовує сварки, щоб дружина швидко постаріла та зламалася і після розірвання шлюбу вже не захотіла створювати нову сім'ю з іншим чоловіком. Так зробила мама зятя, для якої шлюб асоціюється з таким самим жахіттям, яке моїй дочці влаштував її син.

### **80.Шукатиму доньці другого чоловіка**

*В океані чужих культур найважче –  
не знайти берег, а знайти того,  
хто розмовляє мовою твого серця*

Коли моя молодша донька дізналася про негідну поведінку зятя в Канаді щодо батьків і старшої сестри, то **вона запропонувала старшій сестрі** вдруге вийти заміж і пошукати собі супутника життя серед канадців чи американців.

Я вже не боюся, що зять втече з сім'ї.

Коли зять виконає свої погрози й житиме окремо, то я спробую пошукати своїй старшій доньці нового чоловіка серед жителів Канади та сусідніх Сполучених Штатів.

У старшої доньки є шанси більш вдало вдруге вийти заміж.

Але це нелегка справа.

Місто Міссісага, де зараз ми проживаємо, та сусіднє найбільше в Канаді місто Торонто – це 2 з 6 міст на планеті, де **переважна більшість населення не корінні** жителі, а іммігранти в першому покоління. В основному, це індійці, китайці та інші вихідці з Азії.

Чоловіки, іммігранти з Азії, одружуються лише з жінками своїх національностей. Іммігранти з Азії не хочуть створювати сім'ї з жінками з білим кольором шкіри. Торонто, Міссісага, наче гігантські калейдоскопи, де кожна деталь тримається свого кольору. На словах у Канаді рівність і братерство, ніякого расизму, тут заведено вітатися на вулицях з незнайомими людьми. Та коли я інколи вітаюся до деяких іммігрантів, то вони суворо мовчать у відповідь або широко розкривають очі і мені здається, що дивляться на мене, як на білу мавпу, що раптом заговорила людським голосом.

Тож мені доведеться шукати чоловіка для своєї доньки серед чоловіків з білим

кольором шкіри. У містах Міссісага і Торонто дуже мало неодружених білих чоловіків. Шукати чоловіка тут – це як шукати голку в копиці чужого сіна.

Я щодня у робочі дні 2 рази, а у вихідні раз іду з дому до супермаркету за продуктами чи відвозить внука до дитячого садка. Я дуже **рідко зустрічаю молодих** чоловіків, ровесників своєї старшої доньки. Практично, в місті немає молодих білих людей. Білі люди, яких я зустрічаю, — це мої ровесники, — з яких починає сипатися пісок. Я тепер уважніше придивляюся до білих чоловіків, з якими моя старша донька може зв'язати своє життя, але ніяк не можу побачити хоч одного серйозного неодруженого чоловіка. Вони всі, як діти, і мій зять серед них – найдоросліший та найкрасивіший.

Тож, якщо старша донька захоче шукати другого чоловіка, то їй доведеться спілкуватися з чоловіками з інших міст Канади, де проживають люди з білим кольором шкіри, бо іммігранти з Азії не одружуються з білими жінками.

Мені здається, що зять інстинктивно і привіз дружину в місто найбільшого скупчення іммігрантів на планеті, щоб дружина не могла знайти йому заміну. Іноді я дивуюся, як **доля допомагає зятю** вижити й зберегти те, що має.

Удача часто на боці зятя.

Вищі Сили допомагають розумово відсталим і тим, у кого гнів затуманює розум. А хто ще крім милосердних Небес підтримує таких, як зять?

**Я чекаю** коли можна буде почати виконувати пораду молодшої доньки й шукати другого чоловіка старшій дитині. Це для мене як **заповіт** молодшої доньки. Звісно, рішення про пошуки другого чоловіка прийматиме старша донька, але я як батько маю право запропонувати варіанти.

Та зять все відкладає здійснення своєї погрози, постійно змінюючи дату втечі з сім'ї.

Старша донька не хоче слухати мене, коли я пропоную їй почати **пошуки нового чоловіка**. Дочка не розуміє як можна жити з чоловіком і шукати нового.

Я кажу, що тільки так і потрібно робити:

— Щоб купити нове взуття, ми йдемо до магазину в старому взутті.

Моя надія на майбутнє щастя доньки з другим чоловіком проростає крізь попіл і я вже не дочекаюся, щоб почати пошук справжнього дому в Канаді чи США, в плавильних котлах народів.

Вітер розвіває волосся доньки на березі озера Онтаріо. Позаду — хмарочоси Торонто, величні та холодні. Я стою поруч, дивлячись на водяну гладінь, яка здається кордоном між минулим і майбутнім.

Я більше не здригаюся від звуку його кроків. Нехай тікає. Його втеча — це не втрата, це ампутація гангрени. Тепер я дивлюся на Міссісагу та Торонто іншими очима. Це Вавилон, де кожен тримається свого гетто: індійці шукають індійців, китайці будують свої фортеці. Нам, українцям, тут непросто знайти своє. Але я вірю в силу і вдачу своєї доньки. Вона не шукає гаманця, вона шукає плече. Серед мільйонів облич у цій Північній Америці десь є той, для кого сім'я — не тягар і не ширма, а тиха гавань.

Ми почнемо спочатку, навіть якщо доведеться просіяти через сито весь цей континент.

*Я показуючи на вогні міста:*

— Дивись, доню. Там мільйони людей. Невже ти думаєш, що той боягуз, який сидить у нас на кухні — це межа твого всесвіту?

*Донька тихо:*

— Тут усі такі різні, тату. Ті індійці в парку, китайці в метро... вони як закриті книги. Аби чоловік дав мені дозвіл на вивезення дитини з Канади, то я б не залишалася тут і дня. Та й хто в Канаді захоче взяти жінку з чужої війни, з дитиною на руках?

*Я беру її за руки:*

— Той, хто сам знає ціну втратам. Не шукай серед тих, хто ховається. Шукай серед тих, хто буде. Канада велика, а Америка ще більша. Ми знайдемо тобі людину, яка побачить у тобі не дружину для звітності перед мамою, а жінку, з якою хочеться зустріти старість. Українська жінка — це вогонь. А на вогонь завжди знайдеться той, хто захоче зігрітися.

*Зять здогадується про мої плани й думає:*

*"Вони вже планують моє заміщення. Бачу по очах старого. Він дивиться на мене, як на порожнє місце. Ну і нехай! Шукайте, де знайдете дурня, який захоче тягнути цей віз. Поки вони мріють про здорові стосунки, я вже знайшов на форумі кімнату в підвалі за 800 доларів. Мені не потрібен їхній вогонь, мені потрібен стабільний Wi-Fi і щоб ніхто не питав про обов'язки. Я вільний від цієї країни, від цієї сім'ї, від цієї війни. Я — просто тінь, яка нарешті зникне в тумані Онтаріо".*

*Він піде, і в домі нарешті стане тихо. Ця тиша буде дзвеніти, як розбите скло, але вона буде чистою. Ми з дружиною зробили помилку, підштовхнувши дочку до поспішного шлюбу, але ми ж і допоможемо їй зібрати життя по шматочках. Нам потрібно за зиму відійти від горя втрати молодшої доньки. А потім у Міссісазі настане весна, і хоча це місто тисячі культур, любов — це мова, яка не потребує перекладача. Ми знайдемо свого чоловіка. Справжнього. Такого, що не захоче тікати.*

Я вже не злюся на зятя. Я забрав ту частину себе, яку раніше віддав зятю. Все перегоріло. Тепер зять мені байдужий і не викликає ніяких емоцій. Я просто чекаю розлучення доньки.

### **Епілог. У кожного своя війна**

*Ми втекли від однієї війни,  
щоб опинитися на іншій*

У роки мого дитинства за часів Радянського Союзу у начальства було дуже модним записувати своїх дітей до музичних шкіл, щоб вони навчалися на піаніста. У квартирах багатьох радянських керівників стояли піаніно, а то й роялі. Моїх батьків теж не обійшла така мода і вони спробували мене з сестрою зробити музикантами. З того нічого не вийшло, але піаніно ще довго самотньо стояло у вітальні, доки його не продали наступним батькам майбутнього музичного генія. Учителю музичної школи обіцяв мені, що коли я опаную професію піаніста, то зможу писати симфонії, як зараз пишу книги.

Видно, життя разом зі мною в Канаді вже написало **симфонію** розпачу, жертвності та гіркого прозріння. Сподіваюся, в цій симфонії невдовзі настане час поставити фінальний акорд і підбити підсумок життя під спільним дахом із тінню зятя, яка виявилася сильнішою за світло.

Канада мала стати для нас, українських біженців, тихим прихистком, але стала прозорою вітриною й театральною сценою, де розігралася трагедія великої любові й людського розпаду. Коли вщухли звуки правильних слів зятя і пройшов шок від його поведінки, то в сухому залишку маємо лише чисту правду.

Історія нашої родини — це притча про любов та егоїзм.

Моя молодша донька дуже любила своїх батьків і сестру. Життя без нас стало однією з причин її смерті. Вона згасла від виснаження, але віддала останній подих і свої останні гроші на порятунок психіки сестри. Смерть і самопожертва молодшої доньки стали для нас не просто великим горем і втратою, а дзеркалом, у якому кожен нарешті побачив справжнє обличчя зятя.

Я і дружина, як люблячі захисники, крізь вогонь війни та приниження вивезли вагітну доньку за океан і стали добровільними заручниками, охороняючи онука від рідного батька. У старшої доньки після 12 років подружньої закоханості нарешті настає любов-прозріння щодо свого чоловіка.

Нашій любові з самопожертвою, захистом та прозрінням протистоїть самолюбство і черствість зятя — 43-річного немовляти з амбіціями тирана. Людина, яка зреклася Батьківщини, збожеволіла від страху захищати рідну землю на фронті й зіпсувала нам 4 роки перебування у Канаді. Його успіхи — це вміння маніпулювати чужою добротою, а шляхетність — лише цинічний спектакль для канадських знайомих.

*Господи, я втік від однієї війни, щоб опинитися на іншій — у власній вітальні. Я боявся смерті від ракети, а тепер повільно вмираю від сорому. Дивлюся на зятя — на цього хама, якого ми самі обрали для своєї дитини. Це мій вирок. Я хотів сховати сім'ю в Канаді, а насправді замкнув їх у клітці з людиною, яка не варта навіть нашого погляду.*

Зять представляє ту частину покоління українців, яке пошматоване злиднями 90-х і було позбавлене нормального дитинства та отримало психологічні травми на все життя, а нині паралізоване страхом перед сучасністю. Нині зять не сприймає Канаду як країну реальних можливостей, а використовує її лише для декорації імітації свого чергового успіху. Він обрав канадську тишу замість української канонади, але так і не зміг почути власного голосу.

Сьогодні в нашому канадському домі вже панує тиша, що переривається лише тупотом маленьких ніжок Вождя червоношкірих. Трирічний малюк, цей оголений нерв сім'ї, продовжує стукати в зачинені двері батьківської кімнати. Він шукає дім — те містичне місце, де не болять, де не треба бути зручним і де любов не є розмінною монетою.

Я тепер знаю: хабар не рятує від війни, якщо ця війна живе всередині такої людини, як зять-ухилянт. Хроніка життя зятя в Канаді — це драма про **ухиляння** не

лише від армії чи держави, а від людяності. І ціна цього ухиляння завжди вища за будь-який хабар. Втеча — це лише початок справжнього переслідування. Переслідування самого себе.

Зять може бігати світом, міняти країни та маски, але він назавжди залишиться в'язнем власної нікчемності. Канада може залишитися для нього лише декорацією. Його справжньою країною може стати самотність — холодна, як замерзле озеро Онтаріо, і нескінченна, як дорога в нікуди. Його приклад доводить: **відстань не лікує відчай**. Вона лише дає відчаю більше місця для маневрів. Можна втекти від мобілізації, від ракет, від бідності, але неможливо емоційно емігрувати від того, ким ти є насправді.

Я няньчу внука й гортаю у смартфоні старі фотографії, де зять — ще впевнений у собі чоловік у дорогому костюмі — обіймає мою старшу доньку. Мій зять завжди казав, що він начебто розв'язує питання. Виявилося, що головне питання — як лишитися людиною — він провалив з тріском. Тепер він за океаном ховається за мішками з цементом, щоб подрімати. Я дивлюся в Інтернеті на сусідського хлопця з Києва, який повернувся на протезі й продовжує жити з піднятою головою, і мені стає душно. Мій зять не просто втік від армії — він втік від своєї родини, від своєї честі, від самого себе. Він став для нас живою примарою. Для мене він велика порожнеча в житті моєї доньки. Зять живий, так, але серце його замерзло коли він перетнув український кордон.

А наша родина без зятя...

Родина навчилася говорити "Люблю" вголос, розбиваючи ще радянську кригу минулого, бо саме це слово — єдина зброя проти темряви, яка пахне дорогим парфумом і дешевою брехнею.

Наша історія про те, що дім — це не Канада і не Київ. Дім — це там, де за твоїми дверима не живе звір, якому ти щовечора власноруч подаєш вечерю і посміхаєшся.

29 жовтня 2025 року